Această carte constituie o lectură pentru ceasurile tainice, intime ale vieții; ea se adresează celor care-și găsesc răgazul și au curajul de-a se privi în oglindă, de-a se întâlni cu sine însuși. Este o carte despre aspirațiile și frământările omului matur; ea nu se adresează tinerilor sub 16 ani.

101 lei

RAMANA MAHARIȘI o călăuză prin hățișul învățăturilor spirituale

RAMANA MAHARIȘI

o călăuză prin hățișul învățăturilor spirituale

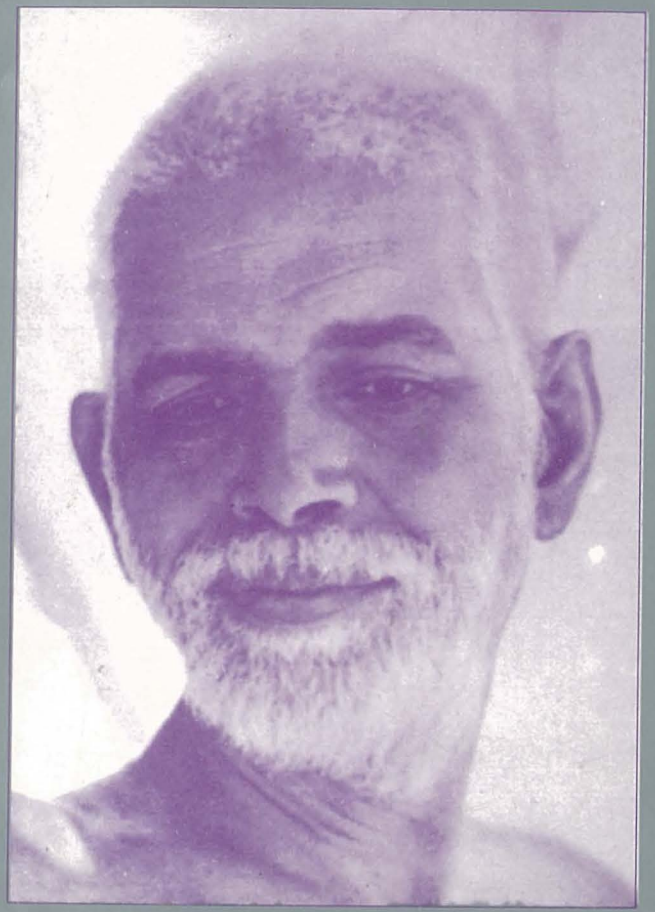

EDITURA LICORNA

SRI RAMANA MAHARIȘI

O CĂLĂUZĂ PRIN HĂȚIȘUL ÎNVĂȚĂTURILOR SPIRITUALE

Prezentare de Raymond Bignon

EDITURA LICORNA
Aleea Plenița, Nr.4, Bl. Y8,
Sc.3, Ap.48, București-49

Mulţumiri se cuvin editorului, pentru iniţiativa fără de care această carte nu s-ar fi născut.

ISBN 973-97347-4-x

CUVÂNT ÎNAINTE

Ramana Maharişi este de departe cea mai mare personalitate spirituală a secolului nostru, atât de mare încât pare de neatins; de aceea a şi rămas aproape necunoscut. El este asemenea piscului de dincolo de nori, unde soarele străluceşte veşnic, în timp ce noi, stăm aici, sub nori, în frig şi ploaie.

În realitate, Ramana şi învăţătura sa ne este mult mai aproape decât credem, trebuie doar să ne oprim puţin din goană şi să o ascultăm. E poate greu să ne oprim, dar merită; căci pentru cel care îşi găseşte răgazul necesar, căutările prin hăţişul învăţăturilor spirituale se încheie definitiv. Cel care a recunoscut ceeace trebuie recunoscut, acela nu mai poate fi indus în eroare. Pe acela nimic nu-l mai tulbură, nimic nu-l mai ispiteşte.

Practicile religioase se pot schimba, Adevărul însă rămâne mereu unul şi acelaşi. Orice cale spirituală serioasă duce în cele din urmă la tăcere, la împăcare, şi astfel la suprema împlinire. Aceasta este dincolo de religie, de căi, metode sau procedee. Când cunoaştem limpede ţinta tuturor acestora, atunci nu ne mai putem rătăci, nu ne vom mai lansa în discuţii contradictorii despre trasee sau vehicule, nu ne vom mai lăsa ispitiţi de curiozităţi şi nici înşelaţi de variante, ci ne vom vedea de drum.

Șiva Nataraja, Stăpânul Dansului Cosmic

CUPRINS

Introducere 9

PARTEA ÎNTÎI

În căutarea unui sens 17

Mărturia înaintașilor 29

Semnele și recunoașterea lor 49

Formele instruirii 63

Etapele vieții spirituale 87

PARTEA A DOUA

Ramana, Marele Rișsi 115

Arunachala, Muntele Sfântului Semn 137

Tânărul Venkataraman 159

Ascetul tăcut de la Arunachala 189

Sri Bhagavan 209

CUVÂNT ÎNAINTE

Ramana Maharişi este de departe cea mai mare personalitate spirituală a secolului nostru, atât de mare încât pare de neatins; de aceea a şi rămas aproape necunoscut. El este asemenea piscului de dincolo de nori, unde soarele străluceşte veşnic, în timp ce noi, stăm aici, sub nori, în frig şi ploaie.

În realitate, Ramana şi învăţătura sa ne este mult mai aproape decât credem, trebuie doar să ne oprim puţin din goană şi să o ascultăm. E poate greu să ne oprim, dar merită; căci pentru cel care îşi găseşte răgazul necesar, căutările prin hăţişul învăţăturilor spirituale se încheie definitiv. Cel care a recunoscut ceeace trebuie recunoscut, acela nu mai poate fi indus în eroare. Pe acela nimic nu-l mai tulbură, nimic nu-l mai ispiteşte.

Practicile religioase se pot schimba, Adevărul însă rămâne mereu unul şi acelaşi. Orice cale spirituală serioasă duce în cele din urmă la tăcere, la împăcare, şi astfel la suprema împlinire. Aceasta este dincolo de religie, de căi, metode sau procedee. Când cunoaştem limpede ţinta tuturor acestora, atunci nu ne mai putem rătăci, nu ne vom mai lansa în discuţii contradictorii despre trasee sau vehicule, nu ne vom mai lăsa ispitiţi de curiozităţi şi nici înşelaţi de variante, ci ne vom vedea de drum.

INTRODUCERE

Poate motivul principal pentru care Ramana, Marele Rişi, este atât de puţin cunoscut, constă în faptul că el se situează în afara razei de acţiune a aspiraţiilor noastre. Ramana a prezentat tuturor Adevărul pur, aşa cum este el, neîmpodobit cu artificii sclipitoare sau misterioase. Oamenii obişnuiţi însă, nici nu îndrăznesc să aspire la ceea ce Ramana a trăit; ei se interesează în general, numai de lucruri mărunte, pe măsura mărginirii lor, nici nu vin în contact în mod conştient cu problemele fundamentale ale existenţei. Întreaga lor viaţă se desfăşoară de regulă la suprafaţa lucrurilor, ei trăiesc aproape exclusiv pentru colectivitatea din care fac parte. Şi dacă o boală, un accident, sau alt eveniment deosebit îi opreşte din acest vârtej şi îi confruntă cu ei înşişi, atunci, dacă nu se prăbuşesc, reuşesc destul de abil să se eschiveze şi viaţa lor reintră în "normalitate". Nenumăratele distracţii sunt tot atâtea ispite, tot atâtea speranţe de împlinire, care ne seduc la fiecare pas. Orice distracţie aduce speranţa alinării rănii celei mari, a nemulţumirii de fond.

Odată ce am înţeles însă că tot ceea ce ni se prezintă nu sunt în definitiv, decât gânduri, trăiri interioare care vin şi se duc, înseamnă că toate acestea sunt fără de sfârşit şi fericirea mult dorită nu poate fi nicidecum găsită astfel. Numai cel care a traversat această lume, cel căruia nu i-au mai rămas speranţe neîncercate, acela va putea merge mai departe. Numai cel cu aspiraţii înalte, care nu se mai mulţumeşte cu o

fericire trecătoare și mereu amenințată, nu se va mai lăsa prostit de miraje. Noi suntem cei care alegem, asemenea lui Făt-Frumos, unde ne oprim în drumul spre cea mai profundă și tainică aspirație a noastră. În jur, totul este în continuă schimbare, totul e trecător, ne doare când trebuie să ne despărțim și ne e teamă de ceea ce va să vină. Ne obișnuim greu cu cele noi și când ne-am obișnuit, trebuie deja să ne despărțim. Evenimentele curg peste noi, dar noi rămânem mereu aceiași, încercând în zadar să apucăm câte ceva din cele ce trec. Timpul le mătură pe toate, anii se duc, trupul nostru se modifică, funcțiile sale se modifică, gândurile ni se modifică, doar noi și aspirația noastră de fericire rămâne mereu aceeași, vie, neschimbată. *Cine sunt eu*, acest martor al trecerii timpului, această stâncă din mijlocul curentului; eu, care le văd pe toate, care am parte de toate cele ce s-au perindat pe lângă mine, ape mai limpezi și ape mai tulburi, *cine sunt eu?*

Teama, grijile și îngrijorările ne umbresc chiar și cele mai fericite momente. Niciodată nu avem curajul să fim ceea ce suntem, să trăim liber, să ne desprindem de prejudecăți. Totdeauna trebuie să ne asigurăm într-un fel sau altul, să ne întrebăm dacă e bine sau nu, dacă e permis sau nu. Nici nu îndrăznim să trăim de teamă că am putea afecta imaginea pe care ne-am făcut-o sau pe care am vrea să o avem despre noi. Nesiguranța, crisparea, rușinea, ne însoțesc la fiecare pas, în fiece gând, la fiecare acțiune. Câți dintre noi mai avem curajul să ne dorim o viață deplină? Cine mai are hotărârea să lase totul și să plece în căutarea idealurilor adolescenței: fata de împărat, prințul visat, tinerețe fără bătrânețe, sau altele asemenea? Cei care le-au ratat în viața lor ne învață curând că toate acestea nu există, că nu sunt decât simple închipuiri, și de cele mai multe ori sfârșim prin a-i crede și a duce viața mizeră și tristă a învățătorilor noștri, ca în "Povestea cu

Zâna închipuirii"[1]. Uităm astfel pentru ce suntem aici și nici nu ne mai întrebăm de unde au venit acele idealuri și de ce apar ele de fapt, la o anumită vârstă, în sufletul fiecăruia. Și dacă într-o bună zi, întâlnim un om care trăiește aceste idealuri, unul care a găsit Calea, Adevărul și Viața, nu îi mai acordăm nici o atenție, căci știm deja că așa ceva nu se poate, că așa ceva nu există. Și continuăm să ne vedem de aspirațiile noastre mărunte, de bucuriile și durerile noastre cu care ne-am familiarizat deja și să visăm la lucrurile mărețe pe care le vom înfăptui sau la vremurile bune de altădată. Și astfel îi vom învăța și pe copiii noștri, pentru a asigura transmiterea păcatului strămoșesc. Religia se reduce la morală și morala la câteva norme de conviețuire socială, pe care le respectăm în funcție de împrejurări.

Cum rămâne însă cu acel dor inexprimat de a fi iubit și apreciat de toată lumea, cu acea dragoste față de toate ființele, față de întreaga natură, cu acea dorință de a fi în siguranță și de a cunoaște totul în jur? Cum rămâne cu acel dor de viață, datorită căruia suntem aici, pentru a trăi pe săturate? Dacă ne-a fost dat fără posibilitatea de a-l realiza, nu și-a bătut oare joc Creatorul de noi? Dar poate un Tată să facă așa ceva copiilor săi, să le țină pâinea vieții în față și să nu le dea decât firimituri? Ce se petrece oare, de ce nu avem parte de moștenirea care știm că ni se cuvine? Poate suntem prea mândri s-o cerem! De regulă, nu avem nimic de cerut, pentru că în mândria noastră nu vrem să ne recunoaștem suferințele și neîmplinirile; ar fi prea dureros. Trăim mereu cu speranța că ele sunt minore și că le vom putea rezolva într-un fel sau altul și astfel ne ținem de greșeală și nu-i dăm drumul. Abia după ce o criză ne frânge mândria, ca în pilda fiului risipitor (*Luca* 15.14-19) sau în povestea lui

[1] M. Sadoveanu - Dumbrava minunată

Parasurama care este învins şi umilit în luptă, atunci poate ne dăm seama cât valorează orgoliul nostru de fapt şi cât de prostească a fost încercarea de a ne propti în calea destinului, în calea dezvoltării şi a maturizării fireşti. Atunci gândurile se îndreaptă asupra celui lovit, atunci se iveşte întrebarea "ce se întâmplă cu mine, cu viaţa mea?". Atunci ne amintim cât de fragilă şi de trecătoare este aşa-zisa fericire, fericire pe care o confundăm încă cu satisfacţia, cu împlinirea unei dorinţe sau cu înlăturarea unei neplăceri. Experienţa ne învaţă însă, că după împlinirea fiecărei dorinţe se anunţă de obicei altele două, iar după înlăturarea unei probleme se ivesc altele noi, astfel încât accesul la fericire este mereu împiedicat. Cu toate străduaniile noastre de a modifica împrejurările, pare un ţel de neatins. Nu avem oare un drept înnăscut de a fi fericiţi? De ce trebuie să ne ostenim şi să ne zbatem atât, pentru a-l rata totuşi, în cele din urmă?

Adevărata fericire nu are nevoie să fie obţinută prin luptă sau străduanii, ea nu are nevoie de un motiv şi nici de o cauză, ea este înnăscută fiinţei noastre. Cum se face atunci că nu o trăim, că nu avem acces la ea? Adevărul este că ne cunoaştem atât de puţin propria natură, propria identitate! Imaginea noastră despre noi înşine este încă mult prea limitată, tulbure, plină de confuzii şi prejudecăţi. Abia după înlăturarea acestora, adevărata noastră natură va transpare şi risipindu-se ceaţa inconştienţei originare, comoara din ţarină va fi dezgropată (*Matei* 13.44) şi atunci vom putea trăi ceea ce ştim cu toţii că ni se cuvine. Căci nu există nici fericire şi nici existenţă perenă, dacă nu lămurim mai întâi *cine* este cel care aspiră la toate acestea. Poate de aceea inscripţia *"Cunoaşte-te pe tine însuţi"* a fost aşezată la intrarea templului din Delphi, căci acesta este începutul, mijlocul şi sfârşitul tuturor învăţăturilor.

Şi *aceasta* este şi învăţătura lui Ramana, Marele Rişi. *Aceasta* este ceea ce a făcut el la vremea lui şi ceea ce ne rămâne şi nouă de făcut la vremea noastră. El a făcut-o în modul cel mai direct cu putinţă: prin întoarcerea eu-lui asupra lui însuşi, până la deplina limpezire a acestuia. *"Cine sunt eu?"* Iată întrebarea centrală a învăţăturii sale! Eu-l pleacă în căutarea eu-lui şi ca rezultat al căutării se dizolvă, lăsând loc subiectului pur, adevăratei noastre naturi, deplinei conştiinţe de sine.

Pentru omul obişnuit însă, toate acestea par pentru început de neconceput, de aceea el va încerca probabil, iniţial, o abordare intelectuală pentru a se acomoda. Alţii poate nu-şi dau seama ce au de făcut.

Pentru a înţelege toate acestea, şi astfel şi pe Marele Rişi, este necesară mai întâi o apropiere teoretică şi practică de experienţa sa; căci toată învăţătura izvorăşte din această experienţă. El nu a fost însă un învăţător în sensul obişnuit al cuvântului, ci mai degrabă un martor tăcut al Adevărului, al misterului fiinţei umane. Venerabilul Ramana a trăit mai bine de o jumătate de secol fără balastul de temeri, de griji, de mistuitoare dorinţi sau chinuitoare dureri, fără nevoia de asigurare şi de speranţe, fără de care persoana noastră pare o barcă fragilă, pierdută pe marea furtunoasă a vieţii. Învăţătura sa nu conţine nimic nou, nimic care să nu fi fost deja prezentat în Sfintele Scripturi. El nu a folosit experienţa Marilor Rişi din vechime, după cum nici nu a avut nevoie de ea; nu a făcut decât să transmită Adevărul, Marea Taină a Vieţii aşa cum a cunoscut-o şi a trăit-o el, dând astfel viaţă spiritului vechilor Scripturi.

Cum această trăire nu poate fi prinsă însă în plasa cuvintelor, cel mai eficace mod de a o transmite este tăcerea (*mauna*). Căci tăcerea este limbajul direct de la inimă la inimă, limbajul dragostei. Pentru înţelegere este însă nevoie ca receptorul să fie acordat

la aceeași lungime de undă. Cuvintele Marelui Rișî urmăresc în primul rând acest lucru, ele sunt o pregătire a sufletului pornit în căutare, pentru a se cufunda în tăcerea și lumina adevăratei sale ființe. Ultima treaptă a acestei cufundări este o stare de conștiință trează de dincolo de lumea gândurilor, o dimensiune a conștiinței care nouă ne este în mod obișnuit inaccesibilă; inaccesibilă, nu pentru că nu ar putea fi cunoscută sau pentru că s-ar afla undeva departe, ci datorită gândurilor care se interpun, care ne captivează atenția și ne împiedică astfel s-o trăim. De aceea pacea este bunul cel mai de preț pe care îl putem dori atât pentru noi cât și pentru ceilalți, motiv pentru care, această urare este cea mai folosită formă de salut în Orient.

Omul reflectă atmosfera mentală în care trăiește; în tot ceea ce face, el nu face nimic altceva decât să exprime starea de spirit în care se află. Un om furios de pildă, este o manifestare a furiei, o întrupare a unei stări de spirit care îl stăpânește la un moment dat. Un om care râde este o expresie a veseliei, unul care plânge, a durerii. Tot astfel, un om împăcat este o manifestare a păcii. Aceste stări care ne cuprind pe toți, care vin și apoi pleacă, sunt spirite. Dacă sunt luminoase se numesc zei sau îngeri, dacă sunt obscure se numesc demoni sau draci. Pentru a cunoaște o stare trebuie să fii în acea stare. Noi oamenii nu facem decât să interpretăm rolurile acestor zei și demoni, iar ei se folosesc de noi cum ne folosim noi de vite.

Pentru a ne face o idee despre această lume a spiritelor, a gândurilor, această pădure cu lighioane în care suntem și care se cere traversată, am preferat limbajul psihologic pentru că el este mai apropiat de mentalitatea noastră științifică, care ni s-a format inevitabil în anii de școală. Înainte de a vedea unde trebuie să ajungem, este bine să vedem mai întâi unde suntem.

De regulă, se uită însă că toate aceste învățături se adresează persoanei întâi, spre mai buna cunoaștere și înțelegere de sine. Scopul lor este ca fiecare să se regăsească în ele și nu să-și însușească cunoștințe teoretice, pentru a face paradă intelectuală. Învățăturile spirituale sunt mijloace ajutătoare în căutarea ameliorării condiției proprii și nu servesc nicidecum pentru judecarea și îndreptarea celor din jur. Faptele dovedesc cu prisosință că, cine se schimbă pe sine îi schimbă inevitabil și pe cei din jur, iar cine încearcă să schimbe ceva în jur fără să se schimbe pe sine, acela nu va reuși nimic, oricât s-ar osteni. Să scoatem așadar întâi bârna din ochiul propriu și apoi mai rămâne de văzut cât de mult ne va deranja paiul din ochiul celuilalt. Lucrurile trebuie privite din perspectiva practică și nu interpretate și răstălmăcite. Cine le analizează din dorința sinceră de a găsi ceva care să-l ajute în căutările sale, acela va găsi. Cine le analizează de dragul interpretării și clasificării, al aprecierii critice și al comparării cu altele asemenea, acela va rata din start orice șansă de înțelegere; pe acesta nici Dumnezeu nu îl mai poate ajuta.

Fără o atitudine de receptivitate, de căutare sinceră în sufletul propriu, nu există ieșire din mizeria vieții cotidiene. Informațiile au un caracter cu totul secundar, ajutător în această căutare. Acumularea lor fără a le folosi și combinarea lor în fel și chip nu poate decât să producă monstruozități intelectuale și lumea e, din păcate, deja plină de ele. Ceea ce este cu adevărat valoros e dincolo de cărți, de cuvinte, de persoane sau de evenimente și nu contează niciodată cum ajungi aici; printr-un om, o carte, o întâmplare sau mai multe. Ceea ce contează este să atingem acea stare de cunoaștere, de înțelegere, și astfel dragostea față de tot ceea ce ne înconjoară, acel măreț sentiment de împlinire, de mulțumire, pe care îl trăim parțial ori de câte ori constatăm că știm mai multe, că înțelegem mai

limpede şi vedem mai complex decât înainte. Devenim astfel mai deschişi, mai siguri, mai mulţumiţi şi mai ales înţelegători, mai toleranţi atât faţă de cei din jur, cât şi faţă de noi înşine. Ne putem dezvolta astfel liber pentru a ne apropia treptat de ceea ce suntem noi cu adevărat.

ÎN CĂUTAREA UNUI SENS

În capitolul întâi se încearcă prezentarea mizeriei condiției umane și necesitatea conștientizării ei. Este prima etapă pe calea maturizării spirituale, pe calea care duce la ieșirea din ea. Fără aceasta nu există căutare și fără căutare nu există nevoia instruirii.

Fiecare dintre noi ar vrea să fie fericit și să trăiască în siguranță, netulburat de griji și de probleme. Că ne dăm sau nu seama, toate strădaniile noastre sunt orientate mereu, exclusiv în această direcție. O viață fără speranța la fericire nu ar merita să fie trăită, nu ar avea sens "căci cine ar putea respira dacă spațiul nu ar fi umplut de această fericire"[2]. Vrem să trăim pentru că vrem să fim fericiți, iar dacă am pierdut această speranță renunțăm uneori, în disperare, să mai trăim. Viața este totuna cu fericirea, căci fericirea noastră, a tuturor, este existența însăși. Simțim că trăim numai atunci când suntem fericiți, numai pentru aceste clipe merită să trăim. Viața veșnică nu înseamnă altceva decât fericire din plin.

Noi suntem însă mereu neîmpliniți, mereu ne lipsește câte ceva. Ne naștem cu o nepotolită dorință de împlinire, o sete de viață și de regulă murim cu ea neastâmpărată. Toată viața noastră nu este decât o zbatere, de cele mai multe ori fără rost. Tot timpul suntem în continuă mișcare, alergăm zi de zi de colo-colo, ne doare când trebuie să așteptăm, ne irită dacă ne deplasăm prea încet, abia așteptăm să ajungem unde ne merge bine. Alergăm astfel mereu de la un bine la altul, căci între ele ne merge rău. Simțim că trăim numai atunci când ne este bine, când apare speranța împlinirii. Când nu ne e bine, când suntem bolnavi de exemplu, viața intră în umbră, nici nu merită să fie trăită. De câte ori nu spunem că ne-am săturat de viața asta! Și totuși o luăm mereu de la început, găsim mereu o speranță. Alergăm după ea și

[2] Taittiriya Up. 2,7.

când s-o apucăm, când credem că am prins-o, ni se destramă și ne trezim în față cu altceva. O zărim apoi în altă parte și totul se reia de la început.

Mi-e sete, sunt în deșert, prostit de miraje. Sunt veșnic nemulțumit, în eternă căutare, căci nici un bine nu este destul de bun, oricât ar fi, nu e niciodată de ajuns, mereu mai lipsește ceva. Cum să-mi astâmpăr această nepotolită sete de viață ? Eu vreau să trăiesc din plin, dar am parte numai de picături.

Noul este un permanent licăr de speranță, ne punem mereu nădejdea în ceea ce este încă necunoscut lăsându-ne fascinați de mirajul împlinirii. Acesta devine însă repede cunoscut și realizăm că speranțele nu-și au locul în el; apoi începem să căutăm alt vas pentru ele, uitând că orice vas este limitat.

Cu adevărat fericiți ni se pare că suntem atunci când nu am dat încă de limitele speranțelor noastre. De aici acea nevoie de spațiu infinit, de nemărginire, despre care vorbesc poeții. Căci nici un lucru nu ne poate satisface pe deplin, nu ne poate face să spunem că nu mai avem nevoie de nimic altceva; oricât am avea este veșnic prea puțin, oricât ne-am strădui nu e niciodată de ajuns, mereu rămâne ceva neîmplinit, mereu căutarea continuă. Cunoscutul e consumat, nu mai prezintă interes, omul caută să viziteze locuri noi, să întâlnească oameni noi, să trăiască experiențe noi. Mereu altceva, mereu neastâmpărați, parcă am țopăi pe cărbuni aprinși. Trăim doar pentru că sperăm să mai apucăm clipe fericite, căutăm disperați peste tot, vrem să auzim, să vedem, să simțim, într-un cuvânt să cunoaștem. Nu lăsăm să ne scape nimic, vrem să încercăm totul, să fim informați, de teamă că am putea pierde ceva, o picătură de apă vie care să ne dea curajul și încrederea de a trăi mai departe. Suntem atât de preocupați de ceea ce avem și de ceea ce nu avem, încât îl uităm cu desăvârșire pe cel care este. Nu spunem că am vrea să *avem* fericire, ci că am vrea să

fim fericiți, deci fericirea nu poate fi o proprietate a noastră ci ea este însăși ființa noastră, însăși viața noastră. Necunoscând însă natura ființei noastre lăuntrice, căutăm afară ceea ce nu poate fi găsit decât înăuntru.

La început nici nu ne punem atâtea întrebări, ne lăsăm purtați de curent, fără să ne intereseze de unde venim, unde ne ducem sau de ce suntem aici. Alergăm în rând cu turma din care facem parte, suntem mereu puși pe fapte, neglijând toate semnele care caută să ne oprească și să ne arate că mai există și altceva. Ne tăvălim în lumea senzorială cu plăcerile și durerile ei, căci suntem aici pentru a consuma, mereu în acțiune, cu sufletul la gură, mereu în speranța unor trăiri intense. Vrem să simțim că trăim, să ne satisfacem pornirile și nu ne facem prea multe gânduri despre ele. În inconștiența noastră nici nu ne dăm încă seama că suntem prostiți, că suntem robi ai forțelor oarbe care se desfășoară în întunericul sufletului nostru. Agitația ne menține la suprafață, în superficialitate, căci ne e teamă să privim la ceea ce se ascunde în adâncuri. Însă și în zonele obscure ale sufletului nostru freamătă viața, chiar dacă nu vedem ce se petrece acolo; deși nu ne dăm seama, de aici vin majoritatea motivațiilor acțiunilor noastre. În ignoranța în care ne zbatem, credem asemenea copiilor mici, că dacă noi nu vedem această lume, nici ea nu ne vede pe noi, adică nu există. Aici, protejate de întunericul inconștienței, se găsesc rădăcinile durerilor și necazurilor noastre și atâta timp cât evităm confruntarea cu această lume, nu are cum să se facă lumină, nu avem cum să descoperim tainele și mecanismele vieții.

Necunoașterea naturii omului duce la cele mai aberante acțiuni, astfel el crede că sursa necazurilor sale este în afară, că absența fericirii spre care aspiră depinde de poziția socială, de starea materială sau de colectivitatea din care face parte. Toate acestea duc la

ceea ce vedem cu toţii în jurul nostru, o luptă acerbă, oarbă, împotriva a tot ce pare a pune în primejdie accesul la aşa-zisa fericire. De multe ori ţelul este chiar uitat, lupta însăşi ne captivează în aşa măsură, încât devine scop în sine. În general ne lăsăm uşor furaţi de acţiune şi uităm astfel de noi, suntem luaţi de curent şi acţionăm după şabloane colective. În deciziile noastre ne orientăm totdeauna după cei din jur, nu avem curajul să adoptăm o poziţie proprie.

Odată cu începutul dobândirii conştiinţei individuale, a descoperirii de sine ca individ, suntem puşi în situaţia să deosebim între bine şi rău, adică să alegem şi să luăm decizii. Este momentul naşterii noastre ca om, momentul desprinderii de starea de inconştienţă a copilăriei, când deosebeau alţii pentru noi ce e bine şi ce e rău, sau a condiţiei animalice, când trăiam sub îndrumarea sigură a instinctului. Acum conştientul nostru trebuie să facă singur ceea ce natura a făcut dintotdeauna, să ia decizii univoce, fără să stea la îndoială. Desprinderea de instinct duce inevitabil la evoluţia conştientului, din intuiţie se dezvoltă treptat gândirea. Nu avem încotro, în locul evenimentelor naturale trebuie să punem soluţii şi decizii conştiente. Fiecare problemă ne conferă astfel posibilitatea unei extinderi a conştiinţei, dar ne şi obligă în acelaşi timp să ne luăm rămas bun de la tot ce este natural în noi. In general, dăm însă înapoi în faţa problemelor, căci atât timp cât suntem încă în natură, suntem inconştienţi şi trăim în siguranţa instinctului. Odată cu posibilitatea de a alege, cu posibilitatea mai multor căi, apar nesiguranţa, îndoiala, teama şi deci problemele; suntem forţaţi să gândim, să devenim tot mai conştienţi. De aceea orice problemă care se abate asupra noastră este privită ca un blestem, ca o pedeapsă, căci ea ne forţează maturizarea, ne obligă la o şi mai mare conştienţă,

îndepărtându-ne astfel de paradisul inconştienţei copilăreşti.

Şi în cartea Genezei acest moment, căderea în păcat, ne este prezentat ca un blestem, căci de aici încep necazurile, omul trebuind să se descurce singur: cu trudă îşi va dobândi hrana, cu durere se vor naşte copiii. Aceasta este geneza condiţiei umane, geneza conştiinţei individuale; se conturează eu-l care trebuie astfel să le poarte pe toate, inclusiv conştiinţa perisabilităţii propriei existenţe individuale. Evenimentul este extrem de important, căci reprezintă trecerea într-o nouă dimensiune a vieţii; izgoniţi din paradisul inconştienţei instinctuale, ne asumăm povara existenţei şi trebuie să străbatem lumea, să o descoperim. Această dezvoltare este inevitabilă, nu există întoarcere înapoi. Paradisul rămâne închis până nu ajungem la conştienţa faptului că nu existăm independent de tot ceea ce ne înconjoară, că suntem mădulare ale unei fiinţe unice. Căci porţile Paradisului sunt păzite de heruvimi, îngerii cunoaşterii, iar sabia lor de foc, simbol al Duhului Sfânt, al separării adevărului de neadevăr, opreşte accesul la pomul vieţii pentru cei care nu au atins încă maturitatea necesară lepădării propriei individualităţi. Căci nimeni nu poate să-L vadă pe Dumnezeu şi să rămână în viaţă, să-şi păstreze individualitatea.

Dar câţi avem curajul să ne confruntăm cu adevărat cu marea aventură a vieţii? În general fugim de probleme, nici nu vrem să auzim de ele sau, şi mai bine, le tăgăduim existenţa. Dorim ca viaţa noastră să fie simplă, sigură şi confortabilă, vrem certitudini şi nu îndoieli, vrem rezultate şi nu experimente. Evitarea problemelor nu duce însă la formarea unei convingeri, căci numai din îndoieli se pot naşte certitudini şi numai din experimente rezultate. Pentru a ajunge la claritate şi astfel la siguranţă, e nevoie de un nivel cât mai ridicat al conştienţei, de un orizont cât mai larg.

Dacă ne ferim să ne aventurăm în lumea largă, în necunoscut, în obscuritate și neclarități, atunci când avem de ales și dorim să ni se dea numai rezultate clare, uităm de fapt cu desăvârșire că acestea nu pot apare decât după ce obscuritatea a fost străbătută și zmeii au fost învinși. În general ne decidem însă pentru calea cea mai comodă, căci bun pentru noi nu poate fi decât ceea ce este plăcut, iar rău ceea ce este dureros. Vom cădea astfel de nenumărate ori în capcană, până ne vom învăța minte. Primul semn de maturizare autentică este curajul confruntării cu problemele vieții. El se reflectă adesea în vise, aici voința noastră nu mai poate să se amestece și să trișeze. Dacă în copilărie ne ascundeam sau fugeam din fața situațiilor conflictuale, odată cu zorii maturității începem să visăm confruntări în care ne angajăm activ, nu mai cedăm în fața amenințării, nu mai fugim, asemeni lui Harap Alb, din fața ursului care iese de sub pod. Această atitudine hotărâtă, marțială, este semnul consolidării poziției conștiente și a încrederii în sine, este momentul în care suntem copți de a răspunde chemării destinului, pentru a pleca în lumea largă, pe calea noastră proprie, în căutarea scopului pentru care am venit pe lume, pentru care suntem aici: de regulă, unirea cu fiica împăratului și moștenirea împărăției.

Acest eveniment ar trebui să se petreacă în general în adolescență, căci atunci plecăm cu toții la drum în viață, pe căi mai mult sau mai puțin întortocheate, după cât suntem de viteji și de fideli față de noi înșine. Cel mai târziu acum ne punem cu toții primele întrebări despre rostul nostru în lumea asta, despre sensul acestei vieți care se curmă inevitabil prin moarte, eventual și despre ceea ce este dincolo de moarte, dacă este sau nu ceva și care este datoria noastră în această viață.

Aceste întrebări sunt semnul trezirii conștiinței reflexive, omul începe să-și descopere individualitatea și să aspire la îndeplinirea idealurilor ei. Căci acum simțim foarte acut acea nevoie tainică de împlinire proprie, care se ridică din adâncurile sufletului, o nevoie imperioasă de a iubi și de a fi iubit. Acum simțim că ne aflăm aici pentru a înfăptui ceva măreț, numai că nu ne dăm seama încă ce. Pe lângă eu-l pe care îl cunoaștem se trezește parcă un al doilea eu, o nouă identitate, conștiința de prinț moștenitor. Aceștia sunt anii impertinenței, aspirând nici mai mult nici mai puțin decât la fiica împăratului, pentru că știm că ni se cuvine. Noul eu îl tensionează pe cel vechi în așa măsură, încât el caută să se afirme cu orice preț. Adolescentul își impune eu-l în fața lumii și în fața lui însuși cu o vehemență care stânjenește de cele mai multe ori. Este ceea ce unii au numit criza de originalitate, originalitate însemnând aici începutul diferențierii ca individ. Dorința omului de a se face remarcat este dorința de a-și demonstra sieși că există și că este ceva important, ceva măreț. Visele lui Iosif ilustrează admirabil această criză. Exprimarea lor este o impertinență și atrage după sine conflictul cu frații săi (*Gen.* 37. 5-11). Acest eu nou este adevărata noastră identitate, el își găsește însă locul ocupat de ceea ce credeam noi până atunci că suntem, se amestecă, se confundă cu eu-l vechi, dând naștere astfel unui cumplit conflict intern, care de regulă se proiectează și în afară. Apar chinuitoarele suferințe legate de sentimente de inferioritate sau de insatisfacție, căci niciodată nu ne putem afirma atât cât considerăm că am merita.

Aceste probleme ne lovesc pe toți fără deosebire, poate pe cei introvertiți mai puternic, pe cei extravertiți mai puțin, căci aceștia sunt în general foarte ocupați cu cele exterioare.

Cum nimeni nu știe însă ce se petrece, ne simțim rușinați și încercăm să ne ascundem. Lucrurile se ameliorează de obicei prin proiectarea preocupărilor pe ceea ce este în afară, astfel încât interiorul urmează să se descurce singur.

Ni se va aminti că suntem ființe sociale și că trebuie să ocupăm o poziție cât mai bună în turmă. Perspectiva unei familii și a unei cariere pare să dea un sens vieții și o bună bucată de vreme ne va captiva îndeajuns pentru a înlătura de obicei, alte gânduri. Suntem treziți la așa-zisa realitate socială, ratând astfel de cele mai multe ori, întâlnirile din taina sufletului. Vocea interioară nu va înceta însă să ne cheme și să ne aștepte. O vom reîntâlni ori de câte ori ni se va zdruncina fragilul suport al fericirii, construit cu atâta trudă. Și ni se va zdruncina frecvent, căci ceea ce este clădit pe nisip nu este de durată (*Matei* 7. 24-27). În loc s-o abandonăm și să clădim pe stâncă, vom căuta cu disperare să o tot cârpim, în speranța că o vom putea menține veșnic. Dar timpul este necruțător și cel târziu la mijlocul vieții ar trebui să facem un bilanț, ar trebui să ne dăm seama că tot ceea ce am căutat noi să realizăm afară, pe nisip, nu se poate găsi decât înlăuntrul nostru, căci aici este stânca din care suntem făcuți (*Isaia* 51.1), adevărata noastră natură, stânca ce ne urmează pretutindeni și din care curge apă vie (*1 Cor.* 10. 4).

Toți căutăm neîncetat fericirea sau Viața și chiar dacă nu o formulăm așa, o subînțelegem, căci nimeni nu caută dacă are, dacă îi merge bine. De ce nu suntem mulțumiți așa cum suntem ? De ce ne lipsește mereu câte ceva ? De ce caută mintea mereu ceva plăcut ? De ce nu putem suporta viața așa cum este?

Adevărata fericire sau împărăția cerurilor se găsește numai în lăuntrul nostru (*Luca* 17. 21), ea nu depinde de evenimentele și situațiile exterioare, de

ploi sau de vânturi, ea e independentă de cele lumești, de activitatea creatoare a minții, a psihismului.

Această fericire zace însă îngropată în țarina sufletului fiecăruia, iar cel care o descoperă renunță la tot ce are și se consacră ei în întregime, căci cine a găsit împlinirea nu mai are nevoie să se împlinească, nu mai are ce dori. Până atunci însă vom rătăci, însetați și confuzi printr-o lume pe care o vedem și o înțelegem doar în parte. Vom îndura multă suferință și amărăciune până vom ajunge să spunem asemenea Ecclesiastului: "*deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni*". Cât timp omul este preocupat de cele exterioare, superficiale, nu are acces la cele tainice. De aceea condiția fundamentală a progresului spiritual este desprinderea de cele lumești. Acestă desprindere trebuie însă să fie autentică, nu doar formală. Ea este rodul maturizării. Doar fructul copt se va desprinde singur; tot astfel nu ne putem desprinde de atașamentele noastre până nu ni le lămurim. Când le-am lămurit, când ne-am săturat de jocul acesta, abia atunci suntem pregătiți să-i ascultăm pe cei care au mers pe acest drum înaintea noastră. Abia după ce devenim conștienți că suntem în eroare, robi ai păcatului, ai confuziei și vrem să fim eliberați, abia atunci apare o schimbare a atitudinii (*metanoia*) și devenim pregătiți să primim învățătura. Această conștientizare a durerii existențiale este începutul tuturor religiilor și al tuturor Scripturilor. Abia când omul ajunge la saturație, când își dă seama că așa nu se mai poate, abia atunci este pregătit să schimbe ceva și să pornească la drum.

Până când durerea nu devine insuportabilă, până când prăbușirea sistemului de valori în care am crezut nu declanșează o mare criză, nu ne aplecăm asupra acestor probleme care au fost mereu neglijate și care acum își cer în mod imperios rezolvarea. Este o criză de maturitate, trecerea într-o nouă dimensiune a vieții,

descoperirea dimensiunii spirituale, descoperirea de sine.

Crize avem cu toţii, fiecare le cunoaşte; ceea ce ne deosebeşte însă este atitudinea în criză. Avem curajul să ne confruntăm cu zmeul şi să lămurim astfel lucrurile sau fugim acasă, în lumea exterioară şi ne ascundem în zgomotul şi distracţiile din palatul părintesc, amânând astfel totul pentru mai târziu? Toate religiile din lume ne opresc de la refugierea în plăcerile lumeşti şi ne cer o atitudine ascetică, hotărâtă, de viteaz. Plăcerile lumeşti nu numai că nu sunt decât o rezolvare iluzorie a problemei, dar ne şi împiedică dezvoltarea firească, ţinându-ne într-o inconştienţă care devine tot mai periculoasă, acum că ne-am desprins de natură. Zelul ne conduce însă de multe ori la extrema cealaltă, în care, ferindu-ne de pasiuni nici nu mai ajungem să ne confruntăm autentic cu ele şi astfel să le cunoaştem. Ele rămân neexprimate, sălbăticindu-se, şi vai de noi dacă nu ne aplecăm să le domesticim. Trebuie să avem curajul să trecem prin toate, fără să ne refugiem nicăieri, fără să ne speriem de nimic. Trebuie să avem curajul să cunoaştem lumea, să ne recunoaştem pe noi în ea şi dincolo de ea.

MĂRTURIA ÎNAINTAŞILOR

În capitolul al doilea se încearcă prezentarea soluţiilor înaintaşilor şi a mărturiilor acestora. Acestea sunt semnele parcurgerii unui drum spiritual, a unei evoluţii a conştiinţei; sunt repere lăsate de înainte-mergători pe drumul devenirii noastre.

Frământările legate de mizeria condiţiei noastre au existat dintotdeauna, de când există oameni pe lume. Căci odată cu naşterea omului se nasc şi necazurile şi odată cu ele dorinţa de a le depăşi. Toate străduniile omului sunt îndreptate mereu, exclusiv în această direcţie. Tot ceea ce face, face pentru a-şi alina suferinţele. Numai că nu întotdeauna cu succes. Unii care au reuşit, care au găsit calea ce ne scoate din mizeria cotidiană, ne-au lăsat mărturii ale drumului lor. Cum se face însă că nu am auzit despre toate acestea? Rezolvările celor din jurul nostru sunt la fel de iluzorii; şi ei suferă, nici ei nu ştiu să-şi rezolve problemele, se amăgesc doar. Sunt atâtea moduri de a-ţi alina durerea: aspirăm la bunăstare, la recunoaştere socială, la momente plăcute. Toate acestea generează mereu alte probleme, soluţiile nu sunt însă definitive, ele nu ne pot vindeca durerea. Au existat totuşi mulţi care s-au mântuit şi au ieşit pentru totdeauna din obscuritatea generatoare de fantasme în care trăim. Aşa cum au izbutit ei, aşa vom izbuti şi noi, *oricare* dintre noi, dacă avem interesul şi seriozitatea necesară. "*În lume veţi avea necazuri*", spunea Iisus, "*dar îndrăzniţi, eu am învins lumea*" (*Ioan* 16.33). Aceşti "învingători ai lumii" sunt martorii unei realităţi de dincolo de cunoaşterea noastră limitată, ei sunt seminţele fecunde ale arborelui umanităţii, adevăraţi eroi iluminatori, o pildă pentru toţi care aspiră la adevărata Viaţă. Dacă nu am auzit de ei până acum, aceasta se datorează probabil faptului că nu i-am căutat, iar dacă i-am întâlnit, nu i-am băgat în seamă. Cu toate că mărturiile, dovezile, abundă, lumea le ignoră. Şi copiii ignoră de exemplu problemele erotice,

cu toţii ignorăm subiectele pentru care nu avem încă maturitatea necesară. Şi este foarte bine aşa, căci viaţa spirituală îşi are, ca orice lucru, vremea ei. Ne putem pregăti din timp pentru ea, dar iniţierea, contactul real cu ea vine abia atunci când ne-am copt îndeajuns pentru asta. O iniţiere prematură ar fi o agresare a psihicului nostru, o veritabilă violare spirituală. Efectele sunt devastatoare, ni se împuie capul cu lucruri pe care noi nici nu le-am cerut, ni se dau soluţii la probleme pe care încă nu le avem, ni se impune o morală, eventual şi o practică înainte ca noi să-i vedem rostul, strangulând prin aceasta o dezvoltare firească, sinceră, autentică. Sufletul astfel mutilat devine de regulă sclavul agresorului, iar dacă reuşeşte să se desprindă se va feri de toate acestea tot restul vieţii. Şi aşa, cu cele mai bune intenţii, facem de multe ori mai mult rău închizând unora poarta spre cele tainice sau ţinându-i pe cei ce nu au reuşit să scape într-o frică superstiţioasă, din care nu vor mai avea puterea să iasă poate niciodată. Orice religie conţine primejdia de a deveni un scop în sine, ducând la idolatrie sau, mai rău, o folosim drept paravan pentru apărarea sau chiar dezvoltarea pasiunilor egocentrice (fundamentalismul religios). La origine, însă, religia nu este altceva decât relatarea fenomenelor care aureolează o taină, mărturisirea lor spre folosul celorlalţi. Ea nu este decât haina adevărului, o relaţie de gradul doi, o punte mijlocitoare între conştiinţa comună şi cea divină, o încercare de conectare, de re-legare a omului cu taina propriei sale fiinţe. Taina este inexprimabilă, ea rămâne ascunsă, un mister până la contactul nostru direct cu realitatea ei. La originea tuturor religiilor stă experienţa, con-tactul direct, nemijlocit cu o realitate care pentru noi este deocamdată transcendentă. De aceea religia nu poate fi înţeleasă intelectual, ci trebuie *practicată,* ea nu poate fi cuprinsă cu mintea noastră mărginită, *scopul ei nu este de a ne explica ci de a ne*

facilita accesul la ceva care se află dincolo de puterile momentane de înţelegere.

Tot ceea ce decurge de aici, diversitatea teoriilor, a metodelor sau a practicilor ţine de lumea relativă, de firea omenească şi sunt neesenţiale. De cele mai multe ori, ele mai mult ne încurcă decât ne ajută, dar asta ţine de neîndemânarea celui care foloseşte unealta. Ciocanul nu a fost conceput pentru a ne da cu el peste degete, nici maşina pentru a intra cu ea în şanţ, la fel este şi cu religia, ea este de ajutor celui care ştie s-o folosească şi este o primejdioasă capcană pentru cel care se aventurează fără să fi citit cu atenţie instrucţiunile de folosire. Dar ocolirea primejdiilor poate duce la depărtarea de esenţă, orice ajutor poate deveni o piedică.

Ferice de cei care sunt sinceri cu sine şi merg pe drumul lor propriu în faţa lui Dumnezeu, în faţa conştiinţei lor, care ştiu să aprecieze adevărata valoare a moştenirii înaintaşilor. Căci eroii veritabili nu au avut nevoie de religie pentru a ajunge la Adevăr, ea a apărut în urma lor cu toate fenomenele aferente, pozitive şi negative. Iar cei care s-au folosit de religie, au făcut-o pentru că s-au recunoscut pe sine în exemplul înainte-mergătorilor, au simţit şi au răspuns chemării de a-i urma. Pentru cel ajuns la maturitate, contactul cu universul spiritual este inevitabil, şi acesta este întotdeauna personal şi absolut. Abia pe urmă vine coloratura religioasă corespunzătoare mediului în care ne aflăm. Pe cel necopt însă nici o religie din lume nu-l poate ajuta, căci oricum nu va pricepe nimic.

Maturitatea spirituală este rodul unei lungi evoluţii. Istoria omenirii se confundă cu istoria religiilor, căci omul s-a născut odată cu religia. Dar cum s-a ajuns aici?

Timp de milioane de ani conştientul omului primitiv a funcţionat numai cu percepţii senzoriale şi a reacţionat la ele ca orice animal superior, funcţie de nevoile sale fiziologice. Deodată însă apare ceva nou, omul începe să-şi îngroape morţii, iniţial probabil din teamă faţă de apariţiile acestora în vise, căci asemenea copiilor şi a oamenilor primitivi de astăzi, el nu distingea încă limpede între starea de vis şi starea de veghe. Conştientul său nu s-a diferenţiat încă prea bine din psihismul colectiv, dar suficient pentru a-l percepe ca ceva diferit de sine şi pentru a intra astfel în contact cu el, pentru a-l descoperi! Paralel cu acest eveniment apar în istoria omenirii aşa-zisele culturi magice reprezentate prin şaman (vraciul), omul care vine în contact direct cu duhurile, cu zeii şi cu demonii. Nici el nu face distincţie între lumea aceasta şi lumea de dincolo, ambele fiind la fel de reale; putem observa şi la şamanii de astăzi acest nivel. Iniţierea şamanică este de obicei violentă datorită caracterului încă foarte concret al gândirii arhaice, datorită ataşării psihologice de obiecte. Subiectul nu se poate distinge încă clar de obiecte, ci se află într-o stare de identitate parţială (*participation mystique*). La un spirit evoluat desprinderea de corp decurge mult mai puţin dramatic.

Criza şamanului apare în adolescenţă şi este o adevărată boală iniţiatică. Tânărul e proiectat într-o dimensiune pe care nici nu o bănuieşte; aici trebuie să se lupte împotriva unor forţe misterioase, înspăimântătoare. Contactul cu forţele psihice transcendente nu e lipsit de riscuri, căci forţele psihice conştiente nu sunt încă suficient de puternice, de mature, pentru a face faţă încercărilor. Maturizarea nu vine însă fără confruntare. Contactul cu moartea e cu atât mai violent cu cât mintea sa este mai concretă, mai puţin diferenţiată şi mai puternic legată de trup. Şamanul asistă la tranşarea propriului său trup de

către forţe aparent malefice; i se taie capul, i se scot ochii, i se smulg măruntaiele şi toate organele, i se curăţă carnea de pe oase. Uneori, "demonii" consumă carnea şi beau sângele celui sacrificat. După aceea spiritele reconstituie scheletul fixând oasele la locul lor şi îmbrăcând scheletul cu carne proaspătă şi cu sânge nou, după care iniţiatul învie. Criza extatică poate ţine mai multe zile, în care tânărul rămâne rupt de lumea exterioară asemenea unui cadavru. Pe trupul său pot apărea stigmate, hainele se îmbibă cu sânge.

In ciuda nenumăratelor variante, schema este mereu aceeaşi: spiritul tânărului candidat la iniţiere este răpit în lumea cealaltă, aici este supus unor suferinţe cumplite, după care moare şi învie. Este o trecere într-o nouă dimensiune existenţială, o desprindere, o rupere de tot ceea ce este vechi şi o intrare în tot ceea ce este nou, o veritabilă naştere. Ea este cu atât mai brutală cu cât ataşamentul de cele vechi este mai puternic; ce nu se desprinde este smuls. Scenariile sacrificiilor nu fac decât să pună în scenă acest ritual de iniţiere.

După consumarea crizei, după ce îşi revine din "boala iniţiatică" şamanul îşi redobândeşte sănătatea fizică şi mentală şi revine la ocupaţiile şi obiceiurile sale, asemenea omului obişnuit, cu deosebirea că lumea a căpătat pentru el o nouă dimensiune. El se distinge prin capacităţile sale intelectuale şi prin memoria sa vastă, este depozitarul întregii culturi a tribului, foloseşte cele mai multe cuvinte. El e poetul, cântăreţul, oracolul, preotul şi medicul comunităţii. Este de asemenea, deţinătorul tradiţiilor religioase şi populare, autorul şi păstrătorul legendelor şi basmelor. Odată trecut prin proba iniţiatică, şamanul devine omul cunoaşterii.

Pentru omul obişnuit însă, chiar dacă lumea cealaltă era ceva real, de care se temea şi pentru care avea respect, aceasta nu îl preocupa în mod deosebit,

căci era domeniul şamanului; şamanul era acela care, asemenea unui veritabil părinte spiritual, trata cu duhurile în interesul tribului. Căci, chiar între aceşti oameni destul de evoluaţi deja, nu se afla încă nimeni care să fie conştient de sine ca individ. Fiecare se percepea ca membru al tribului şi doar foarte vag ca individ, şi atunci doar ca o persoană printre altele şi stând în relaţie cu ele. El avea o oarecare imagine despre corpul şi numele cu care se identifica, despre poziţia sa în cadrul grupului, dar percepţia clară a unui eu autentic îi lipsea încă cu desăvârşire. Observăm şi astăzi la comunităţile arhaice acest stadiu al dezvoltării conştientului. Aceştia, de multe ori nu au încă sentimentul proprietăţii private de exemplu, fapt care se datorează tocmai lipsei conştiinţei individuale.

Perioada tribală animistă a fost înlocuită destul de brusc, de exploziv, prin impresionantele culturi urbane, mai ales în luncile marilor fluvii: Nil, Tigru şi Eufrat, Indus. Şi toate astea în cîteva sute de ani, după milioane de ani în care nu s-a întâmplat nimic neobişnuit. Evenimentul este oarecum surprinzător la prima vedere. Ce s-a întîmplat? Omul a atins maturitatea necesară descoperirii propriei identităţi şi a descoperit un eu autentic. Cu acest eveniment, el părăseşte definitiv lumea ascendenţilor săi naturali şi astfel are loc naşterea sa ca om aşa cum îl ştim astăzi, căci nici un animal nu are o conştiinţă reflexivă de sine. Este ceea ce am învăţat cu toţii la şcoală, "sfârşitul comunei primitive şi începutul stratificării societăţii pe clase", începutul proprietăţii private.

După ce a fiinţat aşadar milioane de ani ca o creatură printre altele şi a trăit din ceea ce îi oferea lumea înconjurătoare, el se desparte acum ca eu de tot ce este non-eu, pentru a-l stăpâni, nesătul, cerând mereu mai mult. O fiinţă metamorfozată care va fi metamorfozat şi lumea sa înconjurătoare, pentru a o aduce în cele din urmă la ceea ce este astăzi.

Evenimentul este comparabil cu criza de adolescenţă, când are loc diferenţierea de părinţi şi descoperirea ca individ, acum tânărul spune "vreau să fiu eu"; eu-l real care se trezeşte se amestecă cu cel primitiv, concret, dezvoltând un eu "hibrid". Din cauza acestei confuzii, cu timpul, în loc de individuaţie poate apare individualismul, egoismul, grandomania, sentimentul proprietăţii şi cultul personalităţii, apare " orânduirea sclavagistă" şi măreţele realizări ale tiranilor ei.[3]

Din această perioadă apar şi primele mituri care reflectă marea experienţă a celor ce au parcurs-o până la capăt. Subiectul este foarte vast, aici trebuie să ne limităm doar la a menţiona câteva fapte, chiar cu riscul de a fi mai greu înţeleşi. Este vorba înainte de toate de miturile creaţiei. Nu trebuie să ne lăsăm înşelaţi de diversitatea ameţitoare a acestor mituri. Fiecare om vede lucrurile în felul său, dar toţi văd de fapt acelaşi lucru. Mitologia vedică, de exemplu, numai ea cunoaşte o mare diversitate de mituri ale creaţiei. Protagonistul lor este de regulă Indra, eroul prin excelenţă, modelul exemplar al luptătorilor, care împreună cu Maruţii, războinicii cereşti, înfruntă cetele demonice. El este învingătorul lui Vritra, monstrul primordial, simbol al apelor primordiale, deci al inconştientului colectiv, care ţinea închisă viaţa în întuneric.

Mitul lui Indra este cel mai important din mitologia vedică. Sintetic şi foarte pe scurt, putem spune că aceste mituri relatează lupta victorioasă a lui Indra împotriva lui Vritra, şarpele uriaş (simbol al forţelor psihice inconştiente) care închidea apele (energia psihică) în adâncul muntelui din mijlocul oceanului. Într-un mit paralel, Vritra însuşi este locuinţa tuturor fiinţelor: în el existau Cerul, Pământul şi Apele. Indra îl despică pe Vritra cu fulgerul său, eliberând astfel apele vieţii şi respectiv despărţind Cerul de Pământ. Aşa, el creează "soarele, bolta

[3] vezi Geneza 6. 1-6 şi Cartea tainelor lui Enoh

cerului şi dimineaţa", cu alte cuvinte lumea conştientă. Deci Indra, ultimul născut printre zei, pune capăt legăturii dintre Cer şi Pământ şi prin puterea sa desfăşoară cele două lumi (Cerul şi Pământul), "făcând ca Soarele să strălucească", punând capăt virtualităţii. După această faptă demiurgică, Indra îi acordă lui Varuna calitatea de stăpân al lumii (*cosmocrator*) şi paznic al legii, al ordinii lumii (*rita*) care până atunci rămăsese ascunsă în tărâmurile de jos (instinctul este şi el o lege inconştientă). [4]

Bătălia unui zeu (conştienţa) împotriva unui monstru ofidian sau marin (ambele sunt simboluri caracteristice contactului primar cu inconştientul colectiv) este un motiv arhetipal, se întâlneşte în toate mitologiile într-o formă mai mult sau mai puţin evidentă. În mitul sumerian al creaţiei, Enuma Elish, prin lupta dintre Marduk şi monstrul Tiamat, se scoate foarte limpede în evidenţă faptul că victoria zeului constituie condiţia prealabilă a creaţiei, triumful conştienţei asupra inconştienţei. Pe scurt, prin uciderea unui monstru ofidian (simbol al întunericului instinctual, al haosului primordial care conţine virtual viaţa) se instalează o nouă situaţie cosmică.

O trăsătură foarte importantă, comună bineînţeles tuturor miturilor, este teama luptătorului care şovăie, suferă chiar mici înfrângeri înainte de victoria finală. Typhon, de pildă, izbuteşte să-i taie şi să-i fure lui Zeus tendoanele (desăvârşită exprimare a spaimei prin muierea picioarelor), la fel i se întâmplă şi tânărului Indra, care, zărindu-l pe Vritra, o ia la fugă "bolnav de spaimă". Contactul cu inconştientul este la început întotdeauna însoţit de teamă [5] şi de o zbatere, de o luptă[6], mai mult sau mai puţin spectaculoasă. Cu

[4] Cu timpul, Indra este înlocuit de Brahma, iar Varuna de Vişnu
[5] Geneza 15. 12
[6] Geneza 32. 24-25

cât cel în cauză este mai matur spiritual, trăirile sunt mai puţin violente şi mai abstracte.

Mitul creaţiei din prima carte a lui Moise este un asemenea exemplu: "*Întuneric era deasupra abisului şi suflarea* (duhul) *lui Dumnezeu adia deasupra apelor* (primordiale). *Şi Dumnezeu a zis: Să fie lumină!*"; cu alte cuvinte, vreau să cunosc, adică să fiu, adică Eu sunt, căci Dumnezeu este lumina. Aceasta este trezirea la conştiinţă, "*şi a văzut Dumnezeu că lumina este bună şi a despărţit-o de întuneric*". Astfel se descoperă treptat lumea, iar în cele din urmă se descoperă pe sine ca om, ca bărbat *şi* ca femeie. Şi "*aşa s-au săvârşit cerurile şi pământul şi tot ce este între ele*". După ce Dumnezeu a sfârşit lucrarea (a cunoscut tot ce era de cunoscut), a văzut că totul este bine, ba chiar foarte bine. În ultima etapă a creaţiei Dumnezeu s-a *odihnit* după toată lucrarea pe care o făcuse. Aceasta este aventura conştiinţei care dacă parcurge drumul până la capăt, ajunge la condiţia supremă, la pace şi la mulţumire, este încununarea lucrării Spiritului, retragerea şi odihna în Sine, sfârşitul creaţiei. Ramana, Marele Rişi, care trăia în această stare, spunea: "*Există o stare care se află dincolo de osteneală şi neosteneală. Până o atingem, trebuie să ne ostenim*".

Acest mit este unul dintre cele mai frumoase şi mai compacte mituri ale creaţiei, comparabil poate doar cu cel din Rig Veda X.129. El renunţă la descrierea amănuntelor şi prezintă în mod concentrat, filosofic aproape, esenţa tuturor lucrurilor. În el este cuprinsă toată învăţătura, toată Sfânta Scriptură se oglindeşte în el, ca cerul într-o picătură de rouă. El ne prezintă începutul, mijlocul şi sfârşitul tuturor lucrurilor şi ceea ce este dincolo de ele şi le vede. Căci creaţia lumii este trezirea celui care o vede, pentru că fără el ea nu există; pentru cine să existe? Trezirea văzătorului este naşterea omului, iar relatările despre această trezire, naşterea religiei. Miturile nu sunt

altceva decât ilustrarea prefacerilor care au avut şi au loc în psihicul nostru.

În cursul secolelor care au urmat, tot mai mulţi membri ai comunităţii s-au trezit spontan la propria lor identitate, dacă au atins maturitatea necesară. Aceasta era experienţa unui eu autentic, măreţ, tainic, nelegat de spaţiu şi de timp. Dar el a apărut într-o conştiinţă care până atunci a fost ocupată de o mulţime de obiecte şi idei, de sentimente şi gânduri, care era stăpânită de imaginea propriei persoane şi a fricii faţă de ceea ce era diferit de ea, necunoscut.

Printre ei s-au aflat cu siguranţă unii care s-au lăsat răpiţi şi au primit această trezire a propriei identităţi, a conştiinţei de sine, aşa cum este ea. Cel mai uşor ea s-a putut afirma, cu siguranţă, în sufletele şamanilor, căci ei nu numai că erau printre cei mai inteligenţi membri ai comunităţii, ci aveau şi experinţa lumii de dincolo de moarte. La aceştia, potopul a nimicit şi a spălat toate ataşamentele, lăsând în urmă experienţa conştiinţei pure, eterne.

La cei la care această frică nu a putut fi depăşită, eu-l autentic s-a infiltrat în cel vechi, tensionându-l, creând un eu divizat, în permanent conflict cu sine însuşi, animat de idealuri înalte, neputându-se însă detaşa de închipuirile moştenite, identitatea cu corpul şi celelalte. Acest om a suprapus astfel peste eu-ul autentic, masca propriei persoanei şi a respins caracterul tainic al experienţei în lumea de dincolo, în universul psihic inconştient, unde a rămas aşteptându-l până astăzi.

Aşa se face că omul se născu odată cu religia sa, căci toate marile culturi urbane au fost dominate de cultul zeilor luminii. Religiile arhaice sunt un amestec din moştenirea magică a neoliticului şi marea descoperire a conştiinţei de sine, simbolizată întotdeauna prin ceva luminos, strălucitor, de regulă soarele, aurul, nestematele.

Dar nu toţi şi-au acoperit această experienţă cu masca persoanei lor la fel de bine. Pentru unii, vălul dintre conştiinţa pură şi conştiinţa personală a lăsat să treacă raze. În linişte şi izolare ei au analizat aceste sclipiri, "*scintallas aureas*" cum le-au numit mai târziu alchimiştii[7] şi au găsit mijloace prin care să li se apropie şi să le "adune". Au descoperit astfel căi de a linişti frământarea interioară, de a fixa argintul viu al gândurilor, de a atinge pacea, de a auzi chemarea lăuntrică. Aşa ei au reuşit, treptat, să relege această sciziune a eu-lui pentru a se întoarce la originea marii experienţe şi a o recunoaşte drept ceea ce este cu adevărat. Aceasta înseamnă înlăturarea tuturor obstacolelor, a tuturor închipuirilor şi ataşamentelor care formează persoana. Atunci vălul se rupe (*Matei* 27. 51) persoana moare şi adevărul se revelează, se dezvăluie.

Mărturiile scrise ne arată această dezvoltare interioară a omului în paralel cu naşterea civilizaţiei. În timp ce unii au ridicat, au dezvoltat şi au distrus culturi una după alta, alţii au ales o viaţă mai mult sau mai puţin spectaculoasă, care a devenit însă o pildă vie, atemporală pentru orice om care se găseşte pe calea împlinirii, căci fiecare dintre noi ne aflăm încă pe drumul împlinirii menirii noastre, a rostului nostru în această lume.

Şi chiar dacă toate mărturiile s-ar fi pierdut, evoluţia conştiinţei ar fi mers mai departe. În mileniul înainte de Hristos apar primele mari culegeri de Scrieri Sfinte, în culturile înfloritoare de atunci: Vedele în India (culminînd cu Upanişadele clasice), Vechiul Testament în Orientul Apropiat, Yi Jing (Tratatul transformărilor) în China.

După aproximativ 500 de ani apar aproape simultan mari personalităţi care dezvăluie lumii Adevărul: Buddha în India, Lao Zi în China, marii

[7] Vezi C. G. Jung Puterea sufletului IV. pag. 52- 64

profeți ai Vechiului Testament și nu numai ei. Să fi fost această sincronizare a mișcărilor spirituale de la mijlocul primului mileniu înainte de Hristos, un semn că omenirea a atins o culme a spiritualității? Peste o jumătate de mileniu apare Iisus, peste o alta Mahomed, iar peste încă 500 de ani se diferențiază o puternică mișcare mistică în creștinism și în Islam, în budhism se afirmă curentul Zen și în hinduism Advaita Vedanta. De atunci au trecut aproape 1.000 de ani fără să se fi produs vreun fenomen religios de o asemenea amploare. Să fie acesta semnul unei decadențe a spiritualității?

Trăirea fundamentală a adevăratei religii este contactul personal cu Dumnezeu, cu alte cuvinte, ceea ce contează este relația eu-Dumnezeu. Căci pentru *mine* există toate aceste mărturii, *eu* sunt cel care trebuie să parcurgă drumul pentru a se întâlni cu Dumnezeu, asemenea înainte-mergătorilor mei. Aceasta este esența religiilor, să îl ajute pe fiecare în parte să se confrunte cu lumea de dincolo, din inima sa, să se regăsească pe sine. Tot restul este deșertăciune lumească. Felul în care omul va răspunde acestei necesități va hotărî dacă viața sa se va derula în pace și fericire sau în mizerie și suferință.

Înainte-mergătorii sunt o pildă vie a ceea ce ne așteaptă în drumul nostru spiritual, prezentul lor este viitorul nostru. Toate miturile și riturile nu au alt scop decât să ne familiarizeze cu acest drum spre sine, care nu este altceva decât o maturizare a conștiinței. Toate religiile sunt în esență urmarea exemplului întemeietorului lor și a celor care au parcurs acest drum înaintea noastră. Asta nu înseamnă însă o maimuțărire, ci căutătorul trebuie să-și orienteze comportamentul după cel al maestrului pe care și l-a ales, pe care l-a recunoscut. O imitare exterioară nu ar fi decât fățărnicie, ceea ce contează este adoptarea unei atitudini interioare proprii, după modelul maestrului.

Basmele și miturile au rolul de a ne face să ne recunoaștem în ele; despre *mine* vorbesc toate, *eu* sunt eroul lor, ele sunt miturile și basmele *mele*, imaginea vieții *mele*, a destinului *meu*, a drumului *meu* prin viață. Ele sunt oglinda fiecăruia, pentru *mine* au fost scrise, căci *eu* sunt cel care caută. Rolul lor este să ne pregătească și să atenueze astfel frica de contact cu realitatea transcendentă, să ne îndrume pentru a face față cu bine încercărilor care nu ocolesc pe nimeni. Drumul este plin de capcane și primejdii, dar cine e pregătit va merge mai departe, cine nu, va rămâne prins în fel de fel de împărății sau va fugi de la început în palatele părintești, așa cum ni se prezintă în foarte multe basme.

Ceea ce este de văzut, trebuie fiecare să vadă singur, să trăiască singur; nimeni nu poate să vadă în locul altuia și dealtfel, la ce i-ar folosi. Tot astfel nici eu nu pot arăta nimănui ceea ce văd eu, numai cine vine lângă mine, *care are același punct de vedere*, acela vede asemenea mie. Evoluția este o modificare a punctului de vedere din care privim lucrurile. Pentru *cel care vede*, însă, corpul, gândurile și toate celelalte sunt obiecte, sunt ale mele. Dar atunci *cine sunt eu*? Aceasta este ceea ce trebuie să descopere fiecare singur.

Evoluția firească înseamnă *desprinderea naturală* de lucrurile despre care ne-am lămurit că nu ne sunt de folos și care nu ne mai trezesc interesul. Pe măsură ce interesul se retrage de la cele lumești, exterioare, el se concentrează treptat pe sine. Retragerea interesului este un fenomen cât se poate de firesc și de natural pe care oricine îl cunoaște, este un semn al maturității, ceea ce s-a copt se desprinde, "*când ne facem mari, ne lepădăm de cele copilărești*" (*1 Cor.* 13. 11). Interes exercită doar lucrurile cu care încă nu ne-am lămurit, cu care nu am venit încă suficient de profund în contact, pe care nu le cunoaștem decât

superficial, pe care nu le-am conștientizat și asimilat în întregime. Fascinația este o aureolă care se suprapune peste obiect și pe care o vede numai cel interesat s-o vadă.

Refuzarea celor care ne interesează și concentrarea forțată a interesului pe lucruri față de care nu ne simțim încă atrași nu poate duce decât la o perturbare a evoluției firești, la o falsă morală, la fățărnicie. Interesul există atâta timp cât lucrul este neclar, nelămurit. De aceea el trebuie abordat și lămurit. Pericolul constă nu în confruntarea cu fascinația, care strălucește din toate nestematele asemenea cerbului lui Harap-Alb, ci în primejdia de a-i cădea pradă și de a uita motivul confruntării. Dar, evitând-o, ea nu se rezolvă, mai devreme sau mai târziu va trebui să îi tăiem cerbului capul și să-i luăm pielea (aureola). Mândria ne îndeamnă însă să tăinuim conflictul și să lăsăm impresia că l-am rezolvat; ne ascundem în spatele cunoștințelor teoretice pretinzând că știm și înțelegem deja totul. De multe ori, omul caută să se autoconvingă, ajungând să se creadă singur, ne-observând că trufia îl împiedică să cunoască cu adevărat și rămâne astfel într-o inconștiență copilărească.

Ceea ce trebuie să evolueze este propriul psihism, și el o face demult, chiar dacă o știm sau nu. Atitudinea noastră conștientă frânează doar această evoluție, datorită fricii de a trece dintr-o etapă în alta, de a veni în contact cu necunoscutul.

Lumea pe care o vedem, nu este toată lumea, nici *eu nu sunt numai ceea ce cred că sunt*. Suntem mai mult decât știm, iată prima mare taină a sufletului. Acest străvechi adevăr trebuie însă redescoperit de fiecare dintre noi în parte. E prima mare înfrângere a mândriei. Este uimitor câtă rezistență au întâmpinat cei care s-au aventurat să reformuleze aceste adevăruri aparent **uitate, în termeni psihologici, pe înțelesul**

omului modern, excesiv mentalizat. Cu câtă înverșunare s-a luptat împotriva concepțiilor lor, cât de greu îi este omului îndoctrinat de raționalismul științific să accepte existența unei activități psihice din afara sferei sale conștiente (inconștientul nu este numai ceea ce nu știm încă sau ce am uitat ci și ceea ce nici nu am vrea să știm). Fiecare și-ar dori ca în afara cunoașterii sale să nu mai existe nimic.

De exemplu, visele nu sunt produsul voinței noastre conștiente, ci ele ni se oferă spre vizionare, spre trăire cu toate simțurile. Cine încearcă să-și controleze gândurile va vedea de asemenea, că acestea nu vor să se supună eu-lui conștient, ci își văd de ale lor. Dar ce se petrece, nu sunt *eu* stăpân în casa mea? Sau sunt doar oaspete aici? După ce program se derulează toate acestea? De unde vin informațiile, unde sunt stocate? Cum totul se derulează în *interiorul* pe care îl *cred al meu*, *cauza* nu pot fi, deci, decât tot *eu*. Dar care *eu*? *Un eu pe care nu-l cunosc încă, adică tot eu, dar așa cum nu mă știu!*

Eu-l conștient este doar o mică parte, cea luminată, a imensului edificiu psihic care sunt eu de fapt. De multe ori nici nu dorim să ieșim la lumină, pentru că sunt multe lucruri pe care le ascundem și nu vrem să le știm. Așa că, în loc să se dezvolte, omul caută să-și protejeze imaginea pe care și-a făcut-o despre sine; nu tinde să se cunoască, de teamă că ar putea găsi lucruri pe care preferă să nu le știe. Astfel, punctul său de vedere unilateral, parțial, se conservă, iar izolarea de psihismul în întregime, de asemenea. Cum poate el să descopere vreodată ce este dincolo de el, dacă nu are curajul să se aventureze în pădurea cu lighioane?

Vocea interioară ne invită în această aventură și ne trage tocmai în sensul opus al direcției pe care mergem noi. Este o forță echilibrantă, compensatoare, **care caută să ne centreze. Axarea pe sine, pe miezul**

ființei, este calea proprie a fiecăruia dintre noi, ea este poarta spre taina imensului angrenaj psihic, a universului mental. Aceste forțe compensatoare de individuație au rol inițiatic.

Contactul cu universul interior, abisal, nu se realizează numai prin vise. În vis însă, voința este pasivă și aceste forțe se pot exprima. Uneori o fac cu insistență, când visele se repetă.

În starea de veghe zgomotul lumii, distragerea atenției spre cele exterioare, împiedică de regulă contactul cu straturile profunde ale ființei. Această împrăștiere ne menține la suprafața lucrurilor, în superficialitate, aici omul degenerează, devenind slab și neputincios. El rămâne astfel captiv în robia lumii exterioare și se va teme să se mai aventureze în necunoscut.

Pe de altă parte, liniștea și singurătatea neputând ține mintea ocupată, aceasta alunecă spre interior. Exploratorii sau navigatorii solitari relatează fenomene ciudate. Ei se întorc de regulă cu o nouă viziune a lumii și a vieții, cu o deosebită venerație față de forțele naturii. Tot astfel, dar mai drastic, trebuie să simtă și cei care trăiesc tot timpul în mijlocul naturii și se confruntă cu întinderile nesfârșite, de nisip sau de zăpadă, cu întunericul și cu liniștea. Lipsa stimulilor senzoriali îi ajută pe cei mai sensibili să vină în contact cu o altă realitate, cu o altă lume. Aceștia devin șamani și ne relatează uneori despre desprinderea de învelișul corpului fizic sau despre călătoriile lor prin cele trei lumi.

Fenomenul dedublării apare la toți cei care, în urma unui stop cardiac, reușesc să rămână conștienți (cam o treime din cazuri). Lipsa stimulilor senzoriali din timpul morții clinice, pierderea contactului cu lumea prin calea cunoscută, dezvăluie o altă modalitate de cunoaștere. Mulți mai rămân în jurul corpului putând vedea deslușit ce se petrece cu el, alții îl

părăsesc și se îndreaptă spre alte lumi, mai bune sau mai puțin bune. La întoarcere, experiența este extrem de vie datorită gradului înalt de conștiință în care a avut loc. Afirmații de genul: de parcă ar fi fost ieri, sau este mai real decât lumea în care trăim, nu fac decât să arate aceasta.

Doar cei ce cunosc ambele realități le pot compara și ei ne spun cu toții asemenea înțeleptului Aștavakra care îl inițiază pe regele Janaka: "*De cauți libertatea, copile, ferește-te de lumea simțurilor ca de otravă!*" (*Aștavakra Gita* 1. 2).

Căci fericirea și viața sunt interioare, independente de învelișurile ființei, chiar de cele mai adânci, cu atât mai mult de evenimentele exterioare și de contactul cu ele. Distrugerea acestora nu înseamnă distrugerea ființei, ci mai degrabă distrugerea aparentei legături a acesteia cu ele. Conștientizarea independenței a ceea ce nu a fost nicicând legat se numește atunci eliberare, mântuire.

Raze de fericire sunt percepute numai atunci când într-un fel sau altul, mintea ne este puternic concentrată pe ceva, astfel încât orice alt gând este exclus. Această fixație se numește atunci dragoste. În procesul de reducere a activității mentale se poate întâmpla ca mintea să-și piardă pentru o clipă suportul. În acest moment transpare adevărata noastră ființă, a cărei natură este fericirea (*ananda*), care este totuna cu viața (*sat*) și cu cunoașterea (*cit*). Dar cum nu ne dăm seama ce se petrece, alergăm după reflexii și nu vom recunoaște sursa acestora, care se află în spatele a ceea ce credem noi că suntem. Doar cine s-a săturat să alerge după miraje, acela va căuta să le descopere sursa și va privi și în celălalt sens. El va întoarce spatele originii suferințelor sale, se va desprinde de ele, le va abandona. Numai cine a suferit și s-a zbătut mult, care e pe punctul de a se îneca în durere, va căuta disperat o salvare. Conștientizarea cauzelor suferinței constituie începutul inițierii,

evenimentul crucial în care ne dăm seama ce se petrece de fapt cu noi, sfârșitul rătăcirii. Aceasta atrage cu sine o radicală schimbare de atitudine (*metanoia*), este botezul cu apă. Pînă la cel cu foc, are loc ceea ce se numește de obicei purificare, desprindere sau trezire, iluminare. Ea este progresivă și are două mari etape: una activă, conștientă, voită și una pasivă, care îi urmează și pe care *nu noi o facem*, ci care *ni se face*. Purificarea pasivă are loc când eu-l conștient se predă în brațele divinității adorate și este răpit și dus la purgatoriu. Aici se desfac legăturile rămase, el nefiind decât spectatorul, cel care le îndură. Cu cât procesele mentale sunt mai concrete, mai legate de obiecte, la șamani de exemplu, cu atât purificarea este mai dramatică, mai spectaculoasă, cu viziuni. Durerea depinde de aderența pansamentului, cu cât atașamentul este mai copt, cu atât este mai ușoară desprinderea, cu atât mai puțin violent sacrificiul, cu atât mai lină trecerea. Cu cât maturitatea spirituală, gradul de conștiință este mai ridicat, cu atât identitatea primitivă cu obiectele este mai scăzută. Uneori nu mai lipsește decât o atingere, o vorbă sau o privire pentru a realiza Adevărul, pentru a ne da seama de adevărata noastră identitate.

Toate Sfintele Taine nu sunt altceva decât taina trecerii într-o altă viață, într-o viață nouă, prin desprinderea de cele vechi. *Aceasta este mărturia înaintașilor.* Și dacă toate activitățile, fără nici o excepție, sunt îndreptate în mod continuu spre căutarea și trăirea fericirii, atunci căutarea și găsirea originii acesteia, izvorul de apă vie, este singura activitate care are un sens real, restul este pierdere de vreme: "*Căutați mai întâi împărăția Tatălui vostru ceresc și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă*" (*Matei* 6. 33).

SEMNELE ȘI RECUNOAȘTEREA LOR

În capitolul al treilea se încearcă prezentarea cauzelor pentru care nu înțelegem de regulă, decât cu dificultate, mesajul înaintașilor. Lipsa de maturitate conduce la confuzii și false interpretări, făcându-ne inapți pentru a fi instruiți în tainele vieții.

Neînțelegerile care apar de obicei între oameni sunt de multe ori doar la nivelul exprimării, nu în esența lucrurilor. Deseori ne referim la aceleași fapte și doar pentru că le formulăm altfel, nu le mai recunoaștem, ajungând să ne contrazicem. O anumită formulare, potrivită pentru unii, este poate nepotrivită pentru alții. Înțelegerea este totdeauna ceva individual, ea ține de compatibilitatea părților aflate în contact, de experiența lor de viață. Diferitele formulări, dacă nu sunt privite cu ostilitate, se dovedesc de cele mai multe ori a fi complementare. Nu ne vom mai lega astfel de cuvinte, ci vom încerca să reformulăm eventual ideea, într-o formă echivalentă, mai apropiată înțelegerii și simțirii noastre. Dar orice formulare este inevitabil o reducere, o simplificare. Prin explicare se pierde totdeauna o dimensiune; dacă lucrurile se simplifică, se realizează accesul mai ușor la ele, nicidecum însă, înțelegerea lor. Simplificarea este totdeauna și o sărăcire, cu atât mai mare cu cât descompunem mai mult lucrurile. Fiecare formulare este lacunară și dă astfel naștere cu ușurință, neînțelegerilor; chiar dacă ea nu este însă totdeauna cea mai fericită, dacă suntem bine intenționați vom face un mic efort și vom căuta să recunoaștem ideea din spatele ei, vom încerca să-i intuim sensul, să distingem intenția ce a stat la origine.

Înțelegerea unui fenomen în toată complexitatea sa, în toată măreția sa, este un proces interior, intim, și presupune o desprindere, o distanțare de el. Abia atunci putem distinge țesătura subtilă de dincolo de forme și cuvinte, ceea ce este cu adevărat esențial. Cuvintele reușesc în cel mai fericit caz, să atragă

privirea sau să atingă o coardă sensibilă, ele nu pot însă niciodată să ne dea o imagine reală a lucrurilor; aceasta se obține numai prin trăirea nemijlocită.

Suntem însă atât de obișnuiți să ne legăm de formele exterioare și să lăsăm să ne scape astfel esența! Ne legăm de-o formulare, de-o personalitate, confecționându-ne astfel idoli care întruchipează pe moment, mai mult sau mai puțin, aspirațiile noastre. Întruchiparea ne dezvăluie dar ne și învăluie în același timp realitatea spre care aspirăm și în acest fel, riscăm să luăm mijlocul drept scop și să alunecăm, de multe ori fără să ne dăm seama, în fățărnicie, într-o imitație copilărească. Chipul nu va reuși niciodată să cuprindă în întregime măreția pe care o reprezintă. El constituie o punte intermediară, mijlocitoare, o haină indispensabilă de cele mai multe ori și trebuie privit ca atare. Persoana istorică a lui Iisus de pildă, îl exprimă desăvârșit pe Mesia cu care se identifică, pentru că el este neîndoios Hristosul, alesul lui Dumnezeu. Această persoană este însă exterioară încă și nu ne poate da astfel trăirea contactului nemijlocit cu Hristos, cu Mesia cel veșnic. Adevărata întâlnire are loc în inima omului, unde acesta se va arăta în slavă la "cea de-a doua venire a lui Hristos" (*parusia*). Numai când sufletul realizează contactul personal, intim, numai atunci se poate vorbi despre cunoaștere. Limbajul verbal sau simbolic, încarnarea învățăturii, are limitele sale; esențialul nu se poate transmite astfel pentru că acesta se află dincolo de el. Rostul său este de a constitui o mărturie a unei realități omniprezente, care nu trebuie decât descoperită și recunoscută. O mărturie însă, oricât ar fi ea de revelatoare, nu poate fi niciodată completă, nu poate prezenta toate fațetele problemei. Ea este suficientă numai pentru cel care cunoaște deja din experiență contextul problemei, nu însă și pentru cel care are eventual doar această impresie. Pentru cel ce nu

cunoaște contextul, formularea reprezintă numai o simplă informație intelectuală, pe care nu va reuși să o lege de nimic cunoscut. Ea va putea fi folosită abia după ce va fi înțeleasă prin experiență proprie; până atunci va rămâne o taină.

Formulările, chiar și cele mai elaborate, sunt în general stângace. Ele sunt adaptate ascultătorului care este și el limitat. Mesajul nu poate fi deci apreciat după forma în care este exprimat. El încearcă totdeauna să trezească în noi o trăire iminentă sau amintirea unei experiențe. Diversitatea structurii psihice a oamenilor a dus la o mare diversitate de formulări, care la rândul ei a condus la diversitatea ideilor și practicilor religioase, creând de regulă neintenționat, impresia falsă că ar exista mai multe învățături și că toate în afara celei proprii, sunt false. In realitate ele nu sunt altceva decât fațete ale unei realități unice și fiecare o consideră drept adevărată pe aceea pe care crede că o înțelege. Asta până la descoperirea realității absolute, care nu poate fi diferită de cel care o cunoaște.

Înaintașii noștrii, care s-au confruntat cu aceleași probleme cu care ne confruntăm noi astăzi și care le-au găsit rezolvarea, ne-au lăsat mărturia experienței lor. Această experiență este personală și vie, ea nu poate fi împărtășită intelectual, ci trebuie retrăită de fiecare dintre noi în parte. Căci numai noi putem și trebuie să parcurgem drumul nostru. Scopul mărturiei este de a ne conduce la experiență, la curajul, la îndrăzneala de a încerca. Nu luăm în serios, nu experimentăm, nu trăim, nu cunoaștem.

A avea credință înseamnă a avea încredere, a accepta experiența înainte-mergătorilor, la care noi n-am ajuns încă, experiență transmisă prin scriptură și tradiție, reînviată, reactualizată mereu de oamenii sfinți care au contact direct, nemijlocit cu Adevărul.

În general oamenii învață din propria experiență, unii învață și din experiența altora, iar alții nu învață nici din propria experiență. Dar de ce este atât de dificil a avea încredere, a accepta autoritatea celor care au experimentat Adevărul? Iisus se adresează lui Nicodim: "*Adevărat, adevărat zic ție, că noi ceea ce știm vorbim și ce am văzut mărturisim, dar mărturia noastră nu o primiți.*" (*Ioan* 3. 11).

Poate că dorim înainte de toate să înțelegem, însă nu există înțelegere fără credință. Cu toții credem foarte multe lucruri pe care nu le-am experimentat, fără aceasta nu ar fi posibilă inițierea în atâtea științe. Dar acestea ni se par plauzibile pentru că nu distonează cu nivelul nostru de înțelegere. Dacă nu putem crede ceva, înseamnă că distanța dintre nivelul nostru de înțelegere și realitatea ce trebuie înțeleasă este prea mare. Impasul poate fi depășit numai printr-un proces de ridicare a nivelului de înțelegere. Astfel, lucruri de necrezut devin credibile, înțelegând crește încrederea, crescând încrederea, putem înțelege mai departe. Pe de altă parte lucruri aparent incredibile devin acceptabile și numai lucrurile acceptabile sunt crezute cu adevărat și pot fi practicate fără rezerve. Înțelegerea duce la încredere, le credință, iar credința la fapte și fapta la experiență, la cunoaștere: "*Căci viața veșnică este aceasta: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis.*" (*Ioan* 17. 3). Cine nu poate să-i creadă pe cei care știu, acela trebuie să se străduiască să înțeleagă. Cine nu poate să înțeleagă, trebuie să creadă mărturia celor care cunosc Adevărul în mod direct. Pe cel care nu poate însă înțelege și nici nu poate crede, cine îl mai poate ajuta?

Deși totul arată mereu spre Adevăr, nefiind pregătiți nu îl vedem, nu îl *recunoaștem* și toate trec pe lângă noi fără să le observăm existența. Mintea vede numai ceea ce o preocupă și ignoră ce n-o interesează.

Începând de la pubertate mintea este preocupată în principal de relația sa cu sexul opus și vede peste tot simboluri erotice. Mai târziu, la maturitate, dacă este preocupată de relația cu cele spirituale, atunci vede peste tot simboluri mistice. Fiecare privește lumea corespunzător nivelului mental la care se află. Cine nu a atins un anumit nivel mental nu recunoaște simbolurile caracteristice nivelului respectiv, nu le vede, ele nu există pentru el. Cine le cunoaște, în schimb, acela le vede peste tot. Pentru cel care trăiește în dragoste și împăcare, dragostea și pacea sunt mereu în jurul său, cine trăiește în egoism și dușmănie, le va regăsi de asemenea, cu siguranță peste tot. Orice vedem, vedem numai prin prisma minții proprii. Cu cât mintea este mai pură, vedem mai deslușit, dacă are pete, atunci vedem neapărat și proiecția acestora. Totul în jurul nostru oglindește realitatea spirituală, toate arată spre Dumnezeu pentru cel preocupat de El într-un fel sau altul. Rostul lumii înconjurătoare (*prakriti*) este eliberarea Spiritului (*puruṣa*) se spune în învățătura Samkhya, iar apostolul Pavel ne spune că: "*toate lucrurile lucrează neîncetat spre binele nostru cel mare*" (Rom. 8.28).

Pentru a acorda însă atenție unui lucru, acesta trebuie să trezească în noi interesul, trebuie să trezească un dor ascuns, o aspirație, o speranță. Dacă acesta a apărut și s-a instalat, între noi și lucrul respectiv se manifestă acel câmp, acea forță de atracție pe care o numim dragoste, atunci suntem pregătiți pentru experiențe și trăiri noi. Iar înțelegerea celuilalt nu poate apare dacă nu *recunoștem* în el trăirile și experiențele noastre, căci limbajul nu operează decât cu noțiuni cunoscute sau care pot fi deduse din cele cunoscute, pe baza unor relații cunoscute. Un neinițiat nu înțelege mai nimic din ceea ce se petrece în timpul unui joc sportiv sau al unei ceremonii religioase, de exemplu, chiar dacă este de față. Un inițiat va

recunoaşte însă despre ce este vorba, oricât de lacunară sau de distorsionată ar fi relatarea, pentru că el cunoaşte regulile care stau la baza acţiunilor. Limbajul nostru nu ne poate transmite decât noţiuni pe care le ştim deja şi pe care ni le aminteşte doar. Mintea noastră nu poate opera cu ceva nemaiîntâlnit, nemaivăzut. Atunci ea îşi creează de regulă o imagine pe baza datelor existente, a experienţelor cunoscute, care seamănă mai mult sau mai puţin cu faptul real. Odată ce acesta este cunoscut direct, experimentat, imaginea, ridicolă acum, este abandonată. Înţelegerea a ceea ce transcede posibilităţile momentane de înţelegere nu se poate realiza prin închipuiri, oricât ar fi ele de frumoase sau de logic construite, ci numai prin lărgirea minţii, prin contactul cu experienţe şi trăiri noi. O minte mărginită nu va accepta ceea ce o depăşeşte, ea va căuta chiar să tăgăduiască existenţa faptelor situate în afara puterii sale de cunoaştere, după principiul: ce nu cunosc, nu există. O minte largă va înţelege exprimările care îi sunt inferioare, oricât de confuze ar fi ele. Asta pentru că ea posedă deja imaginea întregului şi va şti unde şi cum să aranjeze fragmentele care îi sunt prezentate. Acest proces de recunoaştere nu trebuie să fie neapărat conştient. El poate fi şi rodul apercepţiei inconştiente, al inspiraţiei, al intuiţiei.

Suntem dotaţi cu tipare, programe cu ajutorul cărora prelucrăm formele ce ne sunt date spre percepţie. Aceste tipare fundamentale trebuie umplute, încărcate cu ceva pentru a deveni perceptibile şi transmisibile prin limbaj. Fiecare îşi umple tiparul cu ce găseşte şi el prin mintea sa, cu experienţe şi trăiri personale. De aceea forma de exprimare este individuală, marcată de locul şi de timpul în care a trăit individul, precum şi de constituţia sa psihologică; tiparul însă, este universal. Cu cât venim în contact cu mai multe forme, încărcături, cu atât mai clar

distingem ceea ce este comun şi esenţial, regăsim tiparul ancestral, şi ne recunoaştem în el. Cel care cunoaşte arhetipurile, va recunoaşte orice exprimare a lor, aşa cum cel care cunoaşte specia va recunoaşte orice reprezentant al ei sau cel care ştie să citească într-o limbă va recunoaşte orice caligrafie, nu se va lăsa înşelat de variaţiile individuale. Tot astfel cine a înţeles esenţa religiilor nu va mai fi derutat de o tradiţie sau alta.

Divinul nu se poate exprima decât prin semne. Aceste semne Îi trădează prezenţa, Îl dezvăluie pentru cel capabil să-L recunoască. Astfel, când Iisus se adresează discipolilor Săi: "*dar voi cine ziceţi că sunt*", Simon Petru răspunde: "*Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, Celui Viu*" (*Matei* 16 15-16).

Natura mistică, tainică a lui Iisus trebuie recunoscută din vorbele şi faptele Sale, acestea sunt semnele care trădează prezenţa lui Dumnezeu printre noi. Neînţelegerile abundă în Evanghelii, dar ne sunt prezentate pentru a ne familiariza cu ele şi cu faptul că nu totul se poate înţelege numaidecât. În ceea ce priveşte împărtăşirea cunoaşterii, esenţial nu este modul de predare ci modul de receptare a celui ce o primeşte, acesta fiind cel care trebuie să recunoască, care trebuie să aibă urechi de auzit, care trebuie să deschidă ochii şi mintea, să recunoască "semnele vremurilor" (*Matei* 16. 2-3, *Luca* 12. 54-57).

Iisus creează frecvent, intenţionat, neînţelegeri, folosind termeni la figurat pentru a face aluzie la cele tainice, ca atunci când vorbeşte despre dărâmarea şi reconstrucţia templului în trei zile de exemplu. În acelaşi scop se folosesc şi pildele, fie că este vorba de cele din Evanghelie, din Purane, sau din cartea lui Zhuang Zi. Ele ocolesc intenţionat labirintul intelectual, căci odată intrat în explicaţii logice, îndoielile nu mai au sfârşit. Mintea produce imediat închipuiri şi se colmatează, se îndoctrinează, îşi pierde

supleţea şi capacitatea de recunoaştere. Aceste exprimări conservă taina pe care o ascund şi rezonează doar în cei ce au "urechi de auzit", care având maturitatea necesară, vibrează, recunosc intuitiv despre ce este vorba, se regăsesc în pildă (*Matei* 13. 13-17).

Omul obişnuit se încrede de regulă numai în logica sa. Scopul semnelor este dovedirea existenţei unei realităţi dincolo de logica noastră mărginită, realitate mai mare decât noi, de necuprins cu mintea.

Ceea ce ne lipseşte de multe ori este tocmai dorinţa sinceră de a înţelege, de a pătrunde în lumea celuilalt, de a-l asculta cu adevărat. Ceva nou este întâmpinat de regulă cu reţinere şi scepticism, din bastionul propriu şi mai rar cu curiozitate şi dorinţa sinceră de a se lămuri, de a ieşi şi a veni în întâmpinarea celuilalt. În general ne-am făcut o imagine despre lumea în care trăim şi, în taină, nu dorim nicidecum să auzim că nu este bună sau că ar trebui să ne-o revizuim. De aceea respingem aprioric tot ceea ce nu se potriveşte cu ideile noastre preconcepute. Această atitudine statică, conservatoare, sedentară, este însă în contradicţie cu legea generală a vieţii, care înseamnă creştere, dezvoltare, contact cu noul, transformare, o continuă trecere, o călătorie dintr-o stare în alta. De aceea, de regulă în mod inconştient, nici nu vrem, nici nu încercăm să înţelegem ceva nou, ceva care să ne tulbure echilibrul fragil pe care ni l-am construit şi pe care căutăm să-l conservăm cu atâta trudă. Pentru a ne apăra astfel, ne înşelăm singuri, căutând imperfecţiunile exprimării celorlalţi, pentru a argumenta apoi logic respingerea unei idei, respingere făcută deja înainte, pe criterii subiective, preconcepute. Acest mod de reacţie specific oamenilor îndoctrinaţi, a căror cunoaştere este superficială, pur teoretică, strangulează în ei dorinţa sinceră de cunoaştere, aşa cum o întâlnim la copii şi la

toate fiinţele vii care cresc şi se dezvoltă. Cunoaşterea teoretică excesivă formează o crustă pe sufletul omului, el pierzându-şi astfel flexibilitatea originară şi devenind rigid, incapabil să se mai dezvolte. Aceşti oameni se uită cu desăvârşire pe sine, ei nu fac decât să clasifice şi să denumească tot ce-i înconjoară şi sunt atât de preocupaţi încât le este cu neputinţă să audă ce se petrece în sufletul lor, cu atât mai puţin chemarea vocii interioare.

Cei care privesc spre Dumnezeu fără să privească mai întâi spre sine, nu venerează decât o imagine, un chip cioplit de mintea lor. Căci adevăraţii idoli care stau în calea cunoaşterii sunt idolii din inimă, cum i-au numit anahoreţii din comunitatea de la Qumran, făcuţi pe măsura înţelegerii şi maturităţii cioplitorului. Şi apoi, tot ce nu este pe măsura acestui idol, este respins şi condamnat. Pentru aceasta au fost bătuţi cu pietre profeţii Vechiului Testament, pentru asta a fost osândit Iisus, pentru asta a curs atâta sânge în vremurile răspândirii creştinismului sau islamului, pentru asta se mai ceartă şi astăzi confesiunile creştine, între ele şi cu ceilalţi.

Cine L-a cunoscut cu adevărat pe Dumnezeu, înlăuntrul său, în sinea sa, acela L-ar recunoaşte şi în afara sa, sub orice înfăţişare S-ar ascunde. Cum poate el să mai facă deosebiri, cînd ochiul său nu mai "judecă după înfăţişare" (*Ioan* 7. 24), nu se mai opreşte la forme, nu se mai lasă înşelat de ele, ci "judecă drept", adevărat.

Idolii sunt inevitabili pentru început, toate religiile de masă nu sunt decât manufacturi de idoli. Rostul lor este de a îndrepta atenţia asupra lor şi a o distrage de la cele lumeşti. Dar aceasta nu este de decât jumătatea drumului, făcută de obicei cu fătărnicie iar a rămâne aici este mai rău decât a rămâne la starea originară, căci acesta este un drum înfundat. Idolii sunt purtătorii tainei, ei ne-o prezintă

şi ne-o ascund în acelaşi timp. Cel care nu se vede pe sine, nu se poate recunoaşte în simboluri, în mituri, în religie sau în filosofia mistică. Căci acestea vorbesc numai şi numai despre om, şi nu despre unul oarecare, ci *despre mine*! Ele sunt probe de iniţiere, ele conţin marea taină; cel care a fost acolo se recunoaşte în oricare dintre ele, cine nu a fost nu înţelege nimic. De aceea înţelepţii au vorbit în pilde, pentru cei cu "urechi de auzit", pentru că explicaţiile nu fac decât să producă închipuiri, adică chipuri cioplite.

Cunoaşterea nu vine însă nici din înţelegere, nici din credinţă, ci numai din experienţă. A cunoaşte înseamnă a fi *acolo*, în realitatea de cunoscut. Pentru a ajunge aici şi pentru a nu ne rătăci, este bine să-i credem pe cei care au ajuns înaintea noastră. Vom înţelege şi vom cunoaşte cu adevărat, însă, abia atunci când vom fi *şi noi* acolo, căci nu putem de exemplu cunoaşte bucuria sau durerea, plăcerea sau tristeţea decât trăindu-le, *fiind* bucuroşi, îndureraţi ş.a.m.d.. Experienţa este astfel începutul, mijlocul şi sfârşitul cunoaşterii, adevărata cunoaştere se obţine trăind, nu visând. Numai aşa dispare orice urmă de îndoială.

Adevărata cunoaştere sau cunoaşterea corectă este deci o cunoaştere activă, care afectează toate straturile fiinţei, o cunoaştere care transformă, este o metamorfoză a individului, o creştere, o maturizare, o ieşire din ou, din coaja ideilor preconcepute şi a închipuirilor în care ne-am zidit. Punctul de vedere se modifică mereu, în funcţie de experienţa acumulată. În copilărie acest fenomen era normal, căci se desfăşura fără să ne dăm seama de el. De la o vârstă, însă, uităm să mai creştem. De îndată ce ieşim de sub influenţa ocrotitoare a celor mari şi ar trebui să devenim din ce în ce mai conştienţi, începem să ne ridicăm ziduri de apărare, să ne construim un climat călduţ şi confortabil; aici mulţi dintre noi rămân toată viaţa, lamentându-se la fiecare încercare a vieţii de a ne

scoate la lumină, la viaţa adevărată care trebuie să meargă înainte. Învăţăm să acumulăm cunoştinţe în mod pasiv, crezând că astfel putem evita experienţa, contactul direct cu viaţa. Adevărata fiinţă îşi conservă însă primitivismul, căci ea nu este atinsă de această cunoaştere teoretică, superficială, care nu duce la o modificare a punctului de vedere, ci doar la iluzia, la impresia experienţei, la fel şi fel de închipuiri. Rezultatul este îndoctrinarea, rigidizarea, îngheţarea vieţii din noi, căci astfel încetează comunicarea dintre lumea interioară şi cea exterioară. Refuzăm orice experienţă nouă, nu mai facem decât să apreciem critic, din citadela noastră, tot ceea ce ne înconjoară. Din punct de vedere spiritual nu mai suntem o fiinţă vie, nu mai putem învăţa şi creşte, în noi nu mai pot avea loc înnoiri.

Tot astfel sunt cele mai multe convingeri ale oamenilor. Atacarea lor îi sperie, căci pe ele şi-au construit casa şi când pământul, nisipul pe care au clădit, ameninţă să le fugă de sub picioare, îşi apără convingerile depăşind chiar limita absurdului. Îndoctrinarea conferă siguranţă, ne refugiem în convenţii unde este cald şi bine şi ni le apărăm cu înverşunare. Doar cel care iubeşte adevărul mai mult decât confortul, va asculta chemarea, va pleca din ţara natală şi va căuta drumul spre ţara făgăduinţei. Pentru nomazi (Avram, Moise) această plecare a avut un aspect foarte concret, el apare însă şi în toate basmele, unde eroul pleacă în lume, în căutarea fericirii. Plecarea, acceptarea dificultăţilor unei asemenea călătorii, care este întotdeauna plină de greutăţi şi de nenumărate primejdii, este expresia dorului de viaţă autentică, de trăire vie şi plenară a vieţii. Ea trădează curajul confruntării, semn al maturităţii, căci cine se sperie de ursul de sub pod rămâne acasă, în palatele părinteşti clădite din închipuiri.

și ne-o ascund în același timp. Cel care nu se vede pe sine, nu se poate recunoaște în simboluri, în mituri, în religie sau în filosofia mistică. Căci acestea vorbesc numai și numai despre om, și nu despre unul oarecare, ci *despre mine*! Ele sunt probe de inițiere, ele conțin marea taină; cel care a fost acolo se recunoaște în oricare dintre ele, cine nu a fost nu înțelege nimic. De aceea înțelepții au vorbit în pilde, pentru cei cu "urechi de auzit", pentru că explicațiile nu fac decât să producă închipuiri, adică chipuri cioplite.

Cunoașterea nu vine însă nici din înțelegere, nici din credință, ci numai din experiență. A cunoaște înseamnă a fi *acolo*, în realitatea de cunoscut. Pentru a ajunge aici și pentru a nu ne rătăci, este bine să-i credem pe cei care au ajuns înaintea noastră. Vom înțelege și vom cunoaște cu adevărat, însă, abia atunci când vom fi *și noi* acolo, căci nu putem de exemplu cunoaște bucuria sau durerea, plăcerea sau tristețea decât trăindu-le, *fiind* bucuroși, îndurerați ș.a.m.d.. Experiența este astfel începutul, mijlocul și sfârșitul cunoașterii, adevărata cunoaștere se obține trăind, nu visând. Numai așa dispare orice urmă de îndoială.

Adevărata cunoaștere sau cunoașterea corectă este deci o cunoaștere activă, care afectează toate straturile ființei, o cunoaștere care transformă, este o metamorfoză a individului, o creștere, o maturizare, o ieșire din ou, din coaja ideilor preconcepute și a închipuirilor în care ne-am zidit. Punctul de vedere se modifică mereu, în funcție de experiența acumulată. În copilărie acest fenomen era normal, căci se desfășura fără să ne dăm seama de el. De la o vârstă, însă, uităm să mai creștem. De îndată ce ieșim de sub influența ocrotitoare a celor mari și ar trebui să devenim din ce în ce mai conștienți, începem să ne ridicăm ziduri de apărare, să ne construim un climat călduț și confortabil; aici mulți dintre noi rămân toată viața, lamentându-se la fiecare încercare a vieții de a ne

scoate la lumină, la viața adevărată care trebuie să meargă înainte. Învățăm să acumulăm cunoștințe în mod pasiv, crezând că astfel putem evita experiența, contactul direct cu viața. Adevărata ființă își conservă însă primitivismul, căci ea nu este atinsă de această cunoaștere teoretică, superficială, care nu duce la o modificare a punctului de vedere, ci doar la iluzia, la impresia experienței, la fel și fel de închipuiri. Rezultatul este îndoctrinarea, rigidizarea, înghețarea vieții din noi, căci astfel încetează comunicarea dintre lumea interioară și cea exterioară. Refuzăm orice experiență nouă, nu mai facem decât să apreciem critic, din citadela noastră, tot ceea ce ne înconjoară. Din punct de vedere spiritual nu mai suntem o ființă vie, nu mai putem învăța și crește, în noi nu mai pot avea loc înnoiri.

Tot astfel sunt cele mai multe convingeri ale oamenilor. Atacarea lor îi sperie, căci pe ele și-au construit casa și când pământul, nisipul pe care au clădit, amenință să le fugă de sub picioare, își apără convingerile depășind chiar limita absurdului. Îndoctrinarea conferă siguranță, ne refugiem în convenții unde este cald și bine și ni le apărăm cu înverșunare. Doar cel care iubește adevărul mai mult decât confortul, va asculta chemarea, va pleca din țara natală și va căuta drumul spre țara făgăduinței. Pentru nomazi (Avram, Moise) această plecare a avut un aspect foarte concret, el apare însă și în toate basmele, unde eroul pleacă în lume, în căutarea fericirii. Plecarea, acceptarea dificultăților unei asemenea călătorii, care este întotdeauna plină de greutăți și de nenumărate primejdii, este expresia dorului de viață autentică, de trăire vie și plenară a vieții. Ea trădează curajul confruntării, semn al maturității, căci cine se sperie de ursul de sub pod rămâne acasă, în palatele părintești clădite din închipuiri.

Frica de confruntare este și o frică de a recunoaște propriile erori și stângăcii, căci acestea, fiind ale noastre, fac parte din noi, și suntem foarte iritați atunci cînd ni se arată, căci în realitate ne iubim pe noi mai mult decât adevărul, iubim întunericul mai mult decât lumina; eroarea, confuzia apar întotdeauna dintr-o lipsă de lumină, de luciditate. Este suficient să ne gândim la nenumăratele confuzii și închipuiri pe care le produce mintea în obscuritate, într-o încăpere străină sau într-o pădure. Tot astfel ne apare și propriul univers interior, care nu este încă conștient, plin de fantasme și de monștri cu care trebuie să ne confruntăm, să ne luptăm și care mai apoi se dovedesc a nu fi altceva decât mori de vânt.

Maturitatea spirituală nu se suprapune cu cea fizică, organică. Copil fiind, auzeam și citeam, dar nu înțelegeam, acum înțeleg cele de atunci, dar nu înțeleg altele. Până în ziua în care le voi putea vedea deslușit pe toate, trebuie să am curajul de a mă dezvolta, de a accepta contactul cu viața, de a învăța și a crește. Gândirea infantilă este caracterizată de lipsa discernământului, de ușurința cu care poate fi înșelată, căci face ușor confuzii, este nestatornică și nu realizează, nu-și dă seama ce se petrece. Odată cu sporirea conștienței, mintea, în loc să se aventureze în viață, să-și sporească îndemânarea și claritatea, se refugiază de regulă în convenții și evită toate aspectele vieții pentru care nu are șabloane.

Omul își pierde astfel elanul vital, curiozitatea naturală, capacitatea de a fi surprins, mirat, își refuză emoția descoperirii, fiorul contactului cu ceva nou, cu viața însăși. Ceea ce rămâne, cu greu se mai poate numi viață, căci se derulează în propriul cavou de spaime, de triste și deziluzii. Scopul învățăturilor spirituale este "de a da viață celor din morminte", de a trezi la viață, de a învia sufletul așa cum învie natura când se trezește din hibernare.

FORMELE INSTRUIRII

În capitolul al patrulea se încearcă prezentarea evoluției formelor instruirii odată cu evoluția omenirii, spre mai buna și corecta înțelegere și interpretare a acestora.

La început, contactul cu lumea cealaltă se făcea numai direct. Duhurile alegeau pe cel care era copt, îl răpeau în lumea lor, și aici îl inițiau. Ceea ce îi distinge pe cei copți de cei necopți este faptul că primii se supun chemării lăuntrice, nu i se opun. Ei pătrund astfel cu conștiința în universul psihic transcendent și aici vin în contact cu forțele acestuia, o stare asemănătoare visului, caracterizată însă printr-un grad de conștiență mult mai ridicat, asemănător stării de veghe. Criza de inițiere este uneori dramatică, ceva oribil, înspăimântător, un veritabil scenariu al groazei. Novicele trăiește spaime și dureri cumplite, greu de imaginat. Este o adevărată naștere psihică, eu-l caută să se desprindă, să se diferențieze, iar dacă întâmpină rezistență, dacă legăturile nu se desfac, se rup. Scenarii similare, adevărate purgatorii, relatează și unii oameni moderni care s-au întors din experiența așa-zisei morți clinice.

După această criză inițiatică, după ce a fost ales de zei, novicele pornește în explorarea acestei lumi, a spațiului așa-zis astral, urmând să afle tot mai multe, să câștige experiență. Uneori el pleacă în căutarea unui șaman experimentat de la care urmează să afle tradițiile magice ale comunității și tainele meseriei. Aici ucenicul este instruit de obicei în transă, maestrul folosind același procedeu ca spiritele, zeii și demonii. După ce maestrul și ucenicul plonjează amândoi în transă, bătrânul șaman conduce sufletul tânărului într-o lungă călătorie extatică.

Ceremonia de inițiere nu face decât să-l consacre pe novicele ce fusese inițiat direct, în timpul crizei. Uneori ea este discretă, intimă, alteori ea capătă

un caracter simbolic și ritual, prilej de sărbători publice cu dansuri și cântece, sacrificii și demonstrații de puteri oculte, etc. Aceste sărbători urmează ceremoniei prorpiu-zise și constau din punerea în scenă a experienței extatice; în principal urcarea la cer, stabilirea contactului cu zeii. Aceasta este simbolizată prin instalarea arborelui cosmic, *axis mundi*, în cortul sau coliba tânărului șaman. Uneori el se urcă pe o prăjină înaltă, instalată în mijlocul satului. Astfel el capătă statutul de șaman, fiind recunoscut și respectat de întrega comunitate.

Cu ajutorul acestui ax central, al arborelui cosmic, se face legătura dintre cele trei niveluri ale universului. Zeii coboară prin acest orificiu pe pământ, morții coboară în lumea umbrelor iar sufletul șamanului le poate vizita pe amândouă. De la zei șamanul obține harul sacerdotial, grația pentru comunitate, prosperitate la vânătoare, fertilitate, etc. Pentru vindecare, a doua mare funcție a șamanului, acesta trebuie însă să coboare în infern, pentru a se confrunta și a trata cu demonii.

Arborele cosmic, simbolul comunicării cu realitatea de dincolo, este elementul esențial, central al religiei arhaice. Urme ale acestei religii primitive universale le regăsim ca obiceiuri populare, golite în general de conținutul originar. Unele religii, ca cea tibetană de exemplu, au asimilat aceste practici străvechi, altele mai fanatice, ca de pildă creștinismul, le-au eradicat. Unele obiceiuri au supraviețuit totuși, adevărate relicve, mărturii ale vieții spirituale a strămoșilor.

Coloana cerului se regăsește la toate popoarele Europei. La unele, primăvara se mai organizează ritualul urcării celor mai temerari tineri pe prăjina din mijlocul satului. Inițial, în vremurile străbune, acest ritual era rezervat numai tânărului șaman. Coloana cerului se mai întâlnește și în cimitire, ca stâlp

funerar. Deoarece pe ea se urcă și se coboară, ea a devenit cu timpul scara cerească.

Tranșarea rituală și arborele lumii, sunt arhetipuri întâlnite în toate zonele geografice, căci numai prin descărnare, prin desprinderea de cele materiale, are loc urcarea le cer. Arderea de tot a jertfei le simbolizează pe amândouă: victima este dematerializată și prin coloana de fum se înalță la cer. Aceste sărbători rituale constituie elemente centrale în viața comunității, la care participa toată lumea. Prin ele se revelează nonverbal taina. Printr-un întreg limbaj al gesturilor și al acțiunilor se transmite un fapt pe care cel care participă trebuie să-l trăiască și să-l înțeleagă; participarea la un ritual este o experiență care ne îmbogățește cu o trăire. Ni se dă astfel șansa de a înțelege, de a contacta direct o altă realitate. Acesta este cel mai arhaic mod de instruire, se învață făcând, trăind, participând. Cultul misterelor la greci, traci și nu numai la ei este un asemenea exemplu. Cel trecut printr-un ritual este marcat toată viața de el, ritualul este ceva de neuitat, ceva ce produce o transmutație în întreaga sa ființă, îi dă o altă orientare, un nou cadru pe care se dezvoltă în continuare, este cea mai eficace instruire.

Participarea la rituri este necesară atâta timp cât suntem concreți, ea este o participare tainică, inconștientă, la evenimente arhetipale. Ritualul este o înscenare, este originea actului teatral, este o instruire și o terapie în același timp, un act operator în sufletul nostru, căci el produce o modificare a atitudinii mentale. Lumea întreagă este o scenă, un spectacol care nu are altă menire decât ca omul să se vadă pe sine însuși, să se recunoască treptat, să se descopere felie cu felie.

Prin ritualul de sacrificiu se înscenează de fapt experiența șamanului din extaz. Scopul actului sacrificial care se săvârșea întotdeauna pentru cineva,

era inițierea acestuia. Participând la sacrificiu, omul era pregătit, pentru revelarea unui adevăr. Sacrificiul devenea uneori o mare sărbătoare, care se pregătea cu mult timp înainte. În India vedică, de pildă, ceremoniile preliminare legate de scrificiul calului sau al omului începeau cu un an înainte, timp în care cel pentru care se oficiau, de regulă regele, era mereu preocupat de aceasta. Victima era identificată cu cosmosul și sacrificarea ei era astfel interpretată, ca o reorganizare a lumii, ca o trecere într-o nouă dimensiune[8]. Acest lucru este de asemenea foarte evident atât la sacrificiul mielului, cât și la cel al Mielului.

Ceea ce este însă esențial este identificarea celui pentru care se oficiază sacrificiul cu victima, căci el este cel care trebuie să se transforme, cel care trebuie să vadă; cu adevărat victimă este sacrificantul însuși, omul renaște prin sacrificiu. Este suficient să ne amintim de atașamentul nostru din copilărie față de un animal iubit, pentru a înțelege identitatea cu victima. Unii dintre noi am plâns amarnic la sacrificarea unei găini sau a altui animal domestic, alții nici nu am putut participa. Durerea este conștientizarea atașamentului față de viață, pe care noi o vedem însă prin obiectele însuflețite. Meditația asupra atașamentului de obiecte, asupra sacrificiului, duce la detașare, la eliberare, la purificarea subiectului, la diferențiere.

În Yoga-Vasiștha, de exemplu, se prezintă revelația regelui Lavana căruia i se arată într-o viziune deșertăciunea celor lumești (*maya*). Întrebat de Rama cum de i s-a întîmplat lui Lavana acest lucru, Vasiștha îi răspunde:

"Lavana stătea odată singur și se gândea: 'Bunicul meu Harișcandra a organizat odată un mare sacrificiu regal (*rajasuya*). Fiind născut în familia sa,

[8] Apocalipsa 21. 1

voi realiza și eu acest sacrificiu în mintea mea.' Gândind astfel, începu în gând cu pregătirile, chemă preoții și zeii și aprinse focul. După ce regele sacrifică și își dărui întreaga avere de pomană, în primul rând brahmanilor, se trezi în cele din urmă, spre sfârșitul zilei, în grădina sa. Pentru ca să îndure și el durerea pe care o îndură toți cei ce organizează un asemenea sacrificiu, Indra a trimis un mesager ceresc care i-a provocat viziunea."

Asemănătoare este și povestea lui Dasura, tot din Yoga-Vasiștha. Acesta, fiu de brahman, se retrage după moartea prematură a părinților în pădure, aici își construiește o colibă într-un copac și petrece ani de zile meditând asupra marilor sacrificii, sacrificiul vitei, al calului și al omului. În cursul timpului mintea sa se limpezește și ajunge în cele din urmă la cunoașterea tainei supreme, la cunoașterea Adevărului.

Același lucru se petrece și cu sfântul Francisc, care, după ce a înțeles că urmarea lui Hristos (care a devenit motto-ul vieții sale), nu poate ocoli urmarea pe cruce, are o viziune în timpul extazului, a lui Iisus crucificat, cu care se identifică atât de puternic, încât este și el stigmatizat.

Taina sacrificiului este taina desprinderii, o realitate trebuie părăsită pentru ca o alta să fie găsită. Sacrificiul este legea fundamentală a cosmosului, legea creșterii și a dezvoltării, ea este esența celor șapte Sfinte Taine și a tuturor celorlalte, este legea transformării, a transmutației, *Opus Magnus*, cum o numeau alchimiștii. Transmutația nu este altceva decât experiența mistică. Substanța mentală, mintea inertă, întunecată și grea ca plumbul sau agitată, în continuă mișcare, ca argintul viu, este transmutată în aur, în strălucire. Se obține astfel nestemata care îndeplinește toate dorințele (*chintamani*), piatra prețioasă, piatra filozofală, piatra iubitorilor înțelepciunii, elixirul

nemuririi. Câte denumiri pentru aceeaşi unică realitate!

Prin durerea sacrificiului se răscumpără astfel păcatul originar, greşeala iniţială a identităţii primitive cu obiectele cunoaşterii, unirea Spiritului cu Natura.[9] De aceea orice sacrificiu promite iertarea păcatelor şi o viaţă mai bună, afirmaţii care pot fi uşor răstălmăcite, ceea ce dealtfel s-a şi întâmplat. Profeţii Vechiului Testament de pildă, şi-au ridicat deseori glasul împotriva acestei decadenţe. Nu actul mecanic, ci participarea, aspiraţia sinceră din inimă spre Dumnezeu este adevăratul sacrificiu (*Osea* 14. 3), omul trebuie să-şi îndrepte mintea spre Dumnezeu, spre luminare, spre conştientizare şi să nu trăiască în superstiţii legate de aspectul exterior al ritului. Altfel înseamnă a sluji unui Dumnezeu închipuit, unui idol de la care se aşteaptă avantaje lumeşti, de regulă succes, bunăstare, etc.

Odată cu maturizarea omului, mintea sa devine tot mai abstractă, participarea tainică la actul sacrificiului dispare, şi acesta îşi pierde în mare măsură efectul iniţiatic. La această decadenţă au mai contribuit şi multe alte cauze, asupra cărora nu ne putem opri aici. Cu toate acestea, nici o religie nu se poate lipsi de rituri, ele sunt şi rămân o formă fundamentală de iniţiere. În creştinism, de pildă, euharistia este inima cultului, prin ea se dezvăluie taina tainelor pentru cel pregătit s-o recunoască; pentru ceilalţi, ea o învăluie.

Tot astfel, spectacolul lumii, cu durerile şi suferinţele ei, este o piesă care se joacă pentru noi mereu, un ritual care nu are alt scop decât iniţierea.[10] Tânărul prinţ din familia Sakya a intrat într-o mare criză după ce, ajuns la adolescenţă, a privit în afara palatului părintesc, unde a recunoscut suferinţa

[9] Samkhya Karika 20
[10] Samkhya Karika 21, 57-59

inerentă condiţiei umane. De aceea ne spune şi apostolul Pavel că toate lucrurile lucrează numai pentru binele nostru cel mare, care nu poate fi altul decât trezirea la realitate. Ritul are tocmai acest rol, de a ne face să ne dăm seama de adevărata realitate, de Adevăr.

În acest proces de luminare, de extindere a conştiinţei şi de desprindere din inconştienţa instinctuală, gândirea omului devine tot mai abstractă şi limbajul său tot mai complex, rolul cuvântului devine tot mai însemnat, omul este acum capabil să-şi exprime verbal trăirile; el îşi cântă emoţiile în imnuri şi îşi povesteşte visurile şi experienţele. Toate textele care exprimă experienţele spirituale ale înaintaşilor noştrii, fie ele imnuri şi rugăciuni sau mituri şi alegorii, sunt totdeauna expresia unor puternice trăiri interioare, atât de intense, încât trebuie exprimate. De aceea autorii mărturisesc adesea că au fost forţaţi, de regulă de zei, să le formuleze spre folosul membrilor comunităţii. Exprimarea depăşeşte voinţa lor personală, ea devine o datorie, lucru evident mai ales la profeţii Vechiului Testament. Astfel se naşte tradiţia spirituală a unui popor. Această tradiţie conservă toate mărturiile contactului membrilor săi cu forţele psihice abisale. Ele sunt inspiraţie divină, deoarece exprimă o realitate de dincolo de voinţa omului, de eu-l său limitat. Psihismul nostru abisal fiind inconştient, este încă primitiv, iar limbajul său este încă arhaic, simbolic. De aceea şi limbajul miturilor este întotdeauna criptic, asemenea celui al visurilor noastre. Visurile importante, care ne impresionează, sunt întotdeauna un mesaj al psihismului nostru prin care acesta încearcă să ne îndrume, să ne echilibreze. Miturile sunt consemnarea unor asemenea mesaje prin care ni se prezintă situaţii arhetipale, cu care ne vom întâlni într-un fel sau altul, mai devreme sau mai târziu. Este puţin important dacă este vorba de visuri,

viziuni sau de întâmplări reale. Ele au totdeauna un rol inițiatic, sunt un ajutor pe calea dezvoltării și maturizării noastre spirituale.

Asemenea riturilor și miturile sunt criptice, ele nu pot fi înțelese decât dacă sunt trăite, atunci le recunoaștem mesajul, atunci ne recunoaștem în ele. Același rol îl au și povestirile din viața înainte mergătorilor; călcând pe urmele lor retrăim etapele vieții lor. Exprimarea este diferită, faptul în sine este însă mereu același, căci natura e în toate asemenea cu ea însăși.

Exprimarea este totdeauna individuală, ceea ce se exprimă însă este o realitate universală, de aceea fiecare se poate regăsi în ea. Cu toată diversitatea aparent interminabilă a miturilor și alegoriilor, realitățile prezentate sunt mereu aceleași, dar în alt limbaj. A clasifica miturile după limbajul folosit înseamnă o totală ignorare a mesajului acestora. Cât timp suntem la suprafața lucrurilor, suntem încă năuciți de diversitate, pe măsură ce pătrundem însă în profunzime, lucrurile se simplifică simțitor.

Asemenea ritului, care prin participare ne revela o altă dimensiune a vieții, necunoscută încă, mitul nu este altceva decât prezentarea unor realități care nu pot fi înțelese dacă nu există experiențe asemănătoare prealabile. De multe ori, omul, cu toate că are maturitatea necesară, nu poate face pasul care se cere făcut. O vorbă, o poveste sau o pildă îi îndreaptă privirea spre sine și într-o scurtă străfulgerare el recunoaște o realitate pe care poate nici nu bănuia. Există multe exemple în acest sens. Rolul mitului și al alegoriei este conștientizarea unor realități ale vieții în care omul trebuie să se recunoască. Cel pregătit, care are urechi de auzit, aude. Cuvintele constituie un catalizator care declanșează o reacție în sufletul nostru. Ele au o forță magică, ne rezonează în suflet dacă suntem acordați, dând naștere la modificari ale

stării sufletești, uneori deloc neglijabile. De pildă, fiecare dintre noi știe ce reacții afective poate declanșa o jignire sau o laudă. Tot astfel, citind sau auzind o poveste, ne implicăm afectiv în ea, ne identificăm cu eroii, ne recunoaștem și ne regăsim în ea. Miturile, asemenea riturilor, ne fac părtași la o experiență, sunt împărtășirea unor trăiri.

Acțiunea magică și eliberatoare a cuvântului rostit este foarte amplu prezentată în tradiția indiană. Într-o străveche poveste vedică, datând din vremea când se mai practicau sacrificiile umane, se relatează despre un rege care a fost nevoit să-i promită lui Varuna că îi va sacrifica fiul.[11] Acesta a reușit însă să fugă, iar regele era în căutarea unui înlocuitor. Văzându-l că ezită, Varuna (zeul apelor și protector al jurămintelor) l-a lovit cu hidropizie. În cele din urmă acesta găsi în sălbăticie un brahman muritor de foame care se arătă dispus să-i vândă unul dintre cei trei fii ai săi pentru sacrificiu. În timp ce fiul abandonat stătea legat de stâlpul de sacrificiu și preotul se pregătea să-l înjunghie, acesta chemă zeii și, rostind versuri emoționante, atinse inima zeilor și-i obligă să-i vină în ajutor. Astfel se eliberă atât pe sine, cât și pe regele bolnav, legăturile căzură de pe corpul său și boala părăsi pentru totdeauna trupul regelui.

Tânărul fu adoptat de Marele Rișî Vișvamitra, iar versurile cu care a cucerit grația zeilor au devenit o parte componentă a culegerii de imnuri care constituie cea mai veche parte a Vedelor. Fapta sa eliberatoare a înlocuit ritualul de sacrificare a omului, în locul său de acum înainte recitându-se povestea sa într-un dialog festiv.

Pe măsura dezvoltării gândirii abstracte care este strâns legată de cea a dezvoltării limbajului, omul devine capabil să înțeleagă verbal, iar miturile preiau o mare parte a mesajului inițiatic. Acest lucru se reflectă

[11] vezi și Geneza 22 1-19

și în relația sa cu psihismul transcendent. El se adresează verbal zeilor, iar cel ales este chemat pe nume și instruit verbal. Contactul cu lumea cealaltă este mai puțin violent și se renunță, în general, la sacrificiile sângeroase.

Divinitatea se exprimă de regulă sub formă de visuri și viziuni, dar mai ales sub forma unei voci cu care cel ales conversează. Aceasta îl îndrumă și îl conduce prin toate aspectele vieții. Cel care trăiește în ascultare, care își urmează vocația, devine astfel o pildă de urmat, un simbol al unei vieți împlinite. Căci numai cel care își orientează conduita după cuvântul lui Dumnezeu se apropie de El și astfel de condiția divină. Viețile celor care au trăit după glasul acestei voci interioare, experiențele lor, trăirile lor, visurile și viziunile lor, imnurile și psalmii lor, toate acestea formează moștenirea spirituală a înainte-mergătorilor noștrii, mărturia unor oameni care au căutat și au găsit sensul vieții, care au mers pe drumul lor propriu prin viață, care s-au desprins de convențiile sociale, de inconștiența colectivă. Chiar dacă, datorită limbajului, socotit poate derutant pentru omul simplu, nu toate aceste mărturii și-au găsit locul în canoanele religioase, devenind astfel Sfinte Scripturi, ele constituie dovada contactului omului din toate timpurile și de pretutindeni cu realitatea din adâncul sufletului său. Menirea noastră este nu de a merge pe căile înaintașilor, ci, asemenea lor, de a ne găsi calea proprie. Poate cel mai elocvent exemplu în acest sens este viața lui Buddha.

Puțini sunt însă aceia care privesc spre interior, care caută să se cunoască și să se desăvârșească. Marea majoritate a rămas, asemenea sălbăticiunilor, captivată de realitatea exterioară. Analizarea, denumirea și clasificarea acesteia, până în cele mai mici amănunțe, nu înseamnă însă o sporire a conștienței. Cuceririle științei nu fac decât să ne ofere refugii în fața

expansiunii naturale a conștiinței, să ne facă viața mai comodă sau să ne țină mereu ocupați, pentru a putea evita confruntarea cu sine și a ne salva astfel inconștiența și primitivismul.

Rostul miturilor este să ne prezinte o altă realitate și nu să ne-o explice pe cea în care trăim. Ele caută să ne atragă atenția într-o altă direcție, să ne facă să privim lucrurile dintr-o altă perspectivă. Văzute din unghiul de vedere obișnuit, ele nu sunt decât un șir de absurdități și enormități. Privite însă așa cum se cuvine, ele ne dezvăluie taine pe care nici nu le bănuiam, iar uneori într-o formă atât de frumoasă, cum rar întâlnim în alte scrieri.

Problematica riturilor și a miturilor este foarte vastă, ea cuprinde mai multe apecte. Aici ne-am limitat să le amintim doar pe cele pe care le considerăm a fi esențiale. Riturile și miturile constituie formele fundamentale de inițiere. Toate religiile sunt bazate pe ele. În cultul creștin de pildă, serviciul divin constă din citanie și comentarea ei, pe de o parte și din oficierea misterului euharistic, jertfa și împărtășirea Mielului, pe de altă parte. Tot restul constă din elemente de legătură, destinate să ne mențină atenția trează și să ne sensibilizeze pentru cele duhovnicești.

Religia își propune pe de o parte păstrarea tainei și pe de altă parte educarea și conducerea oamenilor spre ea. Ceea ce la început era doar pentru cei cu chemare evidentă, devine cu timpul ceva tot mai popular și cuprinde un număr tot mai mare de interesați. Nivelul spiritual al acestora fiind însă din ce în ce mai scăzut, căile propuse au devenit tot mai numeroase și mai ocolite. Cum învățătorii nu mai cunoșteau taina din experiență proprie, ci erau doar cunoscători ai riturilor și ai scripturilor, mesajul inițial tinde să se piardă. Când din acest mesaj se fabrică un altul, care are la bază nu experiența, ci ritul sau mitul,

apare un mesaj de rangul trei şi tot aşa mai departe. Hăţişul confuziei devine tot mai mare şi mesajul se depărtează tot mai mult de la esenţă, devine tot mai lumesc, tot mai supus intereselor mentalităţii colective.

Viaţa sufletească este o evoluţie care se poate opri chiar la niveluri inferioare. Fiecare om urcă şi rămâne la acel nivel la care îşi atinge limitele, iar ideile şi convingerile şi le formează în conformitate cu acest nivel, în deplină inconştienţă a celor ce ar putea urma la un nivel superior al evoluţiei.

Încă din vremurile arhaice, membrii colectivităţii nu îşi propuneau de regulă să vină în contact cu lumea cealaltă, ci aşteptau ca şamanul să facă aceasta pentru ei. De aceea şi riturile pe care el le oficiază mai apoi, sunt privite în primul rând ca acţiuni menite să le îndeplinească nevoile lor mărunte: sănătate, bunăstare şi noroc. Ceea ce de regulă se şi întâmpla, căci practicile magice autentice nu sunt atât de naive pe cât par, ele au supravieţuit până în ziua de azi, bucurându-se întotdeauna de mare interes din partea oamenilor. Destinul nostru este rodul gândirii noastre arhetipale, la care conştiinţa nu are acces în mod normal. La ea se poate ajunge însă în stări de transă şi descoperirea unor mecanisme ne permite influenţarea cursului acestora. Se dobândesc astfel aşa-zisele puteri oculte, condamnate cu atâta vehemenţă (în creştinism de pildă - vânătoarea de vrăjitoare), datorită ispitei pe care o constituie prin abaterea de la drumul firesc dar şi datorită invidiei şi nesiguranţei pe care o insuflă celorlalţi.

Cu cât mintea este mai primitivă, conştientul deci mai puţin dezvoltat, el va opune mai puţină rezistenţă şi va accepta cu mai multă uşurinţă rezultatele acestor practici. Nu este deci de mirare că astfel se pot produce modificări ale destinului pe care mintea noastră de azi, cu greu le poate înţelege şi

accepta (fenomenul este asemănător cu visurile lucide, în care conştiinţa poate influenţa desfăşurarea acestora).

Cu timpul, pe lângă cei cu chemare evidentă, apar şi tineri fascinaţi de statutul şamanului şi de universul său şi îşi însuşesc aceste cunoştinţe fără a căuta şi a reuşi întotdeauna să dobândească experienţa extatică a acestuia. Iniţial, ei îl ajută pe şaman la oficierea riturilor, pentru a le prelua cu timpul, în întregime. Îşi însuşesc astfel întreaga tradiţie religioasă a comunităţii şi îşi fac o datorie din a o transmite mai departe. Aşa apare o categorie socială aparte, aceea a preoţilor care mijlocesc între şaman, zei şi demoni, pe de o parte şi membrii comunităţii pe de altă parte. Ei devin astfel cunoscători ai tainelor sufletului, care îşi pun cunoştinţele de regulă mai puţin în slujba cunoaşterii şi dezvoltării proprii, cât mai ales în slujba comunităţii. La urma urmei, preoţii nu sunt altceva decât tot oameni, membri ai colectivităţii. Adevăraţii eroi au depăşit condiţia umană, cea de simplu muritor, ei trăiesc deja într-o altă dimesiune a vieţii, dincolo de toate convenţiile sociale.

Acest lucru devine evident mai ales odată cu dobândirea de către om a conştiinţei de sine. Aceasta duce la o transformare radicală a ideilor religioase. Ea este cunoscută de regulă ca trecerea de la politeism la cultul unei divinităţi principale, de obicei solare, luminoase.

Descoperirea unei autorităţi supreme de dincolo de lumea zeilor şi a demonilor, constituie o veritabilă reorganizare a universului, o nouă creaţie, ea devine baza marilor religii, mai mult sau mai puţin strict monoteiste. Scopul principal al tuturor acestora nu îl mai constituie dobândirea cerului, a unei vieţi în lumea zeilor sau a îngerilor, a spiritelor superioare, ci întâlnirea cu Fiinţa care este dincolo de ele şi care le

conţine pe toate. În locul tendinţei spre o viaţă mai bună, apare idealul nemuririi, dobândirea condiţiei divine. Aceste religii îndeamnă deci spre o înnoire a vieţii, prin urmarea conducerii divine, care este mai presus decât bunăstarea şi decât toate celelalte. Acest lucru este foarte evident la religiile strict monoteiste, ca cea mozaică, de pildă. Cei care, conduşi de forţe mai presus de voinţa lor, îşi urmează vocaţia, chemarea, devin exemple ilustre pentru urmaşi, mărturia lucrării lui Dumnezeu printre oameni. Unii devin întemeietori de curente religioase noi sau reformatori ai celor existente.

Mulţimea oamenilor nu va putea însă ţine pasul cu cei aleşi, de aceea ei se vor întoarce mereu la practicile spirituale primitive şi se vor interesa pentru obţinerea de favoruri lumeşti. Nici măcar preoţii nu vor putea ţine pasul cu această dezvoltare, decât cu rare excepţii. Această dezvoltare este ceva individual şi nu se poate reflecta deci în masa colectivităţii. Preoţii sunt în primul rând mijlocitori între forţele transcendente, din afara puterilor omeneşti şi destinele oamenilor. Ei se vor bucura astfel de o poziţie socială privilegiată şi vor cădea de regulă în plasa intereselor personale, lumeşti, de unde de obicei nu vor mai ieşi niciodată.

Decadenţa în formalism devine inevitabilă, religia devine un fel de târg, de bazar, unde se vând şi se cumpără cele mai felurite interese. Responsabilă de această decadenţă, care a avut loc pretutindeni şi în toate timpurile, este însăşi firea omenească, centrarea pe imaginea propriei persoane. În acelaşi timp firea omenească produce neîncetat şarlatani, falşi profeţi, apar secte şi erezii care exploatează suferinţa şi naivitatea omului, căutând să câştige adepţi. Căci totdeauna când religia este în criză şi cele duhovniceşti devin o marfă carenţială, înfloreşte piaţa neagră. În aceste perioade de criză apar însă marile personalităţi,

religia fiind astfel mereu reînnoită de către oameni aleşi, care au avut curajul de a ieşi din masca persoanei şi care prin experienţa lor aduc aer proaspăt în ideile religioase şi adaptează practicile condiţiilor obiective, dându-le astfel un nou avânt. Aşa s-au născut noi religii, care s-au desprins de cele vechi, iar cele vechi se reformează uneori şi ele pentru a supravieţui.

Fenomenul religios este în primul rând un fenomen social, colectiv, el caută să ne ofere şabloanele de care mentalitatea noastră primitivă are atâta nevoie. Succesul unei religii nu depinde de conţinutul ei, care este peste tot acelaşi, ci de felul în care se prezintă, căci oamenii nu "judecă drept", ci "după înfăţişare". Religia este totdeauna tributară mentalităţii colective, căci ei i se adresează. Ea constituie o necesitate pentru toţi cei care suntem încă la acest nivel. Toate curentele reformatoare şi neoreformatoare au de aceea, mai devreme sau mai târziu, aceeaşi soartă. Căci problema centrală a tuturor religiilor este relaţia eu-Dumnezeu, iar aceasta este o problemă individuală şi nu una colectivă. Scopul este conducerea omului la trăirea proprie, individuală a realităţii, la des-coperirea adevărului despre natura sa şi a lumii înconjurătoare.

Pe măsură ce o religie devine instituţie socială, ea este nevoită să aibe, ca orice instituţie, interese personale. Acestea nu fac decât să umbrească, uneori destul de puternic, misiunea ei originară de a fi un etalon şi un sprijin al omului pornit pe calea întâlnirii cu taina sufletului său. Pentru a se răspândi în rândul maselor, ele nu se dau înapoi uneori nici de la metode violente, radicale, în eliminarea concurenţilor. Pe de altă parte vor căuta să se adapteze cât mai bine mentalităţii colective, pentru a fi cât mai atrăgătoare. Orice om ar proceda la fel pentru a-şi atinge interesele.

Religia este ceva în continuă schimbare, care pentru a supravieţui trebuie să se adapteze mereu nevoii oamenilor de a se lăsa fascinaţi, copleşiţi.

Această nevoie fundamentală, este o nevoie spirituală, nevoia de a trăi emoţia descoperirii unei taine ascunse. Ea nu este altceva decât nevoia sau dorinţa, de a deveni conştient, de a şti ce se petrece în jurul meu şi cu mine. Cele cunoscute nu mai prezintă interes, de aceea vom căuta mereu să forţăm frontierele cunoaşterii noastre. În copilărie suntem cu toţii fascinaţi de poduri sau beciuri, de ruine sau cimitire, de păduri întunecoase sau de peşteri. Mai târziu această nevoie se infiltrează în sfera erotică. O mare dragoste este totdeauna tainică, misterioasă, de o mirifică strălucire, ea ne pune în mişcare toate corzile sufletului. Toate acestea dispar însă după un timp, căci originea fascinaţiei nu este în lucruri, ci este în noi înşine. Căci noi suntem cei care descoperim, noi suntem cei cărora li se taie răsuflarea de emoţie când vedem şi întâlnim ceva nou, nemaiîntâlnit. Această irezistibilă fascinaţie, această dorinţă de a experimenta nu este altceva decât dorinţa fundamentală de a cunoaşte, iar dragostea este energia care o pune în mişcare, căci tot ceea ce facem pentru aceasta, o facem cu o deosebită pasiune. Cât timp avem această fascinaţie, atâta timp căutăm, iar cât timp rămânem lucizi avem şansa să şi găsim. Cel care are curaj să urmeze calea pasiunilor sale fără să-şi piardă capul şi luciditatea, acela îşi va atinge cu siguranţă scopul. Lipsa lucidităţii ne face însă să cădem pradă nenumăratelor capcane, care sunt întinse pe calea devenirii noastre.

De ce are un atât de mare succes literatura erotică şi de aventuri, începând de la cele poliţiste şi până la cele fantastice? Nevoia o simţim cu toţii, ne lăsăm însă furaţi cu uşurinţă de aspectele superficiale şi neesenţiale, iar ceea ce este cu adevărat important ne scapă.

Universul mistic şi religios nu constituie, ca orice limbaj dealtfel, decât valurile în continuă

mişcare, scânteind la suprafaţă în nenumărate feluri. Ele ascund însă marea taină. Lumea aceasta tainică şi mirifică este accesibilă doar scufundătorilor, nu şi navigatorilor. Ei trebuie să se mulţumească cu sclipirile trecătoare de la suprafaţa lucrurilor. Nimeni care caută nu poate ajunge însă la taină decât trecând într-un fel sau altul prin ele, căci ele o învăluie, sunt veşmintele ei. Cu cât sunt însă mai transparente, cu atât sunt mai atractive, căci lasă să se distingă parţial misterul pe care îl acoperă şi pe care îl revelează în acelaşi timp.

Ceea ce se pierde de obicei din vedere este faptul că eroul central al tuturor religiilor este sufletul omenesc, căci toate vorbesc numai despre el. Cei care au înţeles acest lucru nu-şi vor mai pierde vremea cu aspectele exterioare ale religiei, ci îşi vor îndrepta atenţia asupra propriului suflet şi vor căuta să găsească calea proprie, care duce la trăirea directă, nemijlocită a tainei, să regăsească cele auzite în ei înşişi.

Pe măsura dezvoltării gândirii abstracte se dezvoltă treptat şi limbajul abstract. Se trece astfel de la alegorii, de la exprimarea ideilor prin mijloace concrete, la teorii, la exprimarea acestora prin mijloace abstracte. Experienţele mistice încep să fie prezentate iubitorilor şi căutătorilor înţelepciunii într-o formă nouă, pe care o cunoaştem de obicei ca filosofie mistică. Când vom vorbi în continuare despre filosofie, ne vom referi numai la filosofia mistică, căci este singura care are de-a face cu înţelepciunea.

Filosofia este în primul rând un produs al monahismului, al celor care s-au retras în general din viaţa socială şi s-au dedicat în întregime explorării propriului suflet. Aceşti veritabili căutători ai adevărului au trecut de regulă dincolo de religiozitatea populară, dincolo de ritualism şi de convenţiile tradiţiei.

Mărturiile rămase de la ei constituie învățăturile tainice destinate celor inițiați, celor care au atins maturitatea necesară înțelegerii lor, căci numai lor le pot fi de folos. Învățăturile mistice sunt secrete nu pentru că ar vrea să ascundă ceva oamenilor, ci datorită pericolului ca ei să vină în contact cu ceva ce depășește posibilitățile lor de a digera cele auzite (*1 Cor.* 3. 1- 2) și de a le provoca astfel o indigestie. Secretele spirituale se păstrează nu pentru a se proteja pe sine sau pentru a proteja taina, ci pentru a-l proteja pe cel care are nevoie de ea dar n-o poate încă duce. Căci dacă nu vom avea maturitatea necesară, nu vom ști să folosim informațiile obținute sau, ceea ce este și mai rău, le vom folosi impropriu. Astfel ele devin de-a dreptul dăunătoare, deoarece produc închipuiri care se vor așeza în calea experienței. Dacă mai târziu vom ajunge la maturitatea necesară, nu vom mai accepta experiența din cauza puternicelor închipuiri care o vor împiedica să se afirme în conștiința noastră. În tradiția indiană există multe povestiri în acest sens.

O taină este însă cu atât mai incitantă, cu cât este mai ascunsă. Ce se întâmplă când aceste învățături ajung pe mîna unor neinițiați ne-o arată faptele. Din ele se dezvoltă uneori cele mai aberante erezii sau se ajunge la calomnierea și batjocorirea lor. Mintea noastră se închide pentru ele și ne uscăm de sete lângă fântână, pentru că am întepenit roata sau pentru că alții au reușit să ne convingă că apa nu e bună de băut.

Putem fi astfel lesne derutați dacă citim de exemplu comentariile unor orientaliști vis-a-vis de unele concepte ale filosofiei indiene. Pentru o traducere competentă nu este suficientă numai cunoașterea limbii, ci și cunoașterea subiectului tratat. Cunoașterea limbii sanskrite nu înseamnă întotdeauna și cunoașterea conceptelor pe care cuvintele acesteia le denumesc. După cum se știe, în ceea ce privește cele sufletești, nimic nu poate fi înțeles cu adevărat fără s-o

fi trăit tu însuți. Și totuși faptul acesta nu clintește pe nimeni din convingerea că numai judecata sa proprie este completă și adevărată. Așa se face că fiecare nivel al evoluției psihice își are propriile adevăruri. Există și niveluri la care numai puțini ajung.

De aceea se recomandă ca învățăturile mistice să rămână secrete, să nu fie strigate în gura mare, căci nu fac decât să încurce lumea, nicidecum s-o ajute. Ele se află în taină, din gura învățătorului, care știe ce trebuie să spună și ce nu, căci el recunoaște nivelul spiritual al elevului. În toate povestirile indiene despre inițierea unor personaje ilustre, se prezintă mai întâi frământările discipolului, care reflectă nivelul spiritual al acestuia. În unele povestiri ni se prezintă cum maestrul își supune elevul unor probe, pentru a-i testa gradul de maturitate sau pentru a i-l ridica. Abia când îl consideră copt pentru a căpăta învățătura, abia atunci i-o destăinuie, căci abia atunci își va face efectul.

Asemenea metode țin însă deja de domeniul trecutului. În viitura informațională din zilele noastre, i-a fost dat fiecăruia să audă fel de fel de teorii și mai ales de comentarii, de regulă de la mâna a doua în jos, astfel încât unii au ajuns să creadă că le știu pe toate, fără să știe de fapt nimic. Și dacă printre acestea vor întâlni într-o bună zi și Adevărul, el riscă să treacă neobservat, căci capacitatea de a-l recunoaște ne-a fost de regulă deja tocită, sau mai bine zis astupată, colmatată de ideile preconcepute pe care ni le-am format. Numai cei care au reușit să-și păstreze fecioria spirituală mai au șansa de a-l recunoaște. Fecioria spirituală este condiția esențială pentru a-l întâlni și accepta pe adevăratul Mire al sufletului. Căci numai El este cel care ne aduce cu adevărat împlinirea și tot El ne ocrotește, abătându-ne interesul de la ceea ce ne depășește și arătându-ne limitele tuturor teoriilor, ținându-ne astfel în nemulțumire. Căci numai astfel vom evita îndoctrinarea și nu vom abandona căutarea.

Toate teoriile nu au decât unul şi acelaşi scop. Diferenţele apar numai datorită punctelor de vedere diferite, şi nu ar trebui să ne pierdem vremea cu ele. Mult mai utilă este căutarea punctelor comune, căci la intersecţia doctrinelor se găseşte esenţialul şi cu cât acestea sunt mai multe, intersecţia lor este mai mică şi suntem astfel mai aproape de adevăr. De asemenea, şansa de a ne rătăci printr-o doctrină sau alta scade simţitor. Nu noi alegem peisajele spirituale pe care le avem de străbătut în drumul nostru, ele sunt un dat obiectiv, noi trebuie doar să ţinem direcţia, iar aceasta este stabilită numai de ceea ce este esenţial, de lumina din spatele stelelor.

Trebuie să fim de aceea în primul rând recunoscători tuturor acelor pionieri care s-au aventurat să publice pentru noi traduceri mai mult sau mai puţin limpezi ale scrierilor mistice, căci fără ei toate acestea nu ar fi ajuns poate niciodată la noi. Dacă noi ne înălţăm prin ele sau ne poticnim şi ne prindem în capcanele lor, asta depinde deja de îndemânarea şi priceperea noastră. De aceea, cât timp suntem încă copii, este bine să ascultăm de părinţi. Acesta este şi rostul alegoriilor[12], ele sunt auzite numai de cei care au deja urechi pentru a le auzi, cei cărora aceste urechi spirituale nu le-au crescut încă, nu le aud şi astfel sunt protejaţi.

Tainele sufletului nu trebuie ascunse, ele sunt oricum inaccesibile celor care încă nu sunt pregătiţi. Secretele evoluţiei psihice nu pot fi de aceea niciodată trădate, pentru că evoluţia ţine în fond de aptitudinile fiecăruia. Filosofia, însă, prin explicaţiile sale logice, creează uşor impresia că fiecare le poate înţelege. Fiecare le înţelege, însă, numai până la acel nivel la care îşi atinge limitele, iar ideile şi convingerile şi le formează în conformitate cu acest nivel. Rezultatul îl constituie răstălmăcirile de tot felul. Pericolul de a ne rătăci în acest labirint intelectual este mult mai mare

[12]Matei 13. 1-53

decât credem de obicei. Fără o călăuză care se află dincolo de toate acestea, nu avem nici o şansă să ieşim din hăţişul îndoielilor şi al teoriilor de tot felul. De regulă, cu toţii suntem într-un fel sau altul prizonierii propriei gândiri. Gândirea nu ne poate conduce însă în afara gândirii. Ea poate fi redusă la tăcere doar dacă este adusă în faţa a ceva ce este mai mare decât ea, atunci amuţeşte. Aceasta se petrece doar în meditaţie şi rugăciune, căci numai ele ne pot da aripi şi ne ajută astfel să ne ridicăm deasupra labirintului pe care singuri ni l-am construit. Etapele maturizării nu pot fi sărite, cum a crezut Icar, de pildă. Excesul de zel, însă, probabil că nu a ocolit pe nimeni care a pornit pe o cale spirituală.

Primejdia se ascunde în ideea "eu fac", "eu merg" ş.a.m.d.. Ne este teamă să ne aventurăm cu adevărat în necunoscut şi suntem prea orgolioşi pentru a ne lăsa conduşi. Ne consolidăm astfel poziţia eu-lui, mai precis a persoanei, şi trăim iluzia unui progres. Progresul cui, însă? De multe ori se dovedeşte că totul nu a fost decât o acrobaţie a voinţei, şi, după cum spune şi Lao Zi, cine stă pe vârfurile picioarelor, nu poate sta mult. Adevăratul progres constă în desprinderea conştiinţei de imaginea persoanei şi astfel de nevoia acesteia de a se impune în faţa celorlalţi. Cât timp ne raportăm la cei din jurul nostru, participăm încă la un joc colectiv şi nu am părăsit mentalitatea primitivă. Eu-l, oricât de puternic şi de demn de admiraţie ar deveni el, nu va rămâne niciodată mai mult decât o jalnică arătare pe lângă măreţia Sine-lui. Percepţia, chiar inconştientă, a acestei realităţi, ne face să ne dăm seama de adevărata mizerie în care ne aflăm. Eu-l nu se va putea scoate singur din propria-i mizerie, aşa precum un om căzut în mlaştină nu va putea ieşi trăgându-se singur de păr, oricât ar fi de puternic. Adevărata forţă şi vitejie constă tocmai în a tăia legăturile cu fiara reprezentată de

masca persoanei, care ne trage la fapte pe care ajungem să le regretăm mai apoi.

La fel ca în cazul riturilor şi al miturilor, în cazul teoriilor filosofice, esenţial este să recunoaştem că este vorba despre fiecare în parte, despre viaţa sa, despre devenirea sa. Dacă celelalte metode de iniţiere devin ineficace, ineficiente datorită barierelor intelectuale care se interpun ca urmare a gândirii, atunci acestea trebuie depăşite într-un mod adecvat. Gândirea trebuie temperată, neliniştile şi îndoielile trebuie clarificate, căci abia atunci devenim capabili de a intra în contact cu taina. Cu cât acestea sunt mai multe, cu atât drumul este mai lung (*Matei* 5. 3). Adevărata filosofie trebuie să plece din experienţă şi să conducă la experienţă, la adevărata cunoaştere (*jnana*), la adevărata înţelepciune (*sophia*). Orice altceva este o construcţie artificială, malignă, un veritabil cancer intelectual.

Rostul filosofiei mistice nu este deosebit de cel al religiei cu miturile şi riturile ei. Ceea ce diferă este numai limbajul. În realitate însă nici un limbaj şi nici un maestru nu ne poate revela taina, căci ea este taina noastră şi nimeni nu face pentru noi ceea ce trebuie să facem singuri: să deschidem ochii. Toate celelalte nu sunt decât ajutoare pentru ca fiecare să vadă realitatea aşa cum este ea dintotdeauna. Această taină nu poate fi transmisă, ea trebuie descoperită de fiecare în sufletul său. Adevărata teologie mistică (cunoaşterea tainică a lui Dumnezeu), aşa cum admirabil o defineşte Francisc de Osuna în cel de *Al treilea abecedar spiritual* al său, este teologia care se învaţă nu pe băncile vreunei şcoli, ci în tainiţa inimii, direct de la Dumnezeu.

Tot astfel ne îndeamnă şi Angelus Silesius într-una din celebrele sale epigrame:

Cea mai nobilă rugăciune
Este aceea în care, cel ce se roagă
Se metamorfozează interior
În Cel în faţa căruia a îngenunchiat.

ETAPELE VIEŢII SPIRITUALE

În capitolul al cincilea se încearcă prezentarea etapelor maturizării individului, a vârstelor spirituale ale omului, de la naşterea şi dezvoltarea sa ca organism, la naşterea şi maturizarea sa ca om, pentru a ajunge la depăşirea condiţiei umane, la naşterea şi desăvârşirea ca Fiinţă.

Cât timp suntem vii, ne dezvoltăm, creştem, ne transformăm. Copilăria ne-o petrecem de regulă în sânul familiei, apoi o dată cu pubertatea şi adolescenţa începe desprinderea de familie şi căutarea unei vieţi proprii. Prin aceasta se înţelge de obicei realizarea socială. În general nici nu sesizăm însă, că intrând în concurenţă cu cei din jur, nu facem decât să trăim o viaţă de grup şi să ne supunem unor activităţi şi mentalităţi de grup. Suntem chiar fericiţi dacă facem parte dintr-o colectivitate şi dacă ne găsim locul în ea. Vrem să fim utili, să participăm la viaţa societăţii şi să fim recunoscuţi, să dobândim un rang social. Dar dacă toate acestea sunt trăite, cel târziu spre mijlocul vieţii apare începutul diferenţierii de colectivitate. Simţim nevoia să ducem o viaţă proprie, începem să ne căutăm şi să ne descoperim pe noi înşine. Maturizarea este aşadar o desprindere, un proces de diferenţiere, ea are drept ţel formarea şi dezvoltarea personalităţii individuale. Acest proces de individuaţie este un proces firesc, natural, iar înfrânarea lui constituie o veritabilă mutilare psihologică.

Individuaţia, dezvoltarea individului psihologic ca fiinţă distinctă de cea generală, de psihologia colectivă, este consecinţa dezvoltării conştientului din starea iniţială de identitate, de concretism, de indistincţie psihică dintre subiect şi obiect, adică a stării primordiale inconştiente. De aceea, maturizarea nu este altceva decât o lărgire a sferei conştientului şi a vieţii psihologice conştiente.

Cu cât omul este mai primitiv, deci mai inconştient, cu atât este, de regulă, mai mândru şi mai mulţumit de sine. Aproape toţi cei care au pornit pe

calea sfinteniei, vorbesc despre sine ca despre cei mai păcătoşi dintre păcătoşi. Conştiinţa păcatului nu trebuie confundată cu culpabilitatea, ea este o conştiinţă a patimilor, a ataşamentelor lumeşti, a imaturităţii, fără de care nu se poate face lumină, fără de care nu există dezvoltare şi progres spiritual. Dacă se transformă în complex de culpabilitate, atunci ne împiedicăm tocmai de treapta pe care ar trebui de fapt să ne ridicăm. Culpabilitatea, la rândul ei, nu este altceva decât tot o formă a acestor ataşamente, a identificării subiectului cu procesele sale psihice obiective.

Desprinderea din matricea originară este un proces continuu, care începe imediat după naştere. Până aici omul recapitulează, ce-i drept fugitiv, întregul ciclu evolutiv, de la fiinţa unicelulară, la maimuţa umanoidă. La naştere, comportamentul său este încă strict instinctual. Abia după câteva săptămâni se observă primele percepţii senzoriale, şi abia mai târziu începe să deosebească şi să aleagă, caracteristicile fundamentale ale intelectului. Acum începe formarea treptată a conştientului. Când copilul recunoaşte ceva sau pe cineva, atunci simţim că el este conştient. Spunem că am căpătat o cunoştinţă atunci când, având o nouă percepţie, reuşim să o adăugăm unei corelaţii deja existente, astfel încât să fim conştienţi nu numai de acea percepţie, ci şi de părţi din corelaţia deja existentă. Cunoaşterea se bazează deci pe corelaţii, reprezentate de conţinuturi psihice. De anumite conţinuturi nici nu putem deveni conştienţi cât timp nu le putem corela cu nimic, cât timp formarea conştientului nostru este încă într-o fază incipientă.

Prima formă de conştienţă care este accesibilă cunoaşterii noastre este simpla corelare a două sau mai multe conţinuturi psihice. În această etapă conştientul este încă total dependent de reprezentarea unor serii

de corelaţii, şi de aceea el este doar sporadic şi memoria lui nu se păstrează pentru mai târziu. În primii ani de viaţă nici nu există de fapt o memorie continuă. Există cel mult un fel de luminiţe sporadice sau, mai bine zis, obiecte luminate, pierdute în întunericul nopţii primordiale. Aceste insule de conştienţă care apar în imensitatea apelor primordiale, nu mai sunt însă pur şi simplu reprezentări, ca acele corelaţii iniţiale, ci în ele este deja cuprinsă o serie nouă, foarte importantă, de conţinuturi şi anume aceea a însuşi subiectului care îşi reprezintă, adică ale aşa-numitului eu. Dar chiar şi această serie este iniţial doar reprezentată, ca şi seriile de conţinuturi originare, fapt din cauza căruia copilul mic vorbeşte despre sine însuşi la persoana a treia. Abia mai târziu eu-l capătă prin exersare şi deprindere, energie proprie şi atunci apare şi sentimentul fiinţării subiective, adică simţământul existenţei eu-lui. Aceasta se întâmplă atunci când copilul începe să vorbească despre sine la persoana întâi, căci tot în această fază începe şi memoria să fie continuă, începe să se arate uscatul. Continuitatea memoriei nu este deci altceva, decât o continuitate a amintirii de sine. Ea se întăreşte prin apariţia voinţei, pe care copilul şi-o descoperă de regulă în al treilea an de viaţă, este primul semn al unei poziţii conştiente, clare, pe care copilul nu ştie însă să o folosească deocamdată, ceea ce pricinuieşte uneori mari probleme, atât părinţilor cât şi celor din jurul său. Va trebui să experimenteze un timp pentru a învăţa să o mânuiască cum se cuvine.

Procesul progresiv de dezvoltare spirituală înseamnă întotdeauna o extindere a conştienţei. Eu-l care se iveşte iniţial sub forma unor insule disparate din abisurile întunecate ale vieţii sufleteşti inconştiente, se dezvoltă ulterior, formând treptat un conştient coerent. Conştientul este totdeauna o conştienţă de sine. Spre a fi însă conştient de mine

însumi, trebuie să mă pot distinge de ceilalţi. Chiar dacă această distincţie se face, ea rămâne, însă, totdeauna lacunară, căci zone foarte extinse ale vieţii sufleteşti rămân inconştiente. În aceste zone, de o întindere deloc neînsemnată, domneşte încă starea originară de identitate primitivă a eu-lui cu ceilalţi.

În etapa sa infantilă, conştientul nu se confruntă cu probleme reale, pentru că nimic nu depinde încă de el, copilul fiind încă total legat de părinţi. E ca şi cum din punct de vedere spiritual el nu s-a născut încă, ci este purtat în atmosfera sufletească a părinţilor. După această veritabilă gestaţie psihică în atmosfera părintească, se produce la vârsta pubertăţii naşterea psihică, adică diferenţierea conştientă de părinţi. Ea apare în paralel cu erupţia sexualităţii şi este favorizată de apariţia problemelor legate de această "trezire".

Aceste două crize, care de regulă se suprapun şi se influenţează reciproc, se confundă de obicei. Se uită faptul că la populaţiile arhaice, apariţia sexualităţii nu declanşează nici pe departe o criză atât de profundă, omul natural trăind-o ca pe ceva firesc. Ea devine o problemă doar în momentul în care în ea se strecoară aspiraţii care ţin de fapt de spiritualitate, de idealurile fericirii perene, aspiraţia împlinirii ş.a.m.d., care de fapt nu au nimic comun cu ea. De aceea ea nici nu poate satisface aceste aspiraţii şi în loc să ne dăm seama că suntem pe o pistă falsă, credem că nu facem ceva bine, sau nu facem destul. De aici diversitatea halucinantă a comportamentului erotic şi sexual al omului, care nu se mai întâlneşte la nici o altă fiinţă. Este un comportament ce denotă disperarea unei fiinţe care simte că i se cuvine mai mult şi care nu ştie cum să ajungă acolo.

Naşterea psihică coincide cu descoperirea eu-lui autentic, cu intuirea adevăratei noastre naturi, identităţi. Acesta este pasul cel mai senzaţional în

dezvoltarea omului. Aşa cum în istoria omenirii experienţa unui eu reflexiv, autentic apare spontan dacă s-a atins maturitatea necesară, tot aşa se prezintă şi la momentul maturităţii psihologice a individului, în intervalul de la pubertate la adolescenţă.

Este o eroare să atribuim labilitatea psihică, caracteristică acestei perioade, numai transformărilor fiziologice, în special celor din sfera sexuală. Aceeaşi eroare se face de obicei şi în interpretarea căderii în păcat, când se asociază descoperirea independenţei, a cunoaşterii de bine şi de rău, adică raportarea lucrurilor la un eu, cu descoperirea sexualităţii. Sexualitatea şi sentimentul de satisfacţie asociat se întâlneşte şi la animale, ceea ce ne deosebeşte însă de ele este existenţa unui eu conştient, care îşi însuşeşte această activitate. Esenţială este chemarea din adâncurile sufletului, care îi prezintă individului o altă dimensiune a vieţii. Vreau să fiu eu însumi, să-mi trăiesc o viaţă a mea proprie. Dar cum nu ştiu nimic despre marele dar pe care natura ni-l rezervă în ceasul maturităţii, fiecare generaţie de copii este lăsată să-şi umple mintea cu închipuiri şi idei despre propria persoană şi pe lângă acestea cu tot felul de iluzii şi de spaime colective moştenite. Şi când vine marele moment în care am fi teoretic copţi pentru confruntarea cu marea experienţă, mintea este preocupată cu alte probleme, ea se sperie, se cramponează de aceste închipuiri, opunându-se cu toată puterea chemării din adâncul sufletului. Aceasta este marea şi adevărata problemă a pubertăţii. Tinerii depun prin ei înşişi mărturie, fără voia lor, despre această situaţie. Este tocmai vârsta la care oamenii, lovindu-se de probleme, caută să dea existenţei lor un sens, când caută sensul vieţii lor şi al lumii în care trăiesc.

Până în această perioadă, psihologia individului este în esenţă instinctuală, de aceea neproblematică. Chiar dacă pornirilor subiective li se opun îngrădiri

exterioare, reprimările nu duc la dedublări ale individului. El li se supune sau le evită în deplin acord cu sine însuși. Această stare se observă cel mai limpede la animale, la câini de exemplu. În această fază nu se cunosc încă acele sciziuni interioare, care apar într-o veritabilă stare problematică. O astfel de stare survine abia atunci când îngrădirea exterioară devine una interioară, adică atunci când o pornire se răzvrătește împotriva alteia.[18] Aceasta se manifestă ca un al doilea eu, care uneori poate să preia comanda de la primul. Astfel, apare dedublarea eu-lui, adică starea problematică, se formează un eu hibrid, în permanent conflict cu sine însuși, conflict cu rolul de a ne maturiza, de a ne limpezi poziția față de noi înșine. În locul unei breșe a eu-lui autentic, se produce doar o infiltrare a acestuia în imaginea despre sine, construită până atunci. Se creează astfel un amestec între real și fals, între eu-l autentic și cel personal, amestec care stă și astăzi în centrul personalității, provocând marea dilemă a pretenției noastre la fericire, cunoaștere și existență absolută, fără a o putea însă trăi. Acest stadiu intermediar este mizerabila condiție umană, ea este responsabilă de întreaga dezvoltare a culturii și civilizației omenești.

Ceea ce urmează este o a doua recapitulare a evoluției, o reluare a schemei, care de data aceasta ar trebui trăită în lumina conștienței a ceea ce se petrece.

Problema centrală a tinereții este însă o îndărătnicie, mai mult sau mai puțin evidentă, în a rămâne la nivelul de conștiență al copilăriei, o opoziție în fața acelor forțe ale destinului care ne complică existența și ne confruntă cu lumea, forțându-ne maturizarea. Ceva din noi ar vrea să rămânem copii, să refuzăm tot ce ne este străin, sau măcar să le supunem pe toate voinței noastre, dacă se poate, fără nici un efort, să fim lăsați în pace să facem doar ceea ce ne

[18] Romani 7. 14-25

convine. Ne apărăm cu îndârjire în fața a tot ceea ce amenință să ne tulbure echilibrul. Rezistența se îndreaptă de fapt împotriva expansiunii vieții, care constituie caracteristica esențială a acestei faze. Expansiunea vieții începe însă o dată cu nașterea și sporește neîncetat până când atinge punctul culminant în starea problematică, stare în care individul izgonit din paradis începe să se apere, opunându-i rezistență.

Tânărul, ajuns la adolescență, a dobândit, ce-i drept, o conștiență de sine, dar nu a trecut încă prea multă vreme de când a ieșit din ceturile inconștienței originare. El are de aceea zone vaste aflate încă în umbră și deci îi este dată numai o cunoaștere incompletă a celorlalți, precum și a sa proprie. De aceea el nu poate fi edificat decât insuficient în ceea ce privește motivațiile celor din jur, dar și ale sale. Inconștiența implică nediferențiere, identitate primitivă. Rezultatul practic este că fiecare presupune despre celălalt că are o structură psihologică de același fel cu a sa și uneori aceasta se dezvoltă într-o pretenție. Trăirea comună, cea sexuală mai ales, întărește sentimentul unității și identității. Această stare va fi numită "armonie deplină" și va fi prețuită ca o mare fericire, deoarece întoarcerea la starea originară de unitate inconștientă este ca o întoarcere în lumea copilăriei, de unde și gesturile copilăroase ale îndrăgostiților.

Curajul de a păși într-o nouă etapă a vieții este esența tuturor celor șapte Sfinte Taine. Ele nu sunt decât variațiuni ale tainei unice: a trecerii dintr-o lume într-o altă lume și curajul de a o face. Aceasta este taina principală a tuturor inițierilor spirituale, începând cu cele șamanice. Nu poți dobândi o experiență de viață fără a avea curajul de a te aventura în ea. Cel care se apără de nou, care nu vrea să-și părăsească culcușul cald de acasă și să plece în marea aventură prin ținuturi ostile, nu face decât să-și salveze

primitivitatea eu-lui, în loc să lase conflictul contradicțiilor să izbucnească, spre a ajunge la un nivel de conștiință mai înalt și la un orizont mai larg. Nu există conștientizare fără suferință.

În cazul ideal, acest curaj al confruntării se trezește în tinerețe, așa cum se arată în multe basme. În cazul obișnuit, însă, ne speriem de ursul de sub pod și ne refugiem în palatele părintești. Realizarea familială și profesională sunt idealurile care par să indice ieșirea din mărăcinișul problemelor, ele sunt stelele călăuzitoare spre extinderea și consolidarea existenței noastre, spre înrădăcinarea noastră în lume, dar nu neapărat și spre o mai mare dezvoltare a conștienței noastre. Aceasta este decizia obișnuită în tinerețe, o fugă de problematicul gol, umplerea lui cu nenumărate preocupări și activități, o refugiere în șabloanele și convențiile sociale, o tristă îngustare a orizontului care ni se prezintă în adolescență.

Soluția problemei tinereții prin limitarea la cele realizabile nu este însă valabilă decât temporar. Cu cât omul se apropie mai mult de mijlocul vieții și cu cât reușește să-și consolideze atitudinea personală și situația socială, cu atât mai mult i se pare că a descoperit calea cea bună în viață, că s-a adaptat realităților sociale. De aceea își închipuie că acestea sunt adevăratele idealuri, că ele vor rămâne etern valabile și își face o virtute din a le rămâne mereu fidel. Dar astfel el scapă din vedere un fapt esențial, faptul că atingerea țelurilor sociale se face în detrimentul împlinirii personalității.

Personalitatea nu are cum să evolueze fără să o lăsăm să se desfășoare, fără să ne acceptăm așa cum suntem. În cursul vieții, ea se dezvoltă dintr-un substrat germinativ, greu de deslușit, sau chiar de nedeslușit și abia prin faptele noastre se va vădi cine suntem, dacă avem curajul să ne exprimăm. Căci avem de-a face cu ceva imprevizibil, nu știm cum și în ce

sens se realizează devenirea noastră. Personalitatea nu se dezvoltă pentru că așa vrem noi, ea este o lege (*dharma*), mai presus de voință, un proces natural, rezultatul diferențierii din psihismul colectiv, o consecință a evoluției conștientului, a clarificării subiectului. Orice altă dezvoltare este voită și, deci, artificială, ea nu mai este o dezvoltare a adevăratei personalități, ci o dezvoltare a persoanei, a imaginii despre sine. Aceasta nu mai este individuație, ci individualism. Pentru a evolua, personalitatea are nevoie de constrângerea motivațională a destinului. Omul, însă, este teribil de conservator, se teme de tot ceea ce e necunoscut și își găsește mereu refugii. Individualismul nu este în esență altceva decât încercarea disperată de a se opune acestei creșteri spirituale naturale și de a-și consolida masca persoanei în spatele căreia să ne putem ascunde primitivitatea. Cultul personalității este de fapt un cult al persoanei, este aspirația împlinirii personale prost înțeleasă.

Pe lângă motivația cauzală, creșterea naturală din adâncul sufletului nostru care caută să ne conducă la împlinire, este nevoie și de decizia morală, de acceptarea acestei dezvoltări, ca fiind cea proprie și firească.

Nu ne putem însă hotărî moral pentru calea proprie, fără să o acceptăm așa cum este, fără să fim convinși că e cea mai bună, cea mai potrivită, singura adevărată. Dacă o altă cale este considerată mai bună, atunci în locul propriei personalități este trăită și dezvoltată calea aceea. Celelalte drumuri posibile sunt convențiile de natură morală, socială, politică, filosofică și religioasă. Faptul că aceste convenții sunt mereu în floare, într-o formă sau alta, dovedește că majoritatea covârșitoare a oamenilor nu-și aleg calea proprie, ci aleg convenția; drept urmare ei nu se dezvoltă pe ei înșiși, ci dezvoltă o metodă și totodată ceva colectiv, în detrimentul împlinirii proprii.

Acolo unde nevoile exterioare sunt multe, conflictul nu poate ajunge la o tensiune dramatică, din lipsă de energie. Proporţional cu siguranţa socială creşte nesiguranţa psihică, se adânceşte conflictul intern, forţând evoluţia psihică, care tinde să se oprească. De regulă, în loc să prelucrăm această situaţie, noi ne apărăm de ea.

Viaţa psihică şi socială a oamenilor este, la nivel primitiv, exclusiv o viaţă de grup, însoţită de un mare grad de inconştienţă a individului. Convenţia este astfel o necesitate colectivă, ea nu este însă un ideal nici sub raport etic, nici sub raport religios, deoarece respectarea ei înseamnă întotdeauna o renunţare la împlinirea proprie şi o dezertare din faţa consecinţelor finale ale evoluţiei proprii.

Iniţiativa dezvoltării personalităţii este un act temerar, lipsit de popularitate, o deviere antipatică de la drumul comun. De aceea nu este de mirare că numai puţini au avut curajul de a se ridica deasupra identităţii cu masele şi de a porni pe calea acestei mari aventuri.

Prima consecinţă a individuaţiei este însingurarea, desprinderea conştientă şi inevitabilă a fiinţei individuale de nediferenţierea şi inconştienţa colectivităţii. Individuaţia înseamnă renunţarea la convenţii, la mentalitatea colectivă şi fidelitate faţă de legea proprie (*svadharma*). Fidelitatea faţă de legea proprie înseamnă în primul rând sinceritate faţă de sine, faţă de vocea interioară.

Adevărata personalitate are totdeauna vocaţie, ea se supune chemării interioare, factorului iraţional care o împinge în mod fatal spre emanciparea din gregaritate. Această chemare acţionează ca o lege divină (*dharma*) de la care nu poate exista abatere. Lupta cu ea şi acceptarea ei în cele din urmă este parte componentă a tuturor iniţierilor; prima reacţie este refugierea în descumpănire, ca la Arjuna sau la Iona.

Vocaţia nu este însă în nici un caz prerogativa marilor personalităţi, ci a tuturor, doar că pe măsură ce scade mărimea, chemarea devine mai nebuloasă şi mai inconştientă, vocea lăuntrică se trage înapoi, tot mai departe şi vorbeşte mai rar şi mai nedesluşit. Cu cât mai măruntă, mai nediferenţiată este personalitatea, cu atât mai nedeterminată şi mai inconştientă devine vocea. Până la urmă, omul se pierde prin nediferenţiere în societate, renunţând astfel la propria sa împlinire şi se dizolvă în masa grupului. Locul vocii lăuntrice este luat atunci de vocea grupului social şi a convenţiilor sale, iar locul chemării de necesităţile colective.

Cu toţii simţim în adolescenţă chemarea vocii lăuntrice, dar ne trezim deodată în faţa unor probleme faţă de care nu ştim cum să reacţionăm şi despre care ceilalţi nu ştiu mai nimic. Este cu neputinţă să-i explici omului de alături, al cărui ideal este integrarea în social, ce s-a întîmplat, căci înţelegerea lui este împrejmuită de zidurile celor mai puternice prejudecăţi. Nu rareori, nici cel în cauză nu înţelege ce se petrece cu el, tocmai datorită acestor prejudecăţi. Este o mare aroganţă să pretinzi că eşti altfel decât ceilalţi, şi dacă totuşi o afirmi, există teama că este vorba despre ceva patologic. În fond este vorba despre cel mai natural şi mai firesc fenomen cu putinţă. E drept, este o criză, dar şi naşterea este o criză pentru mamă de exemplu, şi nu este ceva patologic. Pentru cei care au marele curaj de a fi ei înşişi, aceasta reprezintă începutul desprinderii din matricea colectivă, o a doua naştere, începutul trezirii la realitate. Deja prin hotărârea de a pune calea sa proprie mai presus de orice altă cale, omul care şi-a găsit astfel suportul interior, a anulat valabilitatea tuturor celorlalte căi care îi devin astfel străine. El a aşezat legea sa proprie mai presus de toate convenţiile. Mecanismul convenţiei îi ţine pe oameni în inconştienţă, pentru ca ei să poată umbla ca sălbăticiunile pe vechile lor cărări, fără să fie

nevoie să ia decizii conștiente. Convențiile, oricât ar fi ele de bune, ascund totuși un mare pericol. Căci de îndată ce intervin situații noi, neprevăzute de vechile reguli, omul ținut în inconștiență intră în panică. Siguranța și încrederea în sine a adevăratelor personalități este tocmai rezultatul suportului interior, stâncii pe care acestea se bazează. Viețile lui Moise, Iisus sau Buddha sunt cele mai cunoscute exemple în acest sens. Acestea și multe altele, fiecare unică în felul ei, au devenit simboluri sfinte tocmai pentru că sunt prototipul psihologic al singurei vieți care are sens, a unei vieți individuale, trăită în conștiința propriei identități și a propriei sale legi caracteristice. Zeificarea lor nu dovedește altceva decât enorma prețuire pe care o acordă omenirea acestor eroi și totodată idealului dezvoltării personalității, a trăirii proprii a realității vieții. Idealul personalității, al împlinirii năzuințelor noastre cele mai intime, este o trebuință fundamentală a sufletului omenesc. Întrucât fiecare individ are legea vieții sale, înnăscută lui, fiecare are teoretic posibilitatea să urmeze înainte de toate această lege și să-și atingă astfel împlinirea. Deși psihismul obiectiv este un dat universal și uniform, constituie o premisă psihică identică pentru toți oamenii. De îndată ce vrea să se manifeste spre a fi descoperit, el trebuie să fie sesizat, să fie văzut, să se individueze, pentru că nu are nici o altă cale de ales decât cea a exprimării printr-un individ particular; el trebuie să se desfășoare în fața unui subiect. Individuația nu este altceva decât desprinderea subiectului de activitatea psihică obiectivă, purificarea sa. Subiectul pur este numai aparent amestecat în psihism, asemenea cristalului pur care ia doar aparent culoarea suportului.

Atunci când în adâncurile sufletului au loc procese de dezvoltare, de creștere, care nu au ajuns încă la lumină, individul înfricoșat de această activitate

lăuntrică obiectivă a psihicului său, pe care nu și-o poate încă conștientiza, se refugiază de regulă într-o nevroză și se sustrage astfel chemării vocii lăuntrice. Activitatea psihică abisală este independentă de voința conștientă, ea vrea să vorbească prin vocea lăuntrică eu-lui nostru mărginit și dezechilibrat, spre a ne călăuzi către adevărata noastră împlinire. În spatele răstălmăcirii nevrotice se ascunde însă chemarea spre urmarea destinului, spre realizarea deplină a voinței de a trăi și de a fi fericit, înnăscută subiectului. În măsura în care, infidel propriei sale legi, omul nu își dezvoltă personalitatea, el își pierde rostul vieții. Dacă cel atins de prefacerile lăuntrice s-ar apleca asupra sa însăși și și-ar asculta în liniștea singurătății interiorul, atunci ar auzi chemarea. Dar omul civilizat de astăzi, hipercultivat, cu numeroase interese și preocupări exterioare, a ajuns în general incapabil să mai perceapă acest glas. Oamenii simpli, nefiind supuși la atâția stimuli exteriori, trăind uneori izolat, sunt mult mai dotați pentru asta, sunt mult mai aproape de firesc. Șamanii de exemplu, și nu numai ei, se pricep să vorbească cu spirite, cu pitici și zâne sau cu arbori și animale, sau mai bine zis să întâlnească sub formă concretă psihismul obiectiv, non-eu-l psihic.

Contactul cu psihismul transcendent provoacă totdeauna o mare tulburare, o criză cu atât mai dramatică, cu cât este mai concretă. Factorii care declanșează această criză se conștientizează cu multă trudă. Dar conținuturile care ies astfel la lumină sunt indispensabile echilibrării personalității și dacă sunt preluate și integrate în eu-l conștient, aduc cu sine lărgirea acestuia.

Frica de vocea lăuntrică, resimțită de majoritatea oamenilor normali nu este chiar așa de copilărească cum ar crede unii. Conținuturile cu care este confruntat eu-l nostru conștient, în îngrădirea lui, nu sunt nicidecum inofensive, ci reprezintă tocmai

pericolul, care este specific individului în cauză. Glasul interior vine să ne aducă ceva ce nu e bun, ba e chiar rău. El scoate la lumina conștienței zmeii (spaimele) de care suferă întregul, omenirea din care facem parte, dar ne prezintă aceste spaime colective într-o formă individuală, astfel că la început s-ar zice că tot acest rău ar fi doar o particularitate a subiectului, a caracterului individual. Vocea lăuntrică vine deci să ne prezinte răul, lighioanele de care ne temem și pe care le tot ascundem, care caută să se exprime, să se manifeste. Dacă nu i ne supunem în parte, dacă nu ne lăsăm mușcați câte puțin, până devenim imuni, atunci nici nu ajungem să le cunoaștem și nu poate avea loc o înnoire. Nici o problemă nu se rezolvă evitând-o, ci numai confruntându-ne cu ea. Poziția personală trebuie să fie însă fermă și trează, căci dacă eu-l se supune în întregime chemării lăuntrice, atunci conținuturile sale se dezlănțuie în mod haotic și se produce o catastrofă. În cazul acesta nu putem vorbi de o confruntare și asimilare, ci de o simplă invadare a eu-lui, cu conținuturi psihice inconștiente. Confruntarea presupune un subiect treaz, care are curajul de a pătrunde în pădurea cu lighioane și care izbutește prin stăpînire de sine să o traverseze, să nu se lase prins sau înghițit. Atunci el va putea asimila vocea, iar demonii nu vor mai putea să îl atingă; conștientizându-i, ei devin forțe benefice care chiar îl vor ajuta în calea sa. Toate religiile prezintă acest aspect ambivalent al forțelor psihice transcendente, căci nimeni nu ajunge la mântuire, fără a trece într-un fel sau altul prin această purificare. Cele mai cunoscute exemple sunt poate cele din viața lui Iisus și a lui Buddha. Tot datorită acestui aspect spunem: "Și nu ne duce pe noi în ispită / Ci ne izbăvește de cel rău". Problematica vocii lăuntrice este plină de curse și de capcane, un teren alunecos deopotrivă de primejdios și de amăgitor, ca viața însăși. Dar cel care nu este pregătit să-și piardă viața, nici nu o va câștiga.

Devenirea personalității este un act temerar, și demonul vocii lăuntrice constituie un ajutor indispensabil, dar constituie și cel mai mare pericol, dacă nu avem luciditatea și maturitatea necesară confruntării. De aceea contactul cu el este de regulă baricadat de prejudecăți apărate cu îndârjire și de frici superstițioase. Acest lucru este desigur deosebit de oportun, deoarece dacă cineva ar porni pe această cale nepregătit, s-ar putea pierde cu ușurință și ar putea deveni un nebun periculos.

Adevăratul erou trebuie să-și afle singur drumul care pentru el oferă cea mai mare siguranță, căci adevărata cale se cere mereu nou descoperită. Măreția lui Buddha, de pildă, constă tocmai în faptul că și-a găsit calea proprie după ce le-a încercat pe celelalte și a recunoscut că-i sunt străine.

Caracteristica tuturor căilor este lărgirea conștienței; fără să fim conștienți, nu ne putem confrunta; și fără să ne confruntăm nu ne lărgim conștiența.

Căile care duc la conștientizare sunt multe. Marile prefaceri încep, de regulă, odată cu intrarea în a doua jumătate a vieții. Dacă totul merge bine, omul privește adesea fără să vrea înapoi și începe să-și dea socoteală de felul cum i s-a scurs viața până acum. Privirea critică asupra sa însăși și asupra propriului destin îi oferă prilejul de a-și descoperi adevăratul său fel de a fi. Cunoașterea acestor lucruri nu vine însă de la sine, ea se obține cu prețul unor mari zguduiri și al multor suferințe.

Cum în a doua jumătate a vieții țelurile sunt altele decât în prima, o persistență în atitudinea tinereții duce la o lipsă de unitate a voinței. Pe de o parte inerția ne zorește încă înainte, iar pe de alta, forța și voința interioară de extindere sunt epuizate. Această lipsă de unitate cu sine însuși produce nemulțumire, iar neconștientizarea propriei stări duce inevitabil la proiectarea motivelor în afară.

Se instalează astfel o atmosferă critică, o perioadă de criză care nu este altceva decât un efort de conştientizare de sine. Mulţi preferă însă să evadeze şi de data aceasta din faţa vieţii, căutând refugiul în lamentabile escapade, de tot felul. Nu este decât o încercare disperată de ancorare în idealurile deşarte ale tinereţii.

La cei cu o structură psihică mai simplă, care au trăit până acum în umbra unor idoli ce le întruchipau idealurile, se produce o prăbuşire, de regulă dureroasă, a suportului. Li se oferă astfel prilejul să afle că acea nevoie de fericire statornică pe care o căutaseră mereu în alţii, nu poate fi găsită decât în sine însuşi. Omul se regăseşte astfel pe sine, descoperindu-şi aspecte nebănuite.

La cei cu structură psihică mai complicată, care nu au găsit niciodată un partener care să-i satisfacă din toate punctele de vedere, mereu neîmpliniţi, se trezeşte acum un dor puternic de a-şi găsi unitatea într-o iubire deplină, nefragmentată, de care, din pricina naturii lor disociate, ar avea foarte mare nevoie. Omul devine conştient că îşi doreşte o întregire.

Tocmai acum se petrec însă, de obicei, lucruri care îl aduc în conflict cu conştiinţa sa. Dacă el va crede, în ciuda tuturor dificultăţilor, în îndreptăţirea lăuntrică a dorului său de întregire, de unitate, atunci va accepta conflictul, iar acesta îl va ajuta să conştientizeze posibilitatea unei unificări interioare, pe care până acum o căutase mereu în exterior. El îşi va descoperi starea de nefragmentare în sine însuşi, ca pe un bun al său.

Astfel, la vremea amiezii vieţii, natura ne constrânge la metamorfozarea dintr-o stare în care omul este doar unealta naturii sale instinctuale, într-o alta, în care el se va întoarce asupra sa pentru a se regăsi pe sine însuşi. Criza de la mijlocul vieţii este oarecum asemănătoare cu cea a adolescenţei, căci acum se pregăteşte o modificare de mare însemnătate a sufletului omenesc. La început nu are loc nici o schimbare evidentă şi conştientă, este vorba doar de

indiciile indirecte ale unor schimbări care se produc în psihismul profund, inconştient. Tulburările psihice foarte frecvente ale acestei perioade au toate ceva în comun, şi anume dorinţa de a trece pragul maturităţii, păstrând totuşi o psihologie proprie tinereţii. Aşa cum pe vremuri omul nu se putea desprinde de copilărie, acum nu este în stare să se despartă de tinereţe. Aşa cum omul infantil dă înapoi cu groază în faţa necunoscutului lumii, aşa şi adultul bate în retragere în faţa celei de a doua jumătăţi a existenţei, ca şi cum viaţa de până acum i-ar părea aşa de frumoasă sau i-ar fi atât de scumpă, încât nu se mai poate lipsi de ea.

Cauza fundamentală a tuturor dificultăţilor acestei treceri constă într-o profundă modificare a sufletului. Până la mijlocul existenţei, are loc o expansiune a vieţii, după care se atinge un apogeu urmat de toamna vieţii, care înseamnă răsturnarea tuturor valorilor şi idealurilor din primăvara vieţii. Valorile omului, ba chiar şi corpul său, se prefac în contrariul lor, măcar aluziv. Bărbaţii se feminizează, iar femeile se masculinizează, este ca şi cum fiecare şi-ar pune în funcţiune rezerva încă nefolosită de feminitate,respectiv de masculinitate. Tinereţea ne-a împins spre o trăire unilaterală, în multe privinţe; acum lucrurile se echilibrează şi ni se oferă marea şansă de a ne recunoaşte cum suntem şi ce suntem.

De obicei însă intrăm profund nepregătiţi în după-amiaza vieţii şi ce e mai rău, o facem presupunând în mod fals că adevărurile şi idealurile noastre de până acum rămân valabile. Omul trecut de mijlocul vieţii ar trebui să ştie că viaţa lui nu mai urcă şi nu se mai extinde, ci că un proces intern implacabil o sileşte să se restrângă. Pentru omul tânăr este aproape un păcat să se ocupe excesiv de sine însuşi în detrimentul îndatoririlor sale sociale, pentru omul ajuns la cumpăna vieţii este însă o datorie şi o necesitate să se dedice unui studiu cât mai serios al sufletului său. În loc de asta, mulţi oameni în vârstă preferă să devină ipohondri, avari, pedanţi, ş.a.m.d., toate acestea fiind surogate lamentabile pentru

luminarea de sine, care rezultă inevitabil din iluzia deşartă că a doua jumătate a vieţii ar trebui să fie guvernată de aceleaşi principii ca şi prima.

Aceasta este vârsta la care ar trebui, cel mai târziu, să se trezească în noi sentimentul religios, să se producă întoarcerea preocupărilor spre valorile spirituale, spre lăuntrul nostru. Apusul vieţii trebuie să aibe şi el rostul său, nu poate să fie doar o jalnică prelungire a ceea ce a fost înainte de amiază. Dacă sensul dimineţii este consolidarea şi înrădăcinarea noastră în lumea exterioară şi grija pentru urmaşi, atunci când aceste scopuri sunt atinse, de regulă cu vârf şi îndesat, mai trebuie oare să continue, dincolo de orice sens raţional, acumularea de bani, ascensiunea socială şi extinderea existenţei? Cel care târăşte astfel, inutil după el legea dimineţii până la apusul vieţii, o va plăti cu neplăceri psihice, tot aşa cum un tânăr care vrea să-şi păstreze egoismele copilăreşti la maturitate, îşi va plăti greşeala cu insuccese sociale.

La triburile primitive, bătrânii sunt aproape întotdeauna păstrătorii misterelor şi legilor, iar cultura tribului se exprimă în primul rând prin aceştia. Cum stăm noi în această privinţă? Unde este înţelepciunea bătrânilor noştri? La noi bătrânii vor aproape întotdeauna să-i imite pe tineri. Cei mai mulţi nu sunt în stare să vadă în îmbătrânire decât o simplă împuţinare a vieţii şi reuşesc numai să vadă că idealurile de odinioară au pălit şi s-au uzat. Dacă ei şi-ar fi trăit viaţa din plin la timpul potrivit, ar simţi acum cu totul altfel (*Ecclesiastul*), nu ar fi rămas în urmă, cu probleme nerezolvate, ar fi ars tot ce era de ars, iar liniştea şi pacea bătrâneţii le-ar fi binevenită. Dar foarte puţini oameni sunt cu adevărat artişti ai vieţii, au talentul de a-şi sesiza şi trăi destinul (*dharma*). Cei mai mulţi se pierd în lucruri străine lor, astfel că rămân cu viaţa în mare parte netrăită şi ajung în pragul bătrâneţii cu năzuinţe neîmplinite, care fără voia lor, le întorc privirile îndărăt. Trăirea vieţii înseamnă conştientizarea ei, căci abia atunci ne săturăm de ceva, când îi descoperim misterul, abia

atunci lucrurile îşi pierd fascinaţia. Nimeni nu-şi poate trăi toate tendinţele, dar conştientizându-le pe cele care ne stau în cale, se lămuresc şi celelalte, căci se descoperă originea lor. Omul însă se comportă ca şi cum i-ar fi pur şi simplu teamă să meargă în pas cu viaţa, şi nu face altceva decât să-şi caute colţişoare călduţe în care să se refugieze, în care ar vrea să rămână pentru totdeauna. Viaţa îi rămâne de aceea în mare parte neparcursă, pentru că nu a avut îndrăzneala de a o străbate în toate aspectele ei. Acesta este blestemul deosebirii de bine şi de rău, de plăcut şi neplăcut. În loc să primim totul aşa cum vine, alegem numai ceea ce ne place şi ne temem să devenim conştienţi, căci atunci am pierde plăcerea pe care un anumit aspect al vieţii ne-o procură.

Bătrânul care nu se poate despărţi de această viaţă este la fel de debil şi de bolnav ca şi tânărul care nu a fost în stare să-şi facă o viaţă a lui. De fapt este vorba despre aceeaşi mentalitate copilărească cu spaimele şi încăpăţânările ei.

Toţi oamenii simt, fie că o recunosc sau nu, nevoia unei existenţe eterne. Aceasta este una din formele de exprimare ale aspiraţiei noastre de împlinire, de întregire. Gândim în realitate corect, chiar dacă nu înţelegem ce gândim. Dar oare înţelegem noi ceva din ceea ce gândim? Înţelegem doar acele gânduri care nu sunt nimic altceva decât nişte ecuaţii din care nu rezultă niciodată mai mult decât am introdus în ele. Dar dincolo de acest intelect există o gândire în imagini primordiale, în simboluri. Acestea sunt înnăscute omului din cele mai vechi timpuri şi sunt veşnic vii în adâncurile sufletului nostru. O viaţă deplină este posibilă numai în armonie cu ele, înţelepciunea începe cu ascultarea şi urmarea lor, cu aducerea gândirii noastre în acord cu aceste arhetipuri ale psihismului nostru abisal. Ele există pur şi simplu asemenea universului exterior şi tot astfel nu pot fi înţelese aprioric, fără a veni în contact cu ele.

Religiile, care prin prezentarea simbolică a acestui univers interior ce se cere, asemenea celui

exterior, explorat și descoperit, oferă celei de-a doua jumătăți a vieții un țel și totodată un sentiment de siguranță, căci moartea nu este decât o trecere, o fază a unui nebănuit de amplu și de îndelungat proces al vieții.

Cum poate omul să aibe o pretenție la ceva ce nu percepe, ce nu intuiește măcar? De unde această pretenție la existență veșnică, la cunoașterea a tot ceea ce ne înconjoară, la fericirea deplină? Am putea noi oare să dorim fiica împăratului și moștenirea împărăției dacă n-am fi convinși că ni se cuvine? Toate acestea, începând cu aspirația spre o lume mai bună și mai dreaptă, încep să-și facă apariția la pubertate și ating un maximum în adolescență. Ele sunt consecința percepției inconștiente a Sine-lui, a subiectului absolut și universal, veritabila noastră ființă. În adolescență ratăm de obicei întâlnirea cu adevărata noastră identitate, pentru că nu ne putem învinge spaima. Cum conștiința reflexivă de sine nu s-a putut afirma, ea alunecă înapoi în inconștient, de unde așteaptă sa fie eliberată, asemenea fetei de împărat răpită de zmeu. Rostul vieții în lume și sarcina pe care și-o propune religia este tocmai lărgirea conștiinței, dobândirea curajului de a înfrunta viața și moartea și redescoperirea adevăratei noastre identități, adevăratei noastre naturi de subiect pur. Maturizarea nu este altceva decât procesul prin care propria activitate, propriile funcții devin simple obiecte ca toate celelalte.

Tradiția religioasă indiană își propune, poate mai mult, sau în orice caz mai limpede decât oricare alta, să-l însoțească pe credincios prin toate aceste faze ale vieții și să-l pregătească să le facă față cum se cuvine. Felul în care se petrece însă aceasta, depinde în primul rând de seriozitatea elevului.

Încă din cele mai vechi timpuri, fiii preoților (*brahmani*), mai apoi și cei ai conducătorilor politici și militari (*kșatriya*) și ai negustorilor (*vaisya*), erau trimiși la un învățător pentru a-și însuși Veda, tradiția

religioasă a strămoșilor. Aici elevul căpăta un fir călăuzitor pentru tot restul vieții. Cum textele vedice nu erau scrise, elevul le învăța pe de rost și avea datoria să le recite mai apoi toată viața, mai ales dacă era brahman. Pe lângă textele vedice propriu-zise (*Samhita*) el își mai însușea uneori și comentariile acestora: *Brahmana* și *Aranyaka*, pentru ca în cele din urmă să studieze *Vedanta* (Upanișadele clasice) care era sfârșitul și totodată încununarea întregii învățături. Aceste texte nu trebuiau înțelese, ci doar însușite, înțelegerea urmând să vină pe parcursul vieții, pe măsură ce apărea, spontan sau în urma unor practici, maturitatea necesară.

Prima perioadă a vieții, cea de școlar vedic, se numea *brahmacharya*, tânărul locuia în casa învățătorului și era dator să-l ajute la toate treburile casei. În rest, el era preocupat exclusiv de studiul textelor sfinte și păstra în consecință o castitate absolută. De aceea, *brahmacharya* a devenit un simbol al castității. În sens strict, însă, *brahmacharya* desemnează însăși modul de viață brahmanic, adică o viață în Brahman, o viață dedicată preocupărilor spirituale, căutării lui Brahman, Sinea universului, care nu poate fi diferită de Atman, Sine-le celor care fac parte din acest univers[14].

Rostul ei era să-l pregătească pe elev, nu atât pentru cariera socială, cum se petrece la noi astăzi, ci mai ales pentru viața spirituală, despre care noi în general, nu aflăm mai nimic. Ea urma să-l ajute pentru a putea găsi răspuns la întrebările caracteristice perioadei dintre pubertate și adolescență, să-l pregătească pentru marile prefaceri sufletești care apar acum.

Aducerea la învățător (*upanayana*) era începutul inițierii tânărului în tainele vieții, corespunzătoare oarecum botezului nostru. Cu această ocazie solemnă se săvârșea de obicei o ceremonie de mare însemnătate pentru discipol, el primea șnurul sacru, pe care îl va purta de acum înainte toată viața. Acest ritual

[14] Chandogya Up. 8, 5.

simboliza despărţirea de casa şi atmosfera părintească. Desprinderea era o veritabilă a doua naştere, tânărul se năştea din punct de vedere spiritual, se năştea ca om. Acest ritual era de aceea cel mai important dintre toate sacramentele, iar cei care îl parcurgeau se numeau "de două ori născuţi" (*dvija*)[15]. Toate riturile urmăresc de fapt această moarte şi renaştere, căci ele semnifică o despărţire şi un nou început. Aceasta este însă prima dintr-o lungă serie de treceri, de porţi pe care trebuie să le parcurgă fiecare în viaţă.

Tot timpul cât locuia în casa învăţătorului, elevul avea datoria de a cutreiera prin localitate pentru a cerşi hrana, atât pentru el, cât şi pentru maestrul său. Cerşitul nu era o necesitate sau o ruşine, el era o datorie religioasă, o practică a umilinţei, caracteristică condiţiei de *brahmacharin* la care se va reveni eventual, spre sfârşitul vieţii, ca *samnyasin*. După ce îşi încheia învăţătura, elevul se despărţea de regulă de învăţător, aducîndu-i un dar, iar acesta îi dădea ultimile sfaturi pentru viaţa care îl aştepta.

Despărţirea de învăţător şi întoarcerea acasă se derula de asemenea într-un cadru festiv, care marca intrarea în maturitate. De regulă, tânărul îşi alegea sau primea o soţie de acelaşi rang cu el şi în urma căsătoriei păşea într-o nouă etapă a vieţii, cea de *grihastha*, de om "care stă la casa lui". Ca tată de familie, el venea în contact cu viaţa socială, nu în calitate de observator ca până acum, ci în cea de partener, fiind astfel chemat să-şi îndeplinească datoriile faţă de colectivitate. Datoriile tradiţionale ale tatălui de familie erau: întemeierea unei gospodării proprii "într-un loc curat", cu alte cuvinte a unei vieţi independente, creşterea şi educarea copiilor, eventual a discipolilor, practicarea cu ajutorul preotului a sacrificiilor şi riturilor casnice, darea de pomană şi, înainte de toate, aprofundarea individuală a Vedelor şi

[15] Bhagavad Gita 1, 7.

a Brahmanelor, comentariile acestora care se ocupă cu riturile specifice acestei perioade.

Motto-ul acestei perioade, numită şi viaţa activă, *pravritti*, era *dharma-artha-kama*, adică îndeplinirea dorinţelor şi aspiraţiilor fireşti spre plăceri (*kama*) şi bunăstare (*artha*) deopotrivă cu respectarea îndatoririlor şi a legilor vieţii (*dharma*). Cu alte cuvinte, personalitatea trebuie lăsată să se desfăşoare pentru a ne cunoaşte, pentru a vedea cine suntem de fapt. Numai dacă nu ne ascundem de noi înşine, dacă lăsăm lucrurile să-şi urmeze cursul lor firesc, atunci ele vor evolua în mod natural mai departe.

Ne lămurim astfel în primul rând imaginea pe care o avem despre propriul nostru eu, care are de luptat în această perioadă mai ales cu probleme sexuale, complexe de inferioritate sau derivate ale acestora. Acum avem ocazia să ne descoperim punctele slabe şi să ni le lămurim. Căsătoria este o perioadă de serioasă practică spirituală, dacă ştim să o folosim cum se cuvine, este un examen de maturitate. În cadrul ei, prin confruntarea cu nenumăratele probleme se obţine o foarte necesară îndemânare în rezolvarea problemelor, o încredere şi o disciplinare de sine, pe lângă o considerabilă lărgire a conştienţei. Căci problemele sunt aici pentru a le înfrunta şi depăşi şi nu pentru a fugi de ele.

Spre mijlocul vieţii lucrurile se mai aşează, emoţiile nu mai sunt atât de puternice, omul începe să se reculeagă şi să reflecteze la viaţa sa de până acum. Acum ne desprindem treptat de idealurile care ne erau atât de scumpe în tinereţe, ca de nişte lucruri parcurse şi consumate. După ce ne-am lămurit că totul este deşertăciune şi vânare de vânt, şi după ce acel dor puternic de întregire şi de împlinire statornică devine tot mai acut, omul se retrage în singurătate pentru a se regăsi pe sine însuşi. În mod tradiţional el îşi părăsea familia şi "intra în pădure", în *vana*, în sălbăticie.

Dacă primele două etape, *brahmacharya* și *grihastha*, sunt foarte evidente și pentru cei care le privesc din afară, etapele care urmează desemnează modificări interioare, ce cu greu pot fi apreciate din exterior, ele îl privesc doar pe cel în cauză. Semnele exterioare nu sunt obligatorii și nici relevante. Această retragere din viața publică nu este o refugiere din fața dificultăților și a insuccesele sociale sau o modalitate de a atrage atenția și de a căpăta astfel valoare în ochii celorlalți. Adevărata retragere nu este o acrobație a voinței, o decizie a eu-lui, ci o desprindere firească de ceea ce s-a consumat. Ea se produce când putem spune că "nimic din ce este omenesc nu ne este străin", când aprecierile celor din jur nu mai au nici o valoare.

Vanaprastha putea fi o carieră ca cea de *grihastha*. Ea poate fi identificată cu statutul de monah. Preotul ca slujitor al comunității nu este altceva decât un *grihastha*, un "părinte care stă la parohia lui". *Vanaprastha* este rodul maturizării firești, a diferențierii de mentalitatea colectivă și a concentrării tuturor preocupărilor pe evoluția personalității proprii, pe relația Eu-Dumnezeu.

Această perioadă este cunoscută de obicei ca o perioadă de asceză (*tapas*) de conștientizare și desprindere de atașamentele lumești. Ea este și o perioadă de adâncire în studiul textelor sfinte și mai ales în studiul propriului suflet. Cel care nu a fost în stare să se confrunte cu problemele vieții sociale și să-și depășească slăbiciunile și temerile, acela nu va fi în stare să se confrunte nici cu problemele vieții spirituale. Confruntarea cu sine însuși este mai dureroasă ca oricare alta. Pentru cel ce a ajuns pustnic, toate preocupările se concentrează pe învelișurile subiectului și depășirea lor, pe găsirea adevăratei identități. De aceea, acum se renunță la ritualismul liturgic și se pătrunde în sensurile adânci, alegorice ale acestuia, așa cum este el prezentat în "cărțile de pădure", *Aranyaka* și mai apoi în Upanișade. Accentul

se pune pe subiect, pe Sine, care este "temelia sacrificiului", și nu pe aspectul exterior al riturilor. Sacrificiul se interiorizează, parcurgându-se cele cinci învelișuri: corpul fizic, corpul energetic și cele trei învelișuri mentale, pentru a ajunge la lumina de dincolo de ele. Idealul acestei perioade finale a vieții pentru care toate celelalte nu au fost altceva decât o pregătire, o constituie *mokșa* sau eliberarea, mântuirea, desprinderea, întoarcerea "acasă".

Dacă în urma tuturor acestor practici, cunoscute sub numele generic de yoga, omul, descoperindu-se pe sine, și-a găsit și recunoscut scopul vieții, atunci el va renunța (*nyasa*) la toate practicile și ajutoarele de până acum și atenția sa se va concentra exclusiv pe miezul ființei sale, adică pe Sine însuși. El "va vinde tot ce are și va cumpăra țarina aceea"[16]. Găsirea și recunoașterea despre care este vorba aici este una practică, nu una teoretică. Stabilirea contactului direct, nemijlocit (de exemplu prin zei), cu originea sacrului prin experiența mistică (*samadhi*) încheie astfel perioada căutărilor și constituie trecerea într-o nouă etapă a vieții, cea a deplinei renunțări, *samnyasa*.

Samnyasa este subiectul unor nesfârșite confuzii. Mulți consideră retragerea din viața socială *samnyasa* și își fac un titlu de glorie din asta. Adevăratul *samnyasi* însă își cunoaște țelul și nu mai este legat de nici o practică. În mod tradițional, el își părăsea adăpostul din pădure și își petrecea această ultimă etapă a vieții, tăcut și anonim, ca ascet rătăcitor arătând astfel că nu mai este legat de nimic. Acest comportament nu este însă obligatoriu. Nemaifiind legat de nimic, *samnyasi* se poate întoarce chiar la îndatoririle sale sociale, dacă este rege de exemplu. Toate aceste faze nu sunt nicidecum stricte, durata lor, mai ales a ultimelor două, este variată în funcție de fiecare individ în parte. Uneori se trece direct la *vanaprastha* sau chiar la *samnyasa*. Cazurile autentice

[16] Matei 13. 44.

sunt însă rare, de multe ori este vorba mai mult de entuziasm decât de maturitate. Maturitatea autentică nu trebuie neapărat să se trădeze în comportamentul exterior. Un om poate fi un *vanaprastha* sau un *samnyasi* chiar fără să-şi părăsească căminul, tot aşa cum nu orice cerşetor itinerant este neapărat un *samnyasi*.

Samnyasa înseamnă renunţarea la propria individualitate. Atâta timp cât mai există dualitate, cât mai există intrare în extaz şi ieşire din extaz, cât mai vorbim despre stabilirea unui contact cu sacrul, cât avem conştiinţa stării de absorbţie în Sine (*samadhi*), mai există un eu care vorbeşte despre toate acestea. Prin contactele repetate cu Sine-le, acesta (eu-l) se limpezeşte în aşa măsură, încât se pierde în cele din urmă în întregime, nu se mai distinge de Sine, iar funcţiile sale sunt restituite în întregime Naturii. Starea de conştiinţă absolută, integrală şi permanentă de Sine, devine o stare naturală, firească (*sahaja samadhi*). Din acest moment se părăseşte şi stadiul de *samnyasa*, căci până şi cel care a renunţat la toate nu mai este. Ceea ce urmează nu se mai poate numi o etapă a vieţii; a vieţii *cui*? Această condiţie este dincolo de condiţia umană, *atiaşrama*. Trupul şi celelalte învelişuri au fost restituite definitiv Naturii, Creaţiei, ele îşi păstrează existenţa ca toate celelalte forme, funcţie de încărcătura informaţională (*karma*) cu care sunt dotate. Cel care se credea subiect şi-şi însuşea toate acestea nu mai e. Nu mai este decât *cel adevărat*, subiectul de dincolo de spaţiu şi de timp, care le include pe toate celelalte. Nu mai sunt decît *Eu* aşa cum ştiu din adolescenţă că mi se cuvine să fiu. Toate problemele şi dificultăţile au fost definitiv depăşite, este o stare de dincolo de osteneală şi neosteneală.

Aceasta este starea în care Bhagavan, Marele Rişi, a rămas printre noi mai bine de o jumătate de secol.

RAMANA MARELE RIŞI

În capitolul al şaselea se încearcă prezentarea persoanei Marelui Riși, persoană care este totuna cu starea de spirit în care acesta a trăit printre noi. Ramana este expresia şi astfel şi semnul, martorul viu al acestei stări fundamentale a omului.

Numele lui Sri Ramana Maharişi a ajuns să fie cunoscut în lumea întreagă; învăţătura sa în schimb, a rămas aproape necunoscută. Cine a fost de fapt Sri Ramana Maharişi? Orice răspuns la această întrebare ar fi nepotrivit, căci cel pe care cei ce l-au cunoscut şi l-au numit pe drept Bhagavan, se situează, în realitate, dincolo de înţelegerea omenească.

Vizitatorii au văzut în el, în general, un om, o persoană cu care însă, asemenea tuturor adevăraţilor înţelepţi, el nu se mai identifica. Dar ce suntem noi atunci, dacă nu o persoană? Tocmai aceasta este taina care se cere descoperită, acesta este misterul omului şi aceasta este şi esenţa învăţăturii lui Bhagavan. "*Cine sunt eu?*". Cine este acest "eu" care stă în spatele a tot ceea ce se întâmplă? Căci, la urma urmei toate *mi* se arată şi *mi* se întâmplă *mie*.

În general, însă, eu-l este tabu, suntem dispuşi să analizăm orice, dar când este vorba de *mine*, atunci se schimbă subiectul. De aceea abordarea mamei zmeilor nu este o sarcină la îndemâna oricui. Chiar şi cei mai viteji, care s-au pornit să caute sensul vieţii, nu se arată prea interesaţi de aşa ceva. Chiar dacă se simt goi, frustraţi sau înşelaţi, ei nu caută originea relelor, nu caută rezolvarea în "sine", ci mai degrabă o caută într-un "celălalt", care să-i întregească, fără să bănuiască uneori că acesta nu poate fi găsit cu adevărat decât în lăuntrul fiecăruia.

Puţini au răbdarea şi tenacitatea să asculte cu adevărat glasul unui maestru al tăcerii, împlinit şi împăcat, care nu a făcut nimic pentru a atrage, nici cu promisiuni de succes în viaţă, nici cu practici exotice sau cu bucurii extatice. Sri Ramana Maharişi a fost de

o absolută sinceritate și inocență, el a fost în primul rând un realist, de aceea neatractiv pentru visători. A prezentat Adevărul așa cum l-a văzut și l-a trăit el, direct și fără artificii. Cum era și firesc, experiența sa s-a dovedit a nu fi ceva particular, ea este identică cu experiența tuturor misticilor care au parcurs drumul până la capăt, indiferent de locul sau de timpul în care s-a manifestat aceasta. Prin ea se revelează adevărata și singura realitate, atât a persoanei, a microcosmosului, cât și a lumii, a macrocosmosului.

Această unică realitate, Ramana a denumit-o, în acord cu experiența și cu tradiția sa, Atman sau Sine. El a trăit astfel, mai bine de o jumătate de secol din ea, dintr-o dimensiune în care toate problemele și suferințele noastre își pierd temeiul.

Din această perspectivă, a Adevărului, el a arătat tuturor celor care i s-au apropiat, calea spre Sine, o cale care nu mai este nici religie, nici filosofie, care nu mai cunoaște nici dogme, nici doctrine, nici alte asemenea cârje sau proteze.

Bhagavan ne prezintă direct ținta strădaniilor noastre, și aceasta este propria sa condiție, scopul final al evoluției conștiinței umane. De aceea, el nu ne indică un drum, căci acesta este totdeauna individual. El ne este în schimb călăuza, lumina care ne luminează propria cale, amintindu-ne de adevărata realitate.

Fiecăruia trebuie să i se permită să meargă pe drumul său propriu, un drum pentru care probabil că numai el a fost făcut. Nu este corect ca el să fie convins să și-l schimbe. Adevăratul maestru (guru) trebuie să-l însoțească pe acest drum și să-l conducă, apropiindu-l încetul cu încetul de drumul suprem, pe care va trece abia când a căpătat maturitatea necesară pentru aceasta. Închipuiți-vă o mașină care merge în viteză pe drumul ei; o schimbare bruscă de direcție ar avea drept consecință o nenorocire.

Numai în cadrul hinduismului există nenumărate căi și metode pentru a ajunge la același unic Adevăr, astfel încât fiecare să-și poată găsi practici care să i se potrivească. Combinația lor este de regulă, însă, unică, personală.

În India, cel mai răspândit punct de vedere, mai ales în rândul celor cultivați, este *Advaita Vedanta*. Aici se reflectă cel mai direct și cel mai limpede Adevărul despre om și lume așa cum este el revelat în experiența mistică. Sri Ramana Maharișsi este privit, în general, ca cel mai important exponent al acesteia, de la formularea ei, acum aproape un mileniu și jumătate în urmă, de către Sri Sankara.

El nu s-a legat însă niciodată de vreo formulare anume. Odată s-a afirmat că ar expune învățătura *Ajata* din *Advaita Vedanta*. La aceasta, Bhagavan a remarcat:

Eu nu expun numai învățătura Ajata. Eu recunosc toate școlile. Același Adevăr trebuie exprimat în diferite feluri, corespunzător capacității de înțelegere a celui care-l aude. Învățătura Ajata spune: Nu există nimic în afară de Realitatea Unică. Nu există naștere, nici moarte, nu există proiecție, nici introiecție, nu există practicant (sadhaka), nici eliberat (mukta), nu există robie, nici mântuire. Numai Ființa Unică există și ea este eternă. Celor care nu pot înțelege acest adevăr astfel și care întreabă: "Cum putem noi să ignorăm universul material care ne înconjoară?", li se amintește experiența visului și li se spune: tot ceea ce se vede, depinde de cel care vede. Fără subiectul care vede, nu este nimic de văzut. Aceasta se numește atunci calea vederii creației (driști-sriști vada) sau argumentul conform căruia întâi se creează în minte și pe urmă se privește ce a creat mintea. Celor care nici așa nu

pot înțelege și care continuă să argumenteze: "Visul este scurt, pe când lumea există mereu. Visul este limitat la mine, dar lumea nu o văd numai eu ci și mulți alții și o asemenea lume nu o putem privi ca inexistentă", acestora nu li se mai prezintă acest argument, ci li se spune: "Dumnezeu a creat Substanța Unică, din ea a creat un element și apoi un altul și așa mai departe". Numai aceasta îi va putea mulțumi pe cei care gândesc astfel. Altfel mintea lor va rămâne neîmpăcată și ei vor continua să se întrebe: "Cum poate toată geografia, toate științele, stelele și planetele și legile care le guvernează, cum pot toate acestea să nu fie reale?". Acestora, cel mai bine li se spune: "Așa este! Dumnezeu le-a creat pe toate acestea, de aceea le vezi tu așa."

Unul dintre cei de față a obiectat:

- Dar nu toate aceste învățături pot fi adevărate. Numai o singură învățătură poate fi adevărată.

La care Bhagavan a răspuns:

- Toate acestea nu sunt decât puncte de vedere și ele există numai pentru a se adapta capacităților de înțelegere ale elevilor. Absolutul în schimb nu poate fi decât unic[17].

De aceea și cuvintele Marelui RișI sunt totdeauna adaptate pe măsura celor cărora li se adresează, ele nu sunt decât forme lumești asemenea celui care le aude. Ceea ce este cu adevărat esențial nu se poate exprima prin forme sau cuvinte, el este dincolo de ele. Contactul cu această realitate se poate realiza numai în tăcere. De aceea cuvintele lui Bhagavan urmăresc întotdeauna întoarcerea minții, atât de iubitoare de discuții discursive, spre interior, spre a întâlni tăcerea.Căci nimic nu este mai elocvent

[17] vezi *Luca* 9. 49-50; *Marcu* 9. 38-40.

decât tăcerea; în ea se lămuresc toate îndoielile, în ea își găsesc răspuns toate întrebările.

În mai 1936, în timpul călătoriei sale prin India, ajunge la MaharișI domnul Oliver Lacombe de la Universitatea Sorbona din Paris. El a citit Bhagavad Gita, Upanișadele și principalele Sutra, bineînțeles, în originalul sanscrit. Domnul Lacombe a întrebat:

- Este învățătura lui MaharișI aceeași cu a lui Sankara?

- Învățătura lui MaharișI este expresia propriei sale experiențe și trăiri. Alții au constat că ea este aceeași cu cea a lui Sankara.

- Așa este. S-ar putea însă exprima aceeași experiență și altfel?

- Înțeleptul (jnani) va folosi întotdeauna propriul său mod de exprimare. Cea mai bună exprimare este tăcerea.

- Cum privește MaharișI practica de Hatha-Yoga și de Tantra?

- MaharișI nu critică nici una din metodele existente. Toate sunt bune din moment ce duc la clarificarea mentală, căci numai o minte limpede va fi capabilă să-i înțeleagă metoda și să se țină de practica ei.

- De ce există atât de multe metode? Sri Ramakrișna, de pildă, susține că devoțiunea (bhakti) este cea mai bună cale spre mântuire.

- Asta depinde de înclinațiile căutătorului. Dumneavoastră ați citit de pildă Gita. Acolo Sri Krișna spune: "N-a fost niciodată o vreme când eu sau tu sau prinții aceștia să nu fi existat; la fel, nu va fi așa o vreme nici în viitor. Ceea ce este ireal nu a existat niciodată, iar ceea ce este real nu va pieri niciodată[18]*". Iar mai tîrziu spune*[19]*: "Acest Adevăr*

[18] vezi Bhagavad Gita 2. 12, 16.
[19] vezi Bhagavad Gita 4. 1, 4-5.

l-am expus lui Aditya [20], el l-a transmis lui Manu". La aceasta, Arjuna întreabă: "Cum este cu putință? Tu te-ai născut în urma lui Aditya, cum ai putut tu să-l înveți?". Sri Krișna răspunde: "Trecutul a văzut multe nașteri ale mele. Eu le cunosc pe toate acestea, tu însă nu le cunoști pe ale tale."

Vedeți, același Krișna care a început prin a spune că nu a fost nici o vreme în care el sau Arjuna sau prinții aceia să nu fi existat, vorbește acum de nașterile sale anterioare. Krișna nu se contrazice însă aici, chiar dacă așa pare. El se adaptează doar puterii de înțelegere a lui Arjuna și vorbește de la acest nivel.

În Biblie există o paralelă[21], unde Iisus spune: "Eu sunt mai înainte de a fi fost Avraam"; învățăturile înțelepților sunt adaptate timpului, locului și oamenilor.

Vizitatorul trebuind să plece își exprimă regretele..., Mahariși îl întrerupse zâmbind:

- Nu există nici despărțire și nici reîntoarcere.

La care domnul Lacombe a remarcat spontan:

- El este dincolo de timp și spațiu!

Bhagavan nu a fost un filosof; filosofia este un produs al intelectului hiperdezvoltat, concepută pentru a-i astâmpăra setea de cunoaștere, pentru a-i liniști îndoielile. Ea nu are nici o valoare și nici nu-și merită numele, dacă nu conduce la o modificare a vieții. Orice filosofie veritabilă slujește deci unui scop practic, ea constituie transmiterea unei experiențe de viață; singură însă nu ne va conduce niciodată la adevărata cunoaștere. Scopul ei este de a ne liniști îndoielile, de a ne da curajul și încrederea de care avem de regulă nevoie înainte de a ne aventura în mod conștient pe calea spirituală. De obicei, ea ajunge însă, mai degrabă

[20] Vivasvat, Cel Luminos, este un atribut al lui Aditya, Soarele.
[21] Ioan 8, 56-58.

o mare capcană, în care ne pierdem cu ușurință, fără să băgăm de seamă.

Filosofiile diferitelor orientări ar trebui să clarifice lucrurile și să dezvăluie Adevărul. De fapt ele nu fac decât să încurce lucrurile acolo unde nici nu era nevoie de așa ceva. Sine-le (conștiința) trebuie să fie prezent. Sine-le este perceptibil în noi. De ce să nu încercăm să rămânem pur și simplu în Sine? De ce trebuie să explicăm nonSine-le?

Să luăm de pildă Vedanta. Aici se susține că există 15 feluri de prana. Elevul trebuie să memoreze numele și funcțiile acestora. Suflul care urcă se cheamă prana, cel care coboară se cheamă apana; dacă îndeplinește alte funcții, atunci primește un alt nume. La ce bun toate acestea? De ce trebuie să clasificăm, să denumim, să numărăm funcțiile ș.a.m.d.. Nu ajunge să știm că prana acționează în noi? Sau antahkarana, organul intern care gândește, dorește, etc; fiecare funcție își capătă propriul nume, ca de exmplu minte sau intelect. Există prana sau antahkarana în realitate? Ele nu sunt altceva decât închipuiri. Unde și când se vor sfârși toate aceste închipuiri?

Să luăm un alt exemplu: un om se trezește din somn[22] și ne spune că a dormit bine. De ce nu a putut să ne spună asta în timpul somnului? Pentru că, atât timp cât a fost cufundat în Sine nu a putut vorbi, asemenea unui scufundător care se află sub apă. Abia după ce acesta s-a întors la suprafață, este din nou în stare să vorbească. O explicație simplă. Filosoful în schimb nu se va mulțumi cu așa ceva. El va încerca să explice lucrurile în felul lui și va afirma de pildă că focul este divinitatea care guvernează vorbirea și deoarece focul nu se împacă cu apa, de aceea vorbirea nu s-a putut manifesta.

[22] somnul adânc fără vise (sușupti).

Aceasta se numeşte atunci filosofie şi mulţi îşi dau silinţa să înveţe aşa ceva. Nu este curată pierdere de vreme? De ce trebuie întâi să încurcăm lucrurile pentru a încerca apoi să le lămurim. Ferice de omul care nu se rătăceşte în acest labirint.

Eu nu am fost atins niciodată de toate acestea şi acesta a fost norocul meu. Unde aş fi ajuns astăzi dacă m-aş fi ocupat de aşa ceva? Tendinţele mele (vasanas) m-au condus direct la interogaţia "Cine sunt eu?". Acesta a fost norocul meu.

Cuvintele lui Bhagavan izvoresc totdeauna din propria sa experienţă, el ne prezintă pur şi simplu ceea ce vede şi asta este acelaşi lucru pe care l-a văzut şi Sri Sankara şi toţi Marii Rişi din vechime şi ceea ce va vedea fiecare dacă va merge pe calea sa, asemenea lor, până la capăt. În spatele tuturor formelor ce apar şi dispar se află adevărata esenţă a lumii, suportul şi sursa acestora, Brahman sau Dumnezeu. Dar toate parabolele şi teoriile nu pot dovedi existenţa Lui atâta timp cât cel ce se îndoieşte nu vede ceea ce văd ei. Nici explicaţiile logice, nici dovezile filosofice nu pot confirma ceea ce dezvăluie experienţa mistică: Sine-le nu este numai adevărata fiinţă a individului ci şi a lumii. Pe cât este de neconceput acest lucru din punct de vedere teoretic, pe atât este de evident şi de firesc când este trăit.

Universul omului obişnuit se limitează la ceea ce poate el să perceapă prin simţuri şi ceea ce poate să înţeleagă corespunzător nivelului său de conştienţă. Conştiinţa noastră personală (eu-l) ne îngustează însă considerabil imaginea despre lume; ea face ca numai o parte, numai un anumit aspect al realităţii să fie cunoscut. Misticul, în schimb, vede lumea dintr-o perspectivă dată de o dimensiune a realităţii la care conştiinţa personală nu are acces. În timp ce omul obişnuit se identifică cu persoana sa şi nu poate să

perceapă lumea altfel decât i-o prezintă aceasta, misticul se identifică cu ceea ce i se prezintă în experienţa mistică. De aceea el nu mai poate vedea lumea ca înainte.

Niciodată misticii, fie ei din Orient sau din Occident, nu au susţinut că lumea nu ar exista. Ceea ce încearcă ei să ne facă să înţelegem este că lumea nu este aşa cum ne-o arată conştiinţa personală. Această conştiinţă personală este un mare magician, un hipnotizator, ce ne prezintă o lume care în realitate este cu totul altceva. Această magie, denumită *maya*, a dus însă la nenumărate neînţelegeri.

Adepţii învăţăturii tantrice şi alţii asemenea, resping filosofia lui Sankara, numind-o "cale a iluziei" (maya-vada), pentru că, de fapt, nu au înţeles-o corect. Sankara a făcut trei afirmaţii fundamentale:

1. Brahman, Fiinţa Supremă, este real.

2. Lumea este o iluzie.

3. Brahman şi lumea sunt identice.

El nu s-a limitat la primele două, care ar fi fost poate uşor de înţeles, ci le-a adăugat şi o a treia. Ce vrea el să spună cu asta? Este greşit ca lumea să fie privită ca ceva separat de Brahman.

În acest context, adversarii lui Sankara apelează la exemplul cu funia care în obscuritate este confundată cu un şarpe. Aceasta este numai o iluzie trecătoare, spun ei, căci dacă s-a recunoscut confuzia, ea dispare definitiv.

Trebuie însă să ne gândim şi la iluzii, care, cu toate că sunt recunoscute ca atare, continuă să persiste. Un miraj, de pildă, care în deşert ne dă iluzia unui ochi de apă, continuă să persiste, chiar dacă-i cunoaştem caracterul iluzoriu; nu vom încerca însă să ne astâmpărăm setea acolo.

Sri Sankara trebuie înțeles în spiritul ambelor exemple. Lumea este o iluzie, dar chiar dacă am ajuns la această convingere, ea continuă să ne apară; deci trebuie privită ca Brahman și nu ca ceva diferit de el.

Lumea este percepută, apare. Dar cui apare ea? Dumneavoastră cum ați răspunde? Trebuie să spuneți: Sine-lui (conștiinței). Căci în absența subiectului care cunoaște, ea nu ar putea apare. De aceea Sine-le este adevărata realitate. Lumea este reală dacă o privim ca manifestare a Sine-lui și este o iluzie dacă o privim ca pe ceva diferit de Sine.

Și ce spun tantricii și ceilalți? Ei afirmă că lumea este reală pentru că ea constituie o parte a realității în care apare. Nu înseamnă oare ambele constatări același lucru?

Mai departe tantricii susțin: apa mirajului este iluzorie, indiferent de caracterul ei și de felul în care se consideră iluzia, pentru că această apă nu poate fi folosită. Fenomenul lumii, în schimb, se deosebește de aceasta pentru că slujește unui scop. Cum pot fi cele două comparate?

Un fenomen nu poate fi privit ca ceva real pentru simplul fapt că slujește unuia sau mai multor scopuri. Să luăm de pildă visul. Creațiile visului sunt absolut practice, pe deplin adecvate scopurilor visului. Astfel apa din vis astâmpără setea din vis. Abia în starea de veghe creațiile din vis își pierd valoarea în timp ce creațiile din starea de veghe își pierd valoarea în celelalte două stări[23]*. Ceea ce nu există permanent, nu poate fi real. Ceea ce este real, trebuie să fie mereu real, nu doar pentru un timp.*

La fel este și cu creațiile magicianului. Ele par reale și totuși sunt o iluzie.

Universul nu poate să fie real de la sine putere, separat de realitatea pe care se sprijină. Într-un film

[23] de vis și de somn adânc, fără vise (svapna și suṣupti).

se arată un incendiu. Se aprinde pânza ecranului? Sau apare o cascadă. Udă ea pânza? Se arată oameni care mânuiesc diferite unelte. Deteriorează ele ecranul? Focul, apa și toate celelalte sunt fenomene care se perindă pe ecranul subiectului (Atman), ele nu îl pot afecta.

Cînd spunem de pildă că Dumnezeu a creat lumea, ne gândim de regulă că el a creat ceva vis-a-vis de sine, ceva de care este diferit. Ne gândim de parcă Dumnezeu ar fi creat lumea în afara Lui, așa cum am crea noi un obiect de pildă. În afara Lui, însă, nu poate exista nimic. Cum ar putea? Nu este El suportul a tot ceea ce este, nu este El însăși viața ființelor? Creatorul și creația sunt două aspecte ale unei singure realități, pe care nu ar trebui s-o privim separat. De aceea, cel mai bun termen pentru a exprima aceasta este cel de non-dualitate, *advaita*. Acesta reflectă cel mai bine experiența misticului.

De aceea, din punctul de vedere al misticului, Dumnezeu nu este nici imanent, nici transcendent, el este în mod tainic totul. El se exprimă în creație cum se exprimă de pildă dragostea într-un gest de tandrețe.

- După dezvăluirea Sine-lui se mai poate percepe lumea?

- Recunoașteți-l mai întâi pe cel căruia i-a venit această întrebare. La ea se poate răspunde abia după ce este cunoscut cel ce întreabă. Poate lumea sau corpul să afirme că există, sau o spune cel care le percepe? Trebuie să existe cineva care vede obiectele. Găsiți-l întâi pe cel care vede. De ce să ne facem de pe acum griji despre ceea ce va fi pe urmă? Ce contează dacă lumea este sau nu percepută? Pierdeți ceva prin faptul că acum o vedeți, sau câștigați ceva prin faptul că în somnul adânc nu o vedeți? Este neesențial dacă lumea este sau nu percepută.

Omul obișnuit, ajnani[24]*, vede că Înțeleptul, jnani, este activ și se simte încurcat prin asta. Amândoi percep lumea, dar punctul lor de vedere față de ea este diferit. Să luăm de exemplu un film. Pe ecran se deplasează imagini; încercați să le prindeți. Ce veți apuca? Nimic altceva decât ecranul. Și când imaginile dispar, ce rămâne în urmă? Din nou ecranul. Cu lumea nu este altfel. Dacă apare, întrebați-vă: "Cui apare?". Țineți-vă bine de acest suport, de esența eu-lui. Dacă vă țineți de el, ce mai contează dacă lumea apare sau dispare. Omul obișnuit (ajnani) ia lumea drept reală, în timp ce Înțeleptul (jnani) o vede exclusiv ca expresie a Sine-lui. Nu are absolut nici o importanță dacă Sine-le se manifestă sau nu ca lume.*

Prin experiența mistică (*samadhi*), nu se urmărește unirea cu Dumezeu. Unirea de care se vorbește de obicei nu este altceva decât trăirea conștientă a eternei unități, a nondualității. Cum prin această experință nondualitatea ni se dezvăluie, vorbim atunci de unire. Misticul nu ajunge astfel la îndumnezeire, la unirea cu Dumnezeu, ci lumina sau harul Său îi dezvăluie o realitate care exista dintotdeauna, faptul că nu a fost niciodată diferit de Dumnezeu.

Aceasta se produce însă numai într-o stare de claritate mentală. Toate practicile spirituale nu au alt scop decât această clarificare a conștiinței până la dispariția integrală a aspirațiilor latente (*vasanas*). Se ajunge astfel la o stare în care sentimentul nondualității este permanent, netulburat de activitatea minții. Această stare, pe care Bhagavan nu a părăsit-o nicioadată, și pe care, asemenea lui Sri Sankara, a numit-o *sahaja samadhi*, sau "extazul" firesc, natural,

[24] care nu cunoaște, spre deosebire de jnani, cel care cunoaște.

nu mai este o stare trecătoare de fericire și de pace, ci una continuă.

- Există oameni care se pierd în samadhi?
- Acum, aici nu este samadhi?
- El este deci veșnic!
- Dacă n-ar fi așa, ar putea fi el real?
- Și atunci?
- Nu există nici un atunci care să fie altfel decât acum.
- Nouă însă așa ni se pare.
- Cui?
- Minții!
- Ce este mintea? Cine sunt eu?

Esența tuturor învățăturilor spirituale este contactul cu sacrul (*sat sanga*), nu există practică spirituală care să nu urmărească, într-un fel sau altul, acest scop. Acest sacru (*sat*) nu este altceva decât miezul, inima ființei noastre de dincolo de lumea gândurilor. Calea de a ajunge la el este traversarea universului mental. Metode pentru aceasta sunt nenumărate, esența însă este mereu aceeași: dacă gândurile se opresc, Creatorul este văzut în lumina Adevărului. Căutarea eu-lui, care este suportul tuturor gândurilor, duce la dispariția acestora. Ceea ce rămâne este liniștea, tăcerea, pacea. Cuvintele lui Mahariși pleacă întotdeauna de la acest nivel și prezintă lucrurile din punctul de vedere al celui de dincolo de gânduri. De aceea el nu se lasă antrenat niciodată în discuții discursive, ci caută mereu să aducă mintea celui care i se adresează spre interior, unde va afla singur răspunsul la întrebările sale. Astfel, convorbirile cu Marele RișI au totdeauna un caracter practic. Menirea adevăratului maestru este aceea de a liniști frământările minții așa încât Adevărul să se poată revela.

Dr. Mohammed Hafiz Syed, musulman, profesor pentru persană și urdu la Universitatea din Allahabad s-a adresat în ianuarie 1936 lui Maharișii:

- Care este scopul acestei manifestări corporale?

- Această manifestare corporală v-a determinat această întrebare?

- Aveți dreptate, sunt învăluit de maya. Cum mă pot elibera de ea?

- Cine este înconjurat de maya? Cine vrea să fie eliberat?

- Când sunt întrebat "Cine?", atunci recunosc un eu confuz, compus din corp, minte și simțuri. După ce am citit cartea lui Paul Brunton[25], am încercat această interogație: "Cine?". De trei sau patru ori m-am simțit înălțat sufletește, o stare care a durat un timp, apoi a pălit. Cum ne putem statornici în adevăratul Eu? Vă rog, dați-mi un punct de sprijin și ajutați-mă!

- Ceea ce apare, trebuie să și dispară.

- Numiți-mi vă rog o metodă prin care se poate ajunge la Cel veșnic.

- Tu ești Acesta! Puteți fi vreodată separat de propriul Sine? Pentru a fi tu însuți, nu trebuie să te osteneșți, căci ești mereu Acesta.

- Când sunt aici, mintea mea este liniștită și curată (sattvică). Când plec, însă, începe să caute după multe altele.

- Aceste multe altele, sunt ele diferite de dumneavoastră? Nu există obiecte fără subiect!

- Și cum pot eu să recunosc asta?

- Cum sunteți Acesta, ce vreți să mai recunoașteți? Există doi de Sine, astfel ca unul să-l recunoască pe celălalt?

- Nu pot decât să întreb din nou: cum poate fi Adevărul cunoscut și trăit?

[25] India Secretă.

- Nu există nimic nou ceea ce ar trebui dobândit. Tot ce trebuie să se întîmple este dezvăluirea Sine-lui de necunoaștere. Necunoașterea este identificarea Sine-lui cu tot ce este non-Sine.

- Da. Și cu toate acestea, tot nu înțeleg încă. Trebuie să mă ajutați. Toți cei de aici așteaptă harul dumneavoastră. Și dumneavoastră trebuie să fi cerut vreodată ajutorul unui maestru sau al unei divinități. Dați acum acest har mai departe și salvați-mă! Înainte de a veni aici am avut dorința fierbinte de a vă întâlni, dar nu am găsit nici un prilej pentru aceasta. În timp ce mă pregăteam să plec de la Bangalore spre casă, l-am întâlnit pe domnul Frydman și pe alții, care m-au trimis aici. M-ați chemat, așa cum l-ați chemat la vremea lui și pe dl. Brunton, care s-a întors de la Bombay cu toate că își cumpărase deja biletul de vapor, pentru Europa. Cu toate acestea, am ezitat la sosire. Oare mi se va permite cu adevărat să mă apropii de dumneavoastră și să vă vorbesc, (fiind musulman)? Îndoielile mele s-au spulberat curând, căci aici, în fața dumneavoastră, toți sunt egali. Am mâncat împreună cu dumneavoastră și cu ceilalți. Dacă povestesc asta celor de acasă, n-or să mă creadă; brahmanii de acolo nu ar bea nici o înghițitură de apă cu mine. Dumneavoastră în schimb, m-ați primit ca pe toți ceilalți în comunitatea dumneavoastră. Sunt foarte fericit aici, alături de dumneavoastră.

În octombrie al aceluiași an, profesorul Syed era din nou la Bhagavan. El relatează despre un prieten sceptic, care, după ce i s-a povestit despre Maharișii, a întrebat:

- Dar ce minuni a făcut acest Maharișii al dumneavoastră?

- Cea mai mare minune este pacea interioară și Mahariși o are, a venit răspunsul.

- Și ce avem noi din asta?

- Tocmai această pace este împărtășită tuturor pelerinilor. Fiecare o trăiește zilnic, în prezența lui Mahariși.

- Nu este această pace singurul criteriu că ne aflăm alături de un Mahatma? Mai există ceva în afară de asta?

Sri Bhagavan răspunse povestind o legendă:

Un om evlavios, pe nume Tatvaroyar, a compus un imn deosebit în cinstea maestrului său, Svarupananda. Unii învățați au protestat, deoarece acest gen de imnuri este rezervat numai eroilor care au răpus cel puțin o mie de elefanți în luptă, pe când Svarupananda nu a făcut nimic de felul acesta și stă pe undeva degeaba, complet necunoscut și inactiv. El nu merită deci un asemenea imn. Tatvaroyar îi invită atunci pe toți aceștia la maestrul său, să se convingă de faptul că este în stare să doboare o mie de elefanți deodată. Învățații au fost de acord și s-au pornit cu toții la Svarupananda. Imediat după sosirea lor au fost copleșiți de o mare pace, care a ținut mai multe zile. După ce și-au revenit, s-au închinat plini de respect în fața maestrului și a ucenicului său și s-au declarat pe deplin lămuriți. Svarupananda a întrecut pe toți eroii de pe câmpul de luptă, deoarece a putut să supună toate conștiințele personale (eu-rile) - o performanță cu mult mai mare decât răpunerea a o mie de elefanți.

Morala povestirii este limpede: există o singură dovadă a faptului că ne aflăm în apropierea unui Sfânt: pacea care domnește acolo.

Un om împăcat radiază această pace în jurul său. Ea nu atrage numai oamenii, ci și animalele. Sunt multe povești despre animalele care căutau prezența

lui Bhagavan. Una, povestită de Palani-svami, este reprodusă în cartea lui Paul Brunton[26]. Pacea, tăcerea, dragostea și altele asemenea nu sunt decât diferite nume pentru a desemna uneori aceeași realitate unică.

Tăcerea este suprema elocvență, pacea este suprema făptuire. De ce? Pentru că așa omul rămâne în adevărata sa ființă și pătrunde toate profunzimile Sine-lui. El poate astfel să cheme și să pună în aplicare oricând, orice putere, oriunde este nevoie. Aceasta este suprema desăvîrșire.

Pentru aceasta nu este nevoie de o vastă cultură filosofică sau teologică, care mai degrabă ne încurcă, mai ales dacă nu suntem înclinați în mod natural spre astfel de studii. Pentru a ajunge aici, toate acestea trebuie oricum abandonate în cele din urmă. De aceea nici un maestru adevărat nu ne va îndemna către așa ceva. Drumul spre cunoașterea de sine trebuie să traverseze pădurea necunoașterii, nu s-o inventarieze. El este mult mai scurt decât ne închipuim noi de obicei. Afirmațiile teoretice există doar pentru a veni în ajutorul celor care caută o ieșire. Cine nu le înțelege, nu are rost să-și bată capul cu ele, ci să le urmeze pe cele corespunzătoare nivelului său de înțelegere. Mai devreme sau mai târziu el va ajunge inevitabil la aceeași experiență. Experiența este întotdeauna absolută și de aceea unică. Singurul lucru care contează în definitiv este dobândirea acestei experiențe, ieșirea din pădure și nicidecum analizarea ei, însușirea afirmațiilor teoretice, clasificarea, denumirea și compararea lor. Fără punerea în practică, ele nu au nici o valoare. La ce îi folosesc unuia lemnele, dacă nu știe să facă foc cu ele? Oricât de multe ar avea, tot în frig va sta, lemnele nu-i vor ține de cald.

[26] vezi India Secretă, pag. 231, ediția 1991.

Ce rost are să dezbatem dacă lumea e reală
sau e doar un vis,
De e doar o construcție a minții sau nu,
De e creată spre plăcere sau durere?
Cu toții suntem liberi s-o lăsăm în urmă
pentru a ne regăsi în Sine
în starea de dincolo de unitate și dualitate
în stingerea eu-ului.

Versul[87] 3

În loc de a-L cunoaște pe Cel ce este
pentru toți, mereu, cu adevărat real, în Inimă,
Și în loc de-a ne găsi astfel pacea în Sine,
Ne pierdem în dispute contradictorii
Dacă există El cu adevărat sau nu,
De are sau nu are o formă,
Dacă e unic sau multiplu, sau nici una din cele două,
Vezi, aceasta este maya, născută din necunoaștere.

Versul 34

A-ți găsi liniștea în adevărata realitate:
Aceasta este cea mai mare minune.
Toate celelalte nu sunt decât minuni în vis.
Mai au ele valoare când te-ai trezit din somn?
Ele nu-l mai tulbură pe cel
care trăiește-n Adevăr, de iluzii vindecat.

Versul 35

Adevăratul maestru este cel care cunoaște taina Vieții, numai el ne poate conduce la ea. El este Viața însăși, el este Adevărul și el este și Calea. Rolul său

[87] Din Ulladu Narpadu, sau Patruzeci de Versuri (despre "Ceea ce este").

este de a ne elibera de păcatul originar, de ideea că suntem diferiți de Dumnezeu, că existăm în afara Lui.

Maestrul ne arată că adevărata realitate are două aspecte, că Adevăratul om este om și Dumnezeu. Meister Eckhart, într-una din predicile sale, spune:

> *Cum eu, în natura mea umană, am tot ce avea și Hristos de oferit în natura sa umană, de ce îl înălțăm atunci pe Hristos și îl venerăm ca pe Domnul și Dumnezeul nostru? Asta se datorează faptului că el a fost pentru noi un mesager divin, care ne-a adus fericirea. Fericirea pe care ne-a adus-o însă, era a noastră!*

Dumnezeu în forma umană, devine pentru noi purtătorul imaginii primordiale a nondualității pe care o purtăm fiecare în noi. Acesta este și motivul pentru care omul se simte atras de aceste personalități. Atracția față de o asemenea personalitate este asemenea atracției față de sexul opus, ea exercită o vrajă irezistibilă care apare totdeauna atunci când am atins maturitatea necesară perceperii acestei imagini. Inițial imaginea este proiectată în afară, persoanele astfel investite, întruchipează idealurile noastre cele mai intime de fericire. În prima jumătate a vieții împlinirea este căutată de regulă în imaginea sexului complementar, în a doua jumătate, în imaginea Înțeleptului senin și împăcat, de dincolo de lume. Această proiecție durează până când celălalt este recunoscut ca purtătorul imaginii proprii. Rolul contactului cu el nu este altul decât această clarificare de sine. Când toate acestea s-au interiorizat, omul regăsește totul în Sine. Atunci vorbim de împăcare, de fericirea existenței nemărginite, de împlinirea tuturor aspirațiilor vieții, o stare în care nu ne mai lipsește nimic.

Adevărata natură a înțeleptului este o taină, la fel ca cea a lumii. Ea trebuie cunoscută direct, pentru a

fi înțeleasă cu adevărat. Numai pentru a veni în întâmpinarea celor care nu pot accepta acest mister se vorbește despre dubla natură, divină și umană, a acestor personalități. Aceeași neînțelegere l-a făcut și pe Kapila Maharișii, întemeietorul învățăturii Samkhya, să vorbească despre dualitatea Spirit și Natură. Dubla natură este un artificiu de exprimare, ca multe altele, cu scopul de a prezenta lucrurile într-o formă acceptabilă, comprehensibilă pentru mintea obișnuită. Cât timp vorbim despre Sine și despre eu, vorbim și despre subiect și obiect, despre Creator și Creație, despre Spirit și Natură, despre Brahman și Maya.

Scopul Maestrului, al tuturor învățăturilor și practicilor spirituale este depășirea acestei dualități. Și aceasta este și învățătura lui Sri Ramana Maharișii:

Dualitatea și Treimea își au temeiul
Într-unul singur; în "eu".
De recunoști esența acestuia în inima ta,
Toate celelalte reprezentări dispar.
Numai cine a trăit aceasta
Știe ce este cu adevărat real,
Pe-acesta nimic nu îl mai poate induce în eroare.

Versul[28] 9

Timp și spațiu, ce sunt ele dacă le privim atent?
Ca trup suntem captivi în timp și spațiu,
Dar suntem oare trup?
Noi suntem dintotdeauna, Cel Neschimbător
Și-acum și pentru totdeauna.
Nicăieri nu suntem, și totuși peste tot,
Întotdeauna și niciodată.
Numai noi suntem cu adevărat.
Căci timp și spațiu, ce sunt ele fără noi?

Versul 16

[28] din Ulladu Narpadu

ARUNACHALA MUNTELE SFÂNTULUI SEMN

În capitolul al şaptelea se încearcă prezentarea semnificaţiei locurilor sfinte şi în primul rând a Sfântului Semn, forma supremă şi universală de exprimare a experienţei mistice.

Există nenumărate forme prin care se manifestă întâlnirea omului cu sacrul (*sat sanga*). Două sunt însă fundamentale: rugăciunea sau meditaţia şi vizitarea locurilor şi persoanelor sfinte sau pelerinajul. Pelerinajul presupune părăsirea confortului casnic şi străbaterea unui drum, de regulă anevoios, pentru a ajunge într-un centru spiritual, într-un loc în care Cerul se întâlneşte cu Pământul. Toate aceste locuri nu sunt altceva decât corespondente lumeşti, ale centrului spiritual al fiinţei noastre, ale inimii.

Mr.W.Y.Evans-Wentz[89] *l-a întrebat pe Marele Rişi:*

- În corpul nostru există şase centri spirituali care au corespondenţe în Univers, nu-i aşa?

- Da. Ce este în Univers, este şi în corp, şi ceea ce este în corp este şi în Univers.

- Caracterul sacru al oraşului Benares, de pildă, este o chestiune de credinţă sau este şi ceva concret?

- Şi una şi alta.

- Unii oameni se simt atraşi de un anumit loc de pelerinaj, alţii de un altul. Depinde asta de firea individuală a fiecăruia?

- Da. Priviţi cum s-au întâlnit astăzi, aici, oameni care s-au născut în locuri diferite şi care trăiesc în ţări îndepărtate. Ce forţă i-a atras aici? Dacă aţi înţeles asta, atunci veţi înţelege şi cealaltă forţă.

[89] cunoscut ca editor al "Cărţii tibetane a morţilor", al biografiei marelui yoghin tibetan Milarepa şi a unei cărţi despre doctrinele secrete tibetane. El a sosit în ianuarie 1935 (la Sri Ramanasramam) cu o recomandare din partea lui P. Brunton. I-a pus Marelui Rişi foarte multe întrebări.

Aceste locuri au atras dintotdeauna o mulțime de oameni care nu dau înapoi în fața cheltuielilor și oboselilor drumului, pentru a întâlni esența tuturor aspirațiilor lor. Acest semn exterior, această expresie a dorului lor de împlinire, le întărește credința și le limpezește sufletul, pregătindu-i astfel pentru marele pelerinaj interior la sfântul locaș din inima noastră. Pelerinajul este un episod crucial al vieții, este un ritual inițiatic, căci el ne învață că viața noastră nu este altceva decât un drum, o călătorie prin timp, o permanentă pierdere și o permanentă găsire, până ajungem la miezul lucrurilor. Căci plecăm pentru a muri și ajungem pentru a renaște și a trăi cu adevărat, pentru a începe o viață nouă, o viață care își trage seva din miezul ființei.

Pradakșina, ritualul hindus[30] *al înconjurării lăcașurilor și simbolurilor sfinte, înseamnă: Totul este în Mine. Se spune că înconjurul Sfântului Munte Arunachala înseamnă înconjurul lumii și este la fel de eficace; asta înseamnă deci că întreaga lume este cuprinsă în acest munte. Înconjurul templului lui Arunachaleșvara este la fel de bun, iar înconjurul propriei persoane, rotirea în jurul axei proprii nu este mai puțin eficace. Astfel, totul este cuprins în Sine. Ribhu Gita exprimă aceasta prin cuvintele: Eu stau neclintit, în timp ce nenumărate lumi (reprezentările minții) se rotesc în mine*[31].
Această meditație este cea mai înaltă pradakșina.

Ramana, Marele Rișí, nu a părăsit niciodată împrejurimile Sfântului Munte Arunachala, de la

[30] Ritual întâlnit la toate religiile. La buddhiști se înconjură stupa cu ocazia sărbătoririi iluminării lui Buddha, la creștini se înconjură biserica cu ocazia sărbătoririi Învierii lui Hristos.
[31] Tot astfel sună și maxima călăuzitoare a eremiților șartrezi, a ordinului Sf. Bruno: *Crucea stă nemișcată, în timp ce lumea se rotește* (Stat crux dum volvitur orbis).

venirea sa aici, în septembrie 1896 și până la desprinderea învelișului corporal, în aprilie 1950, așa cum nici mintea sa nu a părăsit niciodată spațiul interior al inimii. Arunachala este principalul centru de pelerinaj din sudul Indiei, el are în sufletele hindușilor evlavioși o rezonanță deosebită. O foarte cunoscută zicală așează acest loc printre cele mai sacre locuri de pelerinaj ale Indiei, ba chiar deasupra lor:

"Cine a văzut Chidambaram, cine s-a născut la Tiruvarur, cine moare la Benares și cine se gândește doar la Arunachala, acela va găsi cu siguranță mântuirea."

Dar ce face ca Arunachala să fie atât de important? Sri Ramana Mahariși explică astfel denumirea muntelui:

"Aruna înseamnă roșu, luminos ca focul. Dar aici nu este vorba de focul obișnuit, care este doar cald, ci de focul înțelepciunii, care nu este nici cald nici rece. Achala înseamnă munte. Astfel Arunachala este Muntele Înțelepciunii."

Această înțelepciune (*jnana*) este Dumnezeu, Brahman sau Șiva însuși. Într-o discuție s-a amintit că Arunachala este reședința tuturor celor desăvârșiți (*siddhas*). Dl. Paul Brunton a întrebat:

- Se spune că și în Himalaya locuiesc siddhas.
- În Himalaya este muntele Kailaș, reședința lui Șiva. Arunachala este Șiva însuși. De aceea trebuie să fie și reședința Sa aici, unde este El însuși.

Unitatea divinului munte cu ființa lui Șiva este prezentată în *Skanda Purana*, vechea culegere de legende și povestiri sfinte, închinată gloriei zeului

Skanda[32], fiul lui Șiva. Aici, taurul divin Nandi, tovarășul și vehicolul lui Șiva (corespondentul său în lumea animală și paznic al revelației divine) ne învață despre ființa lui Arunachala:

"Acesta este lăcașul sfânt: Arunachala este cel mai sfânt dintre locurile sfinte, el este inima lumii. Să știi: el este cel mai tainic, cel mai sfânt lăcaș al lui Șiva, inima sa; aici sălășluiește el mereu ca superba aurora (aruna)[33].

Tot în *Skanda Purana*, Șiva însuși vorbește despre veșnica sa prezență pe Pământ sub forma lui Arunachala, muntele focului sfânt și despre puterea purificatoare pe care o emană.

"Radiind lumină ca jăratecul, apariția lui Arunachala este expresia harului meu, a dragostei mele pentru întreținerea lumii. Aici sălășluiesc Eu mereu ca Cel Desăvârșit (siddha). Cufundă-te în gândul că în spațiul inimii mele se găsește măreția supremă, care include și toate bucuriile acestei lumi. Simpla privire a lui Arunachala îndepărtează toate petele și neajunsurile din care izvoresc mărginirea lumii și limitele personale. Ceea ce nici prin nesfârșite strădanii nu se poate obține, adevărata cunoaștere, se obține cu ușurință de către cei care privesc fața muntelui sau îl contemplă doar în sinea lor, de la distanță. Eu dispun: cine trăiește pe o rază de 3 yojana[34] în jurul Muntelui Sfânt, va fi curățat de toate păcatele și va dobândi unirea cu Cel Suprem.

La poalele muntelui, care cu abrupturile sale spectaculoase se înalță impunător deasupra câmpiei nesfârșite din jur, se întinde orașul Tiruvannamalai, iar

[32] Zeu al războiului sfânt, învingătorul demonilor.
[33] Aureolă, aură, nimb.
[34] 1 yojana este egal cu 4 kroșa sau cu 13 km. 1 kroșa este distanța de la care se aude un strigăt.

la marginea sa, uriașul său templu. Stilul arhitectonic al marilor temple din sudul Indiei se deosebește radical de cel din India centrală și de Nord. La origine, sanctuarul era înconjurat de un zid gros de piatră, în interior delimitându-se în mai multe curți interioare. De-a lungul timpului, templele s-au extins prin amplasarea de ziduri noi, de regulă concentrice. Porțile s-au dezvoltat în turnuri piramidale monomentale (*gopuram*), înalte de zeci de metri. Suprafața lor este în întregime acoperită de ornamente reprezentând zei și ființe legendare. Deseori suprafața acestor temple a devenit atât de întinsă, încât acestea au căpătat caracterul unor adevărate cetăți. În incinta lor, ele adăpostesc de obicei diferite temple secundare (capele), curți și grădini, altare și un bazin pentru băi rituale. Pe lângă dormitoare pentru pelerini, diferite magazii, o parte a construcțiilor auxiliare au fost transformate în prăvălii sau chiar ateliere. Din punct de vedere administrativ seamănă oarecum cu mănăstirile creștine din Europa, fără a avea însă funcția acestora. Ele se animă puternic cu ocazia sărbătorilor, când sunt vizitate de foarte mulți pelerini.

Sărbătoarea principală a marelui Templu de la Tiruvannamalai cade în luna Karttika (noiembrie-decembrie), când luna plină stă în constelația Pleiadelor, constelația celor cinci mame adoptive ale zeului războiului Skanda (care se mai numește după ele Karttikeya). Cu această ocazie, Skanda este sărbătorit ca fiu al lui Șiva și al zeiței mamă Parvati (*Șakti*) timp de zece zile. Festivitățile culminează în cea de-a zecea noapte, când, într-o procesiune solemnă, icoana lui Arunachala-Șiva este scoasă din templu pe la șase seara. În acest moment, pe vârful Muntelui Sfânt, se aprinde gigantica coloană de lumină. Flacăra ei este albă, căci se aruncă în ea impresionante cantități de camfor și unt, care fac ca stâlpul de foc să se înalțe impresionant pe cerul înserat

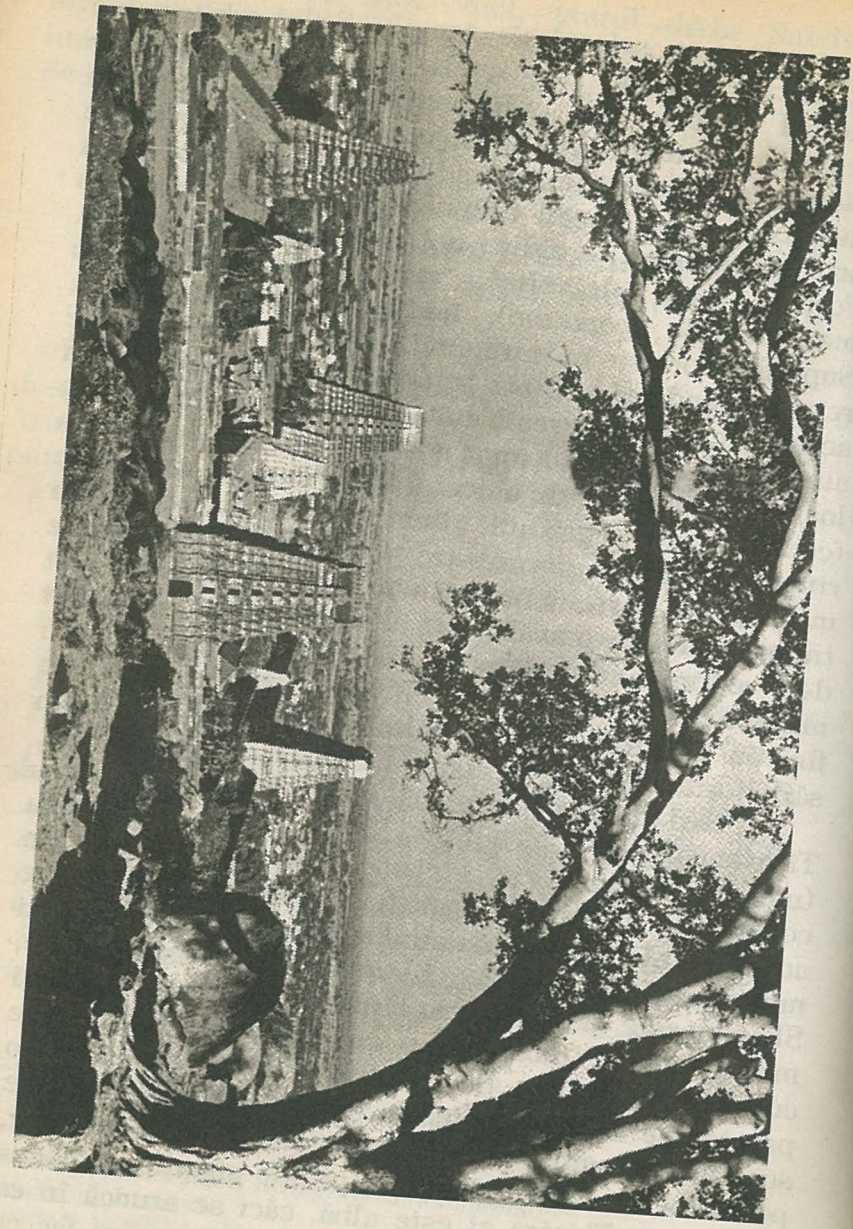

și să fie văzut de la mare depărtare în câmpia din jur. Cine vede străvechiul simbol al divinității se aruncă la pământ în adorare.

Acest semn de foc (*tejo lingam*) care este întreținut mai multe zile sub formă de jar, este expresia simbolului vizibil al lui Șiva, una din formele prin care este reprezentat cel de nereprezentat, prin care cel de dincolo de simțuri devine perceptibil. Prin acest semn el își manifestă tainica și permanenta sa prezență, sub fo
rma muntelui. El este însuși Sfântul Munte, așa cum este și miezul tainic al omului și al lumii întregi.

> *"Șiva are două aspecte: cel transcendent și cel imanent. În primul, el este Ființa nevăzută, transcendentă, iar în cel de-al doilea, el este reprezentat prin Linga, simbolul lui Șiva. Acel prim Linga care s-a dezvăluit ca Arunachala mai există și astăzi. Evenimentul s-a petrecut când luna era în Orion, deci în decembrie. Arunachala a fost venerat ca Linga prima dată de Șivaratri, noaptea lui Șiva, care și astăzi este sărbatorită ca sfântă."*

Astfel, legenda Sfântului Munte, Arunachala, este totodată și legenda Sfântului Semn, *Linga*:

Într-o zi, Brahma, cel care creează universul din apele primordiale, îl întâlni pe Vișnu, stăpânul acestora. Brahma, foarte mirat, îl întrebă:

- Cine ești tu? Ce cauți aici? Cum ai luat naștere? Eu sunt Brahma, cel născut din sine însuși, eu dau viață tuturor ființelor, eu sunt creatorul a tot ceea ce există.

Vișnu îi răspunse:

- Te înșeli. Eu, Vișnu, sunt creatorul și distrugătorul Universului, eu am creat și am distrus Universul de nenumărate ori.

Cei doi începură să se certe tot mai aprins, contestându-se reciproc când, deodată, se ivi în fața lor o măreață coloană de lumină, căreia nu i se vedea capătul. Amândoi au amuțit de uimire, căci nici unul, nici altul nu știau ce putea să însemne aceasta.

Din coloană se auzi o voce:

- Acela dintre voi care va găsi capătul coloanei, acela este mai mare decât celălalt.

Vișnu își luă înfățișarea de mistreț[35] și se cufundă în profunzimea apelor primordiale, în căutarea capătului de jos al misterioasei coloane. El se cufundă astfel tot mai adânc în sine, fără să-i fi putut zări capătul și se întoarse la suprafață.

Între timp, Brahma, stăpânul lumii subcerești, se transformă într-o lebădă[36] și se ridică în înaltul cerului, în căutarea capătului de sus al coloanei. El se înălță și se înălță, fără să-i dea însă de capăt. Din întâmplare, găsi o floare cerească, o culese cu gândul de a o prezenta lui Vișnu ca dovadă a faptului că a găsit capătul coloanei și se întoarse.

Vișnu s-a mirat de succesul lui Brahma și a cerut o explicație a insuccesului său. Atunci Șiva, Stăpânul suprem al universului s-a revelat celor doi din coloana de lumină (*lingam*). Întâi îi reteză lui Brahma unul din cele cinci capete ale sale - cel cu care a spus minciuna - apoi îi binecuvântă pe amândoi și spuse:

- Eu sunt Șiva! Eu sunt Brahman, misterul întregului Univers și astfel sunt și Atman, misterul ființei! Eu sunt începutul și sfârșitul tuturor. Nimeni nu poate ajunge la Mine prin propria-i străduință. Eu Mă dezvălui doar celor care Mi se dăruiesc din toată inima.

[35] Mistrețul *Varaha*, al treilea avatar al lui Vișnu, care a ridicat-o pe zeița pământului din apele primordiale pentru a scoate astfel la iveală uscatul (după potop).

[36] Lebăda cosmică, *Hamsa*, este vehicolul lui Brahma, corespondentul în lumea animală a persoanei antropomorfe a zeului.

Atunci Brahma și Vișnu i se închinară cu venerație și îl rugară să rămână pe Pământ ca obiect de adorație.

- Bine, spuse Șiva. Voi rămâne aici ca Arunachala, Muntele Luminii. Și în fiece toamnă, când luna plină răsare la orizont, în ceasul în care soarele apune, să se aprindă pe vârful muntelui un mare foc, care să lumineze până departe. Celor care privesc această sfântă lumină și meditează asupra ei ca simbol al iluminării, acelora le voi dărui cunoașterea Adevărului Suprem.

Această apariție luminoasă, ca de foc, este imaginea primordială a prezenței divine, o imagine universală, pe care o întâlnim în toate tradițiile care s-au ridicat la acest nivel de dezvoltare spirituală[37]. Pentru europeni, cea mai familiară este desigur tradiția ebraică; aici, această apariție ne este prezentată ca slava lui Dumnezeu și constituie aspectul imanent al divinității.

Pentru conștiința noastră personală însă, Dumnezeu este transcendent, esența Sa nu poate fi cuprinsă de eu, ea fiind dincolo de limitele acestuia. Dar prin teofanie, Dumnezeu ia o formă concretă, pe măsura minții noastre, o formă de obicei umană. De aceea, în toate religiile zeii sunt antropomorfi, prezentați ca persoane asemenea celui care îi vede. Teofania, întâlnirea cu Dumnezeu, este însăși experiența mistică, ea este întotdeauna colorată de reprezentările personale ale celui care a trăit-o.

[37] .Această imagine primordială este dezvoltarea arhetipului "coloanei cerului" și al orificiului acesteia, ea este scara cerească sau carul de foc care duce la cer. Este normal să apară pe vârful muntelui, ca o continuare firească a acestuia. Ea poate fi văzută și ca o rază de lumină prin care circulă imaginea personificată a lui Dumnezeu, sau ca o manifestare a trăsnetului atunci când acesta este înțeles ca o fisurare a cerului, care lasă astfel să se vadă pentru scurt timp lumina veșnică de dincolo de el. Tot astfel trebuie privită și steaua magilor, ca un orificiu al cerului prin care răzbate lumina necreată, transcendentă

În vechile texte biblice se vorbește frecvent despre "Îngerul lui Dumnezeu"; acesta nu este înțeles însă ca o ființă creată, diferită de persoana lui Dumnezeu, așa cum îl vom întâlni uneori mai târziu, ci ca o personificare a acestuia, ca Dumnezeu însuși într-o formă vizibilă, sub care se prezintă El oamenilor.[38]

Acest "Înger al lui Dumnezeu" i se va revela și lui Moise pe muntele Sinai (Horeb) într-o coloană de foc ce ieșea dintr-o tufă de mărăcini[39]. Cu toate că mărăcinele acesta ardea, el nu se mistuia, ceea ce înseamnă că nu era vorba de un foc obișnuit. Când Moise se apropie fascinat, el este strigat pe nume (*Ex.* 3. 4). Această strigare pe nume este semnul chemării, al vocației, prin ea cel chemat este ales și destinat să devină slujitorul lui Dumnezeu[40]. Răspunsul la această chemare este semnul abandonării voinței proprii și a aceeptării conducerii divine. De asemenea, locul în care Dumnezeu își manifestă prezența, este luat inevitabil "în posesie", este asociat și identificat cu El și devine astfel loc sfânt, locul de întâlnire al omului cu Dumnezeu. Inițial, acest contact se petrece pe munte, care prin natura sa este un loc de întâlnire al Pământului cu Cerul. Mai apoi cultul se va dovedi legitim în orice loc în care Dumnezeu și-a manifestat prezența prin teofanie (*Ex.* 20. 24). Acest loc va purta Sfântul Semn (*linga*). Contactul cu un asemenea loc devine astfel un contact cu manifestarea prezenței divine.

Asemenea lui Șiva care își revelează identitatea celor doi, și "Îngerul lui Dumnezeu" își dezvăluie identitatea în fața lui Moise: "Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov." (*Ex.* 3. 6). Moise însă nu

[38]Aspect evident, de exemplu la *Geneza* 16. 13
[39] Rug în sensul de măceș, mur, etc. (*Exodul.* 3. 2).
[40] Vezi *1Regi* 3. 3-4 și *Isaia* 43. 1; 45. 3-4

se mulțumește cu această formulare tradițională (*Gen.* 28. 12-13) ci dorește să cunoască adevărata esență a acestui Dumnezeu. Astfel Dumnezeu îi revelează numele Său cel tainic, care-L definește: Eu sunt "Eu sunt"[41]. Aceasta este prima dezvăluire a adevăratului nume în tradiția ebraică, a numelui cel tainic și veșnic: Eu sunt Iehova (*Eu sunt*) și m-am arătat lui Avraam, lui Isac și lui Iacov, ca El Șadai (*Dumnezeu cel Atotputernic*) dar cu numele Meu de Iehova nu m-am dezvăluit lor (*Ex.* 6. 2- 3).

Experiența întâlnirii cu Dumnezeu este totdeauna o experiență pur spirituală. În legenda lingam-ului acest lucru este scos limpede în evidență prin faptul că Șiva se revelează celor două mari aspecte ale psihismului nostru, cel conștient și cel inconștient, simbolizate prin cei doi mari zei. În acest context, cuvintele "a vedea" și "a auzi" constituie o exprimare metaforică a unei trăiri mistice, de fapt foarte profunde; ea nu trebuie privită în nici un caz ca o experiență senzorială. Tot astfel trebuie privite și convorbirile, ele au loc fără a fi formulate în cuvinte. Toate aceste reprezentări apar abia după această experiență, atunci când se încearcă exprimarea ei. Toate aceste experiențe sunt experiențe mistice și diferitele moduri de exprimare constituie însăși substanța mitologiei. Ceea ce întâlnește omul într-o asemenea experiență nu este niciodată altceva decât abisul psihismului, uneori chiar capătul și suportul acestuia, Sine-le tainic al tuturor. Dar ...

- Ce este de fapt Sine-le (atman)?

Aceasta este una din întrebările pe care marele yoghin Svami Yogananda i-a adresat-o lui Sri Bhagavan în timpul vizitei sale din noiembrie 1935.

Sri Bhagavan i-a răspuns:

[41]vezi nota de la sfârșitul capitolului

- Fiecare îl cunoaşte, numai că nu ne este limpede. Dumneavoastră sunteţi mereu. Această existenţă pură este Sine-le. "Eu sunt" este numele lui Dumnezeu. Din toate definţiile lui Dumnezeu nici una nu este atât de precisă ca cea din Exod 3.14 (Eu sunt: "Eu sunt"). Există multe exprimări, ca de pildă: "Eu sunt Brahman (Aham Brahmasmi), Eu sunt El (Soham) şi altele. Dar nici una nu este atât de directă ca numele Iehova, adică "Eu sunt". Existenţa absolută este "ceea ce este". Acesta este Sine-le. Trăiţi Sine-le conştient, atunci veţi şti cine este Dumnezeu, căci Dumnezeu nu este nimeni altul decât Sine-le.

Acelaşi lucru ni-l spune şi Meister Eckhart în stilul său caracteristic: "Dumnezeu este mai aproape de noi decât noi înşine". Sine-le este fiinţa noastră cea mai intimă, cu toţii îl cunoaştem, şi totuşi nu-l cunoaştem, acesta este cel mai mare paradox. El dispare când Sine-le este trăit conştient. Atunci constatăm că nu a fost nici o vreme în care Acesta să nu fi existat şi că nimic nu ne este mai familiar şi mai cunoscut ca Sine-le. Până atunci însă, domneşte dualitatea şi El ne va apare într-o formă concretă, pe înţelesul nostru, pentru a ne călăuzi spre El.

Imaginea arhetipală a acestei călăuze este cea a unui stâlp de nor sau de fum, care învăluie coloana de lumină sau de foc, slava lui Dumnezeu (*Ex.* 13. 21- 22 şi 40. 36). Ea este imaginea centrală a Vechiului Testament. Teologia mistică a făcut pe larg uz, şi nu pe nedrept, de aceste reprezentări. Slava lui Dumnezeu, coloana de foc, semnul prezenţei divine este ascunsă însă, de regulă, privirii noastre de către acest "nor al necunoaşterii" cum a fost el denumit, norul care se află între conştiinţa noastră limitată şi adevărata noastră fiinţă şi care ne împiedică să vedem desluşit.

Iniţial, acest Semn se arată în vârful muntelui. Munţii au avut din cele mai vechi timpuri un caracter sacru. Vârfurile lor nu mai aparţin spaţiului terestru, ci celui celest, fiind în toate tradiţiile sălaşuri ale zeilor. De aceea, revelaţiile divine au loc, cel puţin în vechime, când muntele era încă sacru în conştiinţa oamenilor, întotdeauna pe munte. Lui Moise şi lui Ilie, figuri centrale ale Vechiului Testament, Dumnezeu se revelează pe muntele Sinai (Horeb) în slavă. Iar lui Petru, Iacov şi Ioan, Iisus se va revela de asemenea în slavă[42] pe muntele Tabor, sanctuarul seminţiilor Zabulon şi Isahar[43].

În timpul şederii sale pe munte, Moise primeşte instrucţiuni pentru construirea sanctuarului şi oficierea serviciului divin. După construirea acestuia, Dumnezeu îl va lua în posesie, însemnându-l prin coloana de foc (*Ex.* 40. 34-48). Cortul, care conţine în Sfânta Sfintelor chivotul[44] cu tablele Legii, devine astfel reşedinţa lui Iehova. Slava Sa va umple cortul întâlnirii aşa cum va umple şi templul lui Solomon (*3 Regi* 8. 10-11). După ce Solomon a aşezat templul pe muntele Sion, pe locul altarului ridicat de părintele său David, acesta a devenit pentru evrei muntele sfânt prin excelenţă, muntele pe care Dumnezeu S-a aşezat, arătându-Şi slava. Numele muntelui Sion s-a extins mai apoi asupra întregului oraş Ierusalim, oraşul regelui mesianic, locul de adunare al tuturor popoarelor (*Isaia* 2.1-5). Muntele Sion sau Ierusalimul devine astfel inima, centrul lumii. Cu viziunea Ierusalimului ceresc, a inimii, se încheie şi viziunea Sfântului Ioan Teologul.

[42] Mai ales în Evanghelia după Marcu (9. 2-8), "schimbarea la faţă", este limpede prezentată ca epifania slavei lui Mesia cel tainic, ca dezvăluirea identităţii sale ascunse. Vocea din cer îi prezintă, ca întotdeauna în asemenea cazuri, identitatea (vezi şi *2 Petru* 1. 17-18).

[43] *Deuteronomul* 33. 18- 19.

[44] Chivotul cu tablele legii este "stânca" care călătoreşte cu poporul său până la stabilirea sa în templul din Ierusalim.

În Noul Testament ni se va arăta însă că adevăratul sanctuar, adevăratul cort al întâlnirii se află în lăuntrul nostru. Acesta este adevăratul centru al lumii, adevăratul loc de întâlnire cu Dumnezeu. Astfel, relația om-Dumnezeu devine o relație directă și individuală, ea nu mai este proiectată în afară și transformată într-o chestiune colectivă. Iisus insistă foarte mult asupra acestui aspect. Cel mai limpede el este exprimat prin simbolurile clasice. În ziua Cincizecimii, când se sărbătorea întâlnirea lui Moise cu Dumnezeu pe muntele Horeb și primirea Legii, apostolii se aflau cu toții la Ierusalim, așa cum acesta le ceruse, așteptând făgăduința lui Dumnezeu (*Fapte* 1. 4- 5).

Deodată, fără de veste, s-a auzit un sunet ca de suflare de vânt[45] și li s-au arătat limbi ca de foc care s-au împărțit la fiecare și s-au umplut toți de Duhul Sfânt (*Fapte* 2. 1- 4).

Prin același semn, al coloanei de foc, prin care Dumnezeu a luat în posesie muntele, apoi cortul și templul, umplându-le cu lumina slavei Sale, ia acum în posesie omul însuși, umplându-l cu harul Său. Omul sfânt devine astfel sanctuarul lui Iehova, Locuința Sa[46]. Cât timp se află în lume, corpul său este un simplu înveliș, un cort (*2 Petru* 1. *13-14*) cu care el nu se mai identifică. De aceea și Sf. Ap. Pavel, care l-a văzut și el, la rândul său, pe Hristos în slavă, spune: "nu eu trăiesc, ci Hristos trăiește în mine".

Abia după arătarea lui Dumnezeu în slavă, după experiența mistică, după botezul cu Duh Sfânt și cu foc, abia atunci știm cu adevărat despre ce este vorba în Sfintele Scripturi, abia atunci știm limpede încotro mergem și ce căutăm de fapt. Atunci nimic nu ne mai poate tulbura, nimic nu ne mai poate induce în eroare.

[45] Sunetul fundamental, prin care Dumnezeu i S-a revelat și lui Ilie (*3Regi* 19. 12).
[46] Simbolizat printr-un nimb sau a aureolă (nor luminos).

Experiența, chiar dacă este încă trecătoare, este extrem de vie și amintirea ei nu se poate șterge niciodată din minte.

Până la cunoașterea directă, nemijlocită a naturii lui Dumnezeu, El ne rămâne învăluit. Norul acoperă slava, dar o și revelează în același timp. Așa cum în Vechiul Testament slava lui Dumnezeu, învăluită în norul necunoașterii, era călăuza, tot așa în Noul Testament slava lui Hristos, natura Sa divină, este învăluită de natura Sa umană. Abia după ce natura umană este zdrobită și sacrificată pe cruce se dezvăluie adevărata natură a lui Hristos. Atunci catapeteasma templului, simbol al norului care ne împiedică privirea slavei, se sfâșie (*Matei* 27. 51).

Vederea slavei lui Dumnezeu este astfel punctul central, atât al religiei mozaice cât și al celei creștine, iar venirea (*parusia*) lui Hristos în slavă, "în ziua aceea" (Ziua Domnului) este ținta ultimă a tuturor străduințiilor noastre.

Nu este de mirare atunci că și în hinduism acest *Lingam*, Sfântul Semn este centrul cultului. El este așezat în Sfânta Sfintelor, în inima sanctuarului[47].

Templele hinduiste impresionează de regulă prin mulțimea de figuri și reprezentări, din miturile și legendele tradiționale, care mișună pe suprafața pereților exteriori. Acestea ne prezintă, asemenea extrem de stufoasei mitologii, viața omului în toate aspectele ei, fiind astfel o adevărată oglindă a lumii, a universului nostru sufletesc. Acesta este primul aspect care trebuie recunoscut.

În interiorul templului vom întâlni divinitatea principală, care în cazul nostru se numește Șiva (Cel Binevoitor[48]). Personificat, el este prezentat mințiii

[47] O replică creștină a acestui *Linga*, care luminează ca jăratecul, ca lumina aurorei (*aruna*), este lumina roșie care arde mereu, în bisericile catolice, deasupra tabernacolului, simbolizând prezența Duhului Sfânt.
[48] Într-o exprimare mai neaoșă: Bunul Dumnezeu.

noastre ca o divinitate supremă, unică, având însă o mulțime de ipostaze. Aceste reprezentări antropomorfe ale zeului sunt așezate în șiruri de-a lungul coridoarelor care conduc la sanctuarul principal sau care îl înconjură. Această prezentare a diverselor aspecte sau manifestări parțiale ale zeului Suprem, constituie o galerie plastică pentru instruirea credincioșilor. Acestea sunt cunoscute ca ipostazele parțiale, în mișcare ale divinității, ele sunt folosite cu ocazia diferitelor sărbători, când sunt purtate în procesiuni festive. În restul timpului se odihnesc în sălile și galeriile templului.

Spre deosebire de toate acestea, obiectul de cult fundamental pe care îl întâlnim în templele lui Șiva este *Lingam*, Semnul său, numit și Cel Nemișcat[49].

Comparate cu acesta, toate celelalte reprezentări ale divinității sunt secundare, aspecte parțiale, atitudini ale jocului său (*lilamurti*[50]).

Această imagine de piatră formează centrul celei mai lăuntrice încăperi, Sfânta Sfintelor. Aceasta este o încăpere cubică[51], de o absolută simplitate, cu patru intrări pe cele patru laturi, păzită fiecare de către o pereche de paznici divini. Acest Semn de piatră, simbol al prezenței divine care se înalță senin în cel

[49] Imagine comparabilă cu Sfânta Cruce, înconjurată de aura slavei divine. Vezi și nota 31 de la pagina 145..

[50] Acest semn numit de profani "piatra lui Șiva", este privit uneori ca simbol falic. O asemenea interpretare (care se întâlnește, ce-i dreapt, în tradiția tantrică) nu poate fi însă decât un aspect parțial, o variantă a ipostazei masculine a zeului, un simbol al "verticalității" minții, care are nevoie și de aspectul feminin, de "deschiderea" acesteia. Dacă mintea (Șakti) este deschisă, atunci Dumnezeu (Șiva) o penetrează și o umple Acesta este ce-i drept, aspectul pur practic al relației om-Dumnezeu. El nu poate fi privit însă drept aspectul său fundamental. *Linga* include tainic și aspectul feminin și pe cel masculin, și Creatorul și creația și Spiritul și Natura, *Linga* pătrunde în mine și eu pătrund în El.

[51] Vezi *Apoc.* 21. 16.

mai intim cotlon al templului este, din toate punctele de vedere, inima sa[52].

În templele buddhiste, locul său este luat de stupa, simbolul buddhist fundamental, care este de asemenea inima cultului. Stupa simbolizează intrarea în Nirvana, în Slavă. Prin aceasta se arată că slava nu trebuie să rămână doar obiectul unei viziuni, ceva exterior, ci devine unica realitate. Eu sunt în ea și ea este în mine[53].

Această unitate este exprimată la scară macrocosmică de însăși arhitectura templelor. Templul în ansamblul său reprezintă nondualitatea dintre Creator și Creație, iar intrarea în el, contactul cu sacrul (*sat sanga*), calea de a o realiza.

Ceea ce însă ne prezintă templul la nivel macrocosmic, ne prezintă și icoana lui Șiva, în ipostaza sa de *Nataraja*, la nivel microcosmic. Întreaga mișcare a lumii nu este altceva decât expresia dansului său. Privite astfel, toate evenimentele, tot ceea ce se petrece în lume, este expresia acestui joc divin (*lila*). Prin dansul cosmic al lui Șiva, toate aspectele vieții sunt interpretate ca gesturi momentane ale mădularelor Stăpânului Dansului (vezi pag. 6).

În aparentă contradicție cu această mișcare continuă, fața sa este cufundată în liniște, de un calm suveran. Izolată parcă prin nemișcarea interioară, masca esenței eterne a zeului rămâne neafectată de desfășurarea propriei sale energii, lumea și evoluția ei, curgerea și schimbările timpului. Surâsul său, orientat înăuntru, exprimă fericirea și siguranța celui detașat care făptuiește prin nefăptuire. Șiva Nataraja exprimă astfel identitatea aprent paradoxală a naturii umane și divine, a Înțeleptului care acționează fără a fi atins de această acțiune. Contrastul dintre fizionomia tăcută,

[52] Vezi *Apoc.* 21. 23; *Iezechiel* 11. 23 și 43. 1- 5.

[53] În bisericile creștine stupa este comparabilă cu tabernacolul, iar contactul cu slava este însăși esența misterului euharistic.

senină și agilitatea, dinamismul membrelor sale ne prezintă asemenea templului în ansamblu, cu contrastul său dintre mulțimea figurilor exterioare[54] și austeritatea Semnului din inima sa, Absolutul (*Brahman*) și *Maya*, Creatorul și Creația, ca o nondualitate (*Advaita*).

Absolutul este inexprimabil, el poate îmbrăca orice formă. Mai contează oare atunci forma în care ni se prezintă? Când suntem însetați ne mai uităm la forma paharului? Ea este produsul tradiției unui popor, un element folcloric, ceea ce este esențial este ceea ce ni se prezintă în ea. Orice exprimare îl definește doar în parte, abia atunci când va veni ceea ce este desăvârșit, va pieri ceea ce este în parte (*1 Cor.* 13. 10). Acest "ceea ce este desăvârșit" nu este altceva decât intrarea în slavă. Aceasta este ținta finală a întâlnirilor cu sacrul.

În templul de la Chindambaran, Șiva, Cel Nemișcat, este văzut dansând de către soția și forța sa divină (Șakti) care s-a oprit nemișcată în fața lui. La Arunachala însă, El stă nemișcat în Slava Sa, iar ea, forța în neobosita mișcare a lumii, a ajuns la suprema pace cufundându-se în Sine-le său neclintit.

NOTĂ: Ne-am permis această traducere neconvențională din mai multe motive. Ea nu își propune nicidecum înlocuirea celei tradiționale "*Eu sunt Cel ce sunt*", respectiv "*Cel ce este m-a trimis la voi*", ci cuprinderea tuturor sensurilor ce se desprind de aici, acordarea formulării cu trăirea din experiența mistică.

Din punct de vedere etimologic este neîndoios că avem de-a face cu verbul "a fi", într-o formă arhaică a limbii ebraice. El aparține radicalului de bază și înseamnă "el

[54] Un veritabil iconostas.

este". Cum Dumnezeu vorbește însă despre Sine, nu poate fi vorba decât despre persoana întâi, deci cuvântul înseamnă "*Eu sunt*". Acest lucru este lămurit chiar în cuprinsul versetului 14.

Textul original "*ehyeh aşer ehyeh*" se poate traduce literal prin "(eu) sunt ce (eu) sunt", ceea ce ar putea lăsa impresia că Dumnezeu nu vrea să-și dezvăluie numele. Aici însă El nu face altceva decât tocmai să-Și exprime numele, un nume care, potrivit concepției semite, trebuie să-L definească. O altă variantă de traducere literală ar suna astfel "(eu) sunt cel care (eu) sunt". După regulile sintaxei ebraice, asta ar însemna "(eu) sunt cel care este", eu sunt *Sunt-itatea, Fi-ința, Exist-ența*. Astfel au înțeles textul cei care l-au tradus în greceşte. În Septuaginta întâlnim: "*ego eimi ho on*" care a fost tradus în românește prin "*Eu sunt Cel ce sunt*". Aceasta nu înseamnă altceva decât că Dumnezeu este singurul care există cu adevărat, existența pură, eternă. Astfel se exprimă și Sf. Ioan Teologul (*Apoc.* 1. 8): "*Eu sunt începutul și sfârșitul, Cel ce este, Cel ce era și Cel ce vine, suportul a toate*", adică cel veșnic și mereu prezent.

Ori ce este mereu prezent în afară de Sine? Datorită confuziei eu-lui cu Sine-le, pronunțarea publică a acestui nume divin de către omul obișnuit este o blasfemie. Acesta este motivul pentru care el a fost înlocuit în textul biblic prin *Adonai* sau Domnul. Folosirea liberă de către Iisus a acestui nume constituie principala acuzație care I s-a adus, pentru care a fost judecat, batjocorit și condamnat la moarte pe cruce. Revelant în acest sens este pasajul *Ioan* 8. 21- 29. *Eu sunt* este numele lui Dumnezeu și înseamnă că El este singurul Dumnezeu adevărat (*Deut.* 32, 39), singurul care există cu adevărat, suportul a toate. Prin faptul că Iisus folosește acest nume pentru a Se desemna pe Sine, afirmă că El este singurul mântuitor, El este Cel în care a sperat și a crezut poporul Israel, Mesia (*Ioan* 8. 58; 13. 19; 18. 6). El nu se identifică aici, desigur, cu persoana Sa, ci , asemenea adevăraților Înțelepți, El se identifică cu adevărata Sa ființă, cu Sine-le, căci *înțelepciunea este Dumnezeu*. Cuvintele Sale sunt adaptate celor care-L ascultă, cu toate acestea, nu este nimeni care să-L înțeleagă. Numai experiența poate duce la înțelegere, de aceea se repetă mereu formula "*atunci veți*

cunoaște că Eu sunt", că aceasta este singura realitate și că ea este veșnică și că Eu v-am prezentat-o!

De aceea formularea "Eu sunt: *Eu sunt*" corespunde cel mai bine experienței Înțeleptului, în toate sensurile posibile pe care le putem găsi.

În primul rând "*Eu sunt*" exprimă un nume pe care Dumnezeu îl revelează. Cum Dumnezeu este subiectul absolut, El nu poate vorbi despre Sine decât la persoana întâi. Iehova, care înseamnă "*Eu sunt*", scris în ebraică YHWH, citit uzual YeHoWaH (uneori și YaHWeH) este tocmai acest nume al divinității. Așa i se revelează și lui Isaia: "*Eu sunt, Iehova, acesta este numele Meu*", sau "*Eu sunt Iehova și nu este salvator în afară de Mine*". În unele traduceri, însă, Iehova este înlocuit prin *Adonai* (Domnul).

În al doilea rând "*Eu sunt*" exprimă faptul că El este existența pură, existența absolută, viața veșnică. Acesta este sensul tradițional pe care îl prezintă expresiile "Cel ce sunt" sau "Cel ce este".

În al treilea rând "*Eu sunt*" exprimă faptul că Dumnezeu nu poate avea nici un fel de atribute, El este așa cum este, este inexprimabil prin cuvinte și că adevăratul nume nu este un nume obișnuit, el trebuie trăit pentru a fi cunoscut. Căci *a cunoaște* cu adevărat înseamnă *a fi* realitatea de cunoscut. De aceea numai Dumnezeu poate rosti acest nume, căci acest nume *este* Dumnezeu.

Cine vrea să îngusteze sensul acestei exprimări pe măsura înțelegerii sale, este liber să o facă, acest lucru nu va deranja pe nimeni. Scopul exprimării nu este altul decât să ne arate încotro să ne îndreptăm privirea, unde poate fi întâlnit Absolutul. Când experiența întâlnirii va fi trăită nemijlocit atunci va dispare orice fel de îndoială sau neînțelegere. Ceea ce este esențial oricum este dincolo de cuvinte.

TÂNĂRUL VENKATARAMAN

În capitolul al optulea se încearcă prezentarea copilăriei și adolescenței celui ce avea să devină pentru noi martorul a ceea ce este dincolo de orice închipuire. Se prezintă astfel marea transformare interioară a sufletului său și consecința acesteia, marea transformare exterioară a vieții sale.

Cu toate că știm cu toții că sfinții și înțelepții nu pot fi înțeleși prin studierea vieții lor lumești, căci înțelepciunea și sfințenia nu este legată de persoană, de nume, familie sau de alte circumstanțe exterioare, suntem, conștient sau inconștient, înclinați să cunoaștem și destinul învelișului lumesc al acestora.

Persoana celui ce avea să ajungă cunoscut sub numele de Sri Ramana Mahariși, a venit pe lume la Tiruchuzhi, o mică localitate așezată la circa 40 de km de Madura, pe malul râului Kundara, care număra la vremea aceea circa 500 de case dispuse în jurul unui vechi templu al lui Șiva.

Aici se adună o dată pe an (în luna tamil Masi) o mulțime de pelerini pentru a se scălda într-un ochi de apă sulfuroasă, care prezintă acum o ciudată particularitate: cu zece zile înainte de luna plină, apa crește cu circa 30 de centimetri pe zi pentru ca mai apoi să scadă în același ritm în următoarele zece zile. În legendele locului se povestește cum Șiva a salvat de trei ori localitatea din fața marilor inundații. Într-una din ele, el a făcut cu tridentul său o gaură în pământ, astfel ca apele care amenințau localitatea să se scurgă în adâncuri. Orificiul a rămas sub forma acestui ochi de apă și a dat localității denumirea de Avartapuri, orașul de pe vârtej.

Tot aici, la Tiruchuzhi, înțeleptul Gautama, care a trăit de asemenea mult timp la Arunachala, în vremurile străvechi, a avut viziunea lui Șiva ca Nataraja, Domnul Dansului Cosmic.

În decursul timpurilor Șiva s-a revelat sub forma sa umană, multor sfinți[55]. Epifania este și în calendarul

[55] Printre aceștia fiind, conform tradiției, și Patanjali (sec. II î.Hr.)

hindus o sărbătoare importantă. Întreaga zi stă sub semnul dezvăluirii lui Dumnezeu. Rudra cel îngrozitor (moartea) se revelează acum ca Arudra, ca Cel blând, Cel binevoitor. Scopul acestei sărbători este "să îl vezi pe Cel milostiv" (Arudra darşana). Ea include pe lângă curăţirea de păcate prin pelerinaje la scăldătorile sfinte şi vizitarea templelor, pentru adorarea icoanei din cella[56]. Odată cu lăsarea nopţii, la lumina făcliilor, sfânta icoană, a lui Şiva, este scoasă din templu şi purtată pe străzi. În această solemnă procesiune, Şiva se arată în forma sa corporală privirilor tuturor oamenilor, binecuvântându-i astfel înainte de a se întoarce în obscuritatea din cella. Este o noapte sfântă, în care toată lumea este pe străzi la marea sărbătoare.

Într-o astfel de noapte, la puţin timp după încheierea procesiunii, în prima oră de după miezul nopţii, pe 30 decembrie 1879 s-a născut cel de-al doilea fiu al familiei Ayyar, care avea să se numească Venkataraman.

Tatăl său, Sundaram Ayyar, brahman de condiţie medie, a fost un om activ şi ambiţios. De la un simplu funcţionar cu atribuţii de contabil şi copist s-a ridicat cu timpul la funcţia de consilier juridic, redactând petiţii şi cereri, devenind mai apoi un avocat al cetăţenilor în faţa autorităţilor locale. Era un om care ştia să se poarte cu fiecare, deschis şi dornic să-şi ajute semenii, de aceea a fost respectat şi foarte apreciat de cei din jur. Casa sa primitoare era deschisă tuturor, sfatul său era căutat.

Nu a fost deosebit de evlavios, respecta însă, ca toţi ceilalţi, datina străbună: cultul zilnic în faţa icoanelor casnice, pelerinaje ocazionale la templele din împrejurimi, unde se citeau şi se ascultau comentariile la Sfintele Scripturi. Ritualurile hinduiste cuprind toate aspectele vieţii, ele sunt oficiate de preotul

[56] Sanctuar, Sfânta Sfintelor, spaţiul altarului, locul de contact cu divinitatea, locul sacrificiului.

familiei şi constituie atmosfera religioasă generală, în care se desfăşoară viaţa întregii comunităţi.

Venkataraman a crescut în această atmosferă a religiozităţii populare şivaite, caracteristică tradiţiei tamil. Nici un semn nu trăda vreo blândeţe sau vreo pioşenie ieşită din comun, ba dimpotrivă, dotat cu un fizic robust, el ştia întotdeauna să se impună, chiar şi în faţa celor mai mari. Avea un somn neobişnuit de adânc, dar acesta era mai degrabă semnul bunei sale sănătăţi, decât al unei tulburări. De fapt, rareori a fost bolnav. Copilăria lui a fost cât se poate de normală, nedistingându-se cu nimic de cea a fraţilor săi.

Primii ani de şcoală i-a urmat la Şcoala generală din Tiruchuzhi, apoi un an la Dindigul (în 1891). Pe când avea numai 12 ani îi moare tatăl, iar un unchi din Madura preia spre creştere şi educare pe cei doi fraţi mai mari ai familiei, Nagasvamin şi Venkataraman, fratele cel mic Nagasundaram rămânând cu mama.

Aici, la Madura, Venkataraman a venit în contact cu atmosfera misiunii creştine, urmând întâi gimnaziul la Scotts Middle School şi apoi liceul la American Mission High School. Spre deosebire de fratele său mai mare Nagasvamin, care era un elev conştiincios şi care visa să calce pe urmele tatălui său, Venkataraman nu a fost deloc un elev strălucit. Cu toate că era foarte inteligent şi învăţa cu uşurinţă, nu era deloc atras de învăţătură. Deşi mergea mereu nepregătit la şcoală, era de ajuns să-i audă pe ceilalţi răspunzând la lecţie pentru a prinde ceea ce era esenţial şi a reuşi astfel să treacă cu bine de încercările profesorilor. Era mult mai atras de mişcarea în aer liber, alergările, înotul, luptele, acesta era domeniul lui.

Cu sanskrita şi cu tradiţia religioasă a hinduismului (Vede, Upanişade, etc.) nu a făcut deloc cunoştinţă. Cateheza biblică de la orele de religie ale misionarilor nu l-a impresionat mai mult decât pe ceilalţi tineri indieni şi a alunecat pe lângă el

asemenea celorlalte materii. Aici i s-a imprimat însă imaginea unui Dumnezeu-Tată, aspect neobișnuit pentru Șiva ca și pentru ceilalți zei ai hinduismului.

În toată această perioadă tânărul brahman nu a manifestat încă în nici un fel faptul că ar avea vreo înclinație spirituală deosebită, nimic nu trăda în el vocația care avea să-l ducă la ceea ce a ajuns mai târziu.

Primul semn al destinului care-l aștepta a fost o întâmplare oarecum stranie pentru vremea aceea. Pe la sfârșitul lui noiembrie 1895, a poposit la Madura, în casa unchiului său, o rudă mai în vârstă din Tiruchuzhi, care se afla în drum spre casă după un pelerinaj. Întrebat de unde vine, acesta îi răspunde: "De la Arunachala!". Cu toate că numele îi era cunoscut (așa cum îl cunoaște oricine din sudul Indiei), de data aceasta numele avu o rezonanță cu totul deosebită în sufletul său. Tulburat de o neobișnuită emoție, pe care nu o putea încă înțelege, el întrebă mirat "Unde este asta?". Celălalt, observând neliniștea bruscă a tânărului, a întrebat la rându-i: "N-ai auzit de Tiruvannamalai? Acesta este Arunachala!". Bineînțeles că Venkataraman auzise de Tiruvannamalai, așezarea de la poalele Muntelui Sfânt, dar faptul că i s-a confirmat acest lucru i-a liniștit neobișnuita tulburare. Deocamdată era încă de neconceput ce se va dezvolta din aceste două nume în sufletul său și ce va crește din această sămânță. Aceste nume i-au atins o coardă sensibilă, sunetul ei s-a pierdut însă curând în vâltoarea cotidiană și întâmplarea a fost repede uitată.

După câteva luni îi căzu în mână *Periya Purana*, cea mai populară carte de legende sfinte a literaturii tamil. Unchiul său împrumutase cartea și Venkataraman parcurse pe nerăsuflate legendele celor

63 de sfinți ai tradiției tamil, care și-au petrecut viața în adorație fierbinte pentru Șiva[57].

Lumea străbunilor, a înaintașilor i se revela prin această primă carte religioasă pe care a citit-o în afara lecturilor școlare și ea trezi o adâncă evlavie în tânara sa inimă. Ea îl familiariză cu credințele strămoșești care dădeau viață ținuturilor sale natale, munților, pădurilor, templelor și iazurilor. Viața unei familii hinduse este marcată de prescripții religioase rituale care se îndeplinesc zilnic și de sărbători. Pe lângă aceastea, există legende despre zei și demoni, despre sfinți și asceți, dar toate acestea sunt povești de demult, pe care le ascultăm cu plăcere și le uităm repede. Acum însă, pentru Venkataraman, sfinții din *Periya Purana* deveneau ființe vii, într-o lume vie, concretă, dar foarte diferită de cea cotidiană. Nu întâlnise încă niciodată ceva asemănător în viața sa de zi cu zi, alcătuită din sculare - mîncare - școală - joacă - culcare. Ceva ce era încă latent începu să se trezească. Nu și-a dat însă seama în ce univers a pătruns. Odată ajuns la finele cărții, a și pus-o deoparte, alunecând din nou în plictisul cotidian și în viața cenușie de la școală, fără să bănuiască ce îl aștepta.

La numai câteva săptămâni după aceea, într-o zi fierbinte de miez de iulie a anului 1896 - deci nu împlinise încă 17 ani - a avut loc, pe neașteptate, marea trezire care avea să-i transforme radical viața.

Era o zi obișnuită, tânărul Venkataraman își făcea plictisit temele. Cu toate că se simțea foarte bine în ziua aceea, deodată a fost cuprins, brusc și violent,

[57] Tradiția tamil cunoaște 63 de profeți, Nayanar (Alvar). La sfârșitul sec. 10, imnurile celor mai importanți dintre ei au fost culese și aranjate în 11 cărți: Tirumurai sau Sfânta Scriptură. Ea este grupată în două părți. Prima, formată din 7 cărți,se numește *Tevaram* și cuprinde imnurile lui Appar (Navukara), JnanaSambandar și SundaraMurti. A doua, formată din 4 cărți și numită Tiruvachakam, cuprinde imnurile lui ManikkaVachakar.

de o puternică frică de moarte. Simțea limpede că va muri chiar în acel moment.

Cei mai mulți dintre noi cunoaștem cu siguranță acest sentiment, cel puțin din starea de vis. Cu cât visul este mai deslușit, cu atât acest sentiment este mai intens. Dacă este suficient de intens, ne trezim de obicei îngroziți și aprindem lumina. Dacă chemarea este destul de puternică, ea nu dispare prin trecerea la starea de veghe, iar la stingerea luminii panica revine. Numai o activitate mai îndelungată, care să ne preocupe va reuși să îndepărteze din mintea celui nepregătit încă pentru marea taină, poarta spre abis care s-a deschis. Mult mai dramatic se derulează lucrurile dacă abisul se cască în timpul stării de veghe. Acest lucru apare de regulă în timpul meditației sau rugăciunii, dar poate apare și cu totul neașteptat, spontan, în timpul activității cotidiene, într-un moment de pauză. Cel ce trăiește groaza din fața golului, *Horror vacui*[58], simte cum își pierde orice suport, totul amenință să fie absorbit, înghițit. Cei mai mulți caută disperați ceva din jur, de care să se prindă, să se agațe. Atunci golul se închide și rămânem doar cu amintirea spaimei. Cel care își alege un suport spiritual, va ajunge în lumea din care și-a ales suportul, va trăi o viziune în care va întâlni de regulă ființa divină căreia i-a cerut ajutorul. Cine are însă tăria, curajul, maturitatea să lase totul și să se sprijine doar pe Sine, acela se va lepăda astfel de toate învelișurile și se va recunoaște ca subiect pur, dincolo de orice închipuire, el se va regăsi astfel pe Sine, își va descoperi adevărata identitate, care este fericire pură, viață deplină.

Și acesta a fost marele miracol din viața tânărului Venkataraman; cu toate că nu a avut nici cea mai vagă pregătire teoretică în materie, sau poate tocmai de aceea, în momentul crucial în care s-a deschis poarta, condus de intuiție, a știut instinctiv ce

[58] Natura, eu-l, se teme de spațiul gol.

are de făcut. A ajuns astfel direct la realitatea ultimă, de dincolo de spațiu și de timp: "*Eu sunt*" și nu există nimic care să-mi tulbure conștiința fericirii existenței! (*sat-chit-ananda*).

Există experiențe mult mai puțin spectaculoase, pe care, odată trăite, nu le mai uităm toată viața, ele ne domină gândurile și ne însoțesc mereu. Cu atât mai mult, o trăire atât de intensă nu ne mai poate ieși din minte, odată găsită, n-o vom mai lăsa să ne scape și vom face totul pentru a înlătura orice obstacol care ar încerca s-o ascundă. Dacă am trăit o mare fericire, vom căuta mereu să ne-o amintim, să o trăim din nou, dacă se poate, mereu. Cine și-a desoperit adevărata natură, care e absolută, invulnerabilă, fericire pură dincolo de învelișurile corporale, acela nu mai poate altfel decât să și-o amintească mereu, până când toate obstacolele au fost înlăturate și starea devine permanentă.

Ani mai târziu, după ce toate acestea au fost depășite, la rugămintea unor discipoli devotați, Marele Rișii a povestit acest eveniment crucial al vieții sale:

Stăteam singur într-o încăpere de la primul etaj din casa unchiului meu și nu mă simțeam deloc rău în ziua aceea, când deodată m-a cuprins în mod violent spaima morții. Nimic din ceea ce simțeam în corpul meu nu motiva această stare și nici nu am încercat să caut o explicație sau să-mi motivez în vreun fel acea frică. Am simțit pur și simplu: voi muri chiar acum și m-am gândit imediat ce e de făcut. Nu m-am gândit să consult un medic, o rudă sau un prieten; am simțit că trebuie să rezolv această problemă singur, acum și aici.

Șocul produs de spaima morții mi-a îndreptat mintea spre interior și am constatat fără a formula în cuvinte: Aceasta este deci moartea; ce înseamnă asta de fapt? Ce este ceea ce moare aici? Acest corp moare! Și am început să joc scena morții. Eram

culcat, cu membrele întinse, inert, cuprins parcă de rigiditatea cadaverică, imitând un mort, pentru a da cercetării mele un grad cât mai mare de veridicitate. Mi-am ținut respirația și buzele astfel lipite, pentru a nu scăpa nici un sunet, încât nici cuvîntul "eu" nici orice alt cuvânt să nu mai poată fi exprimat. Așa deci, mi-am spus, acest corp este mort. Țeapăn cum e, va fi dus la locul de incinerare, va fi ars și transformat în cenușă. Dar mor eu odată cu moartea acestui corp? Sunt eu totuna cu corpul? El este liniștit și inert, eu însă simt toată puterea ființei mele și aud chiar distinct de el o voce care spune Eu în mine. Eu sunt deci, spiritul care transcede corpul. Corpul moare, dar spiritul care îl transcede nu poate fi atins de moarte. Asta înseamnă că eu sunt spirit nemuritor.

Toate acestea nu au fost simple gânduri, ele m-au străluminat în mod autentic, ca adevăruri vii pe care le-am perceput direct, fără să reflectez asupra lor. "Eu" am fost ceva foarte real, de fapt singura realitate din starea aceea și toate activitățile conștiente legate de corp au fost centrate pe acest "Eu". Începând din clipa aceasta, Eu-l sau Sine-le și-a focalizat atenția pe sine însuși, cu o puternică fascinație. Frica de moarte a dispărut odată pentru totdeauna. Absorbția în Sine a continuat neîntrerupt din acel moment. Gândurile vin și se duc, ca sunetele unei melodii, Eu-l rămâne însă neschimbat, asemenea tonalității de bază (sruti), care le însoțește și le leagă pe toate celelalte. Chiar dacă corpul îmi era ocupat cu vorbitul, cu cititul sau cu orice altă activitate, atenția mi-a rămas mereu focalizată pe acest "Eu".

Înainte de această criză nu am avut o reprezentare clară a Sine-lui și nu m-am simțit atras în mod conștient de el. Nu am manifestat nici un

interes pentru el, cu atât mai puțin am fost înclinat să stau cufundat neîntrerupt în el.

Venkataraman nu a fost în nici un fel pregătit pentru o asemenea experiență printr-o educație sau vreo influență specială. Nu știa practic nimic despre mistică, despre idei și reprezentări religioase, de aceea nici nu a avut viziuni și nu și-a legat trăirea de vreo divinitate. Întreaga sa conștiință era concentrată pe faptul central al întâmplării: dezvăluirea adevăratei identități, *Eu sunt*.

Neobișnuita experiență a tânărului Venkataraman este identică cu cea a tuturor misticilor, indiferent de loc sau timp. Singura deosebire este faptul că la cei mai mulți ea a venit ca o experiență religioasă provocată, recunoscută și explicată corespunzător reprezentărilor, închipuirilor religioase anterioare. Venkataraman nu a cunoscut așa ceva, experiența sa este de o inocență absolută, lipsită de orice interpretare religioasă. Acestea au venit abia mai târziu, ca o consecință firească. Nu avem aici de a face cu o variantă a experienței mistice, ci cu forma ei originară, absolută. Experiența mistică este de fapt totdeauna absolută, abia după revenirea în lumea relativă are loc colorarea ei cu atribute mentale. Experiența pare neobișnuită, dacă nu incredibilă la prima vedere. Ea nu este însă atât de neobișnuită pe cât pare. Ceea ce a fost cu adevărat neobișnuit a fost modul de reacție în fața ei.

Trebuie să acceptăm însă că nu toți plecăm în viață de la același nivel. Pentru omul primitiv, de exemplu, pubertatea și adolescența înseamnă în primul rând căpătarea dreptului de participare la toate aspectele vieții tribului. Băieții participă la prima mare vânătoare și își doboară prima victimă, fetele încep viața sexuală și nasc primul copil. Activitatea sexuală este privită în primul rând din punctul de vedere al

fertilității și astfel al asigurării existenței tribului, nicidecum ca o cale de împlinire, de dobândire a fericirii. Această nevoie apare abia dacă, odată cu sexualitatea, se trezește și spiritualitatea. Pentru cei mai mulți dintre noi, adolescența este o criză de individuație, care nu se poate afirma datorită mentalității primitive înrădăcinate. Aceste legături nu sunt însă la toți la fel de puternice. La unii apar acum puternice aspirații spirituale, iar în situații excepționale ei se desprind integral și se regăsesc astfel pe Sine. Și mai rar se poate întâmpla ca percepția inconștientă de Sine să se manifeste încă din copilărie, iar la adolescență, când mintea își atinge maturitatea necesară percepției conștiente, destinul să fie consumat și absorbția în Sine să fie integrală, cum a fost cazul Marelui Sfânt tamil Jnanasambandar, care la 16 ani a fost ridicat la cer.

Vârsta de 16 ani este vârsta la care încep să apară premizele conștientizării de Sine, depinde însă ce înțelegem noi prin acest sine, depinde de gradul de puritate al subiectului sau de ușurința acestuia de a se desprinde de învelișuri. Dacă nu putem accepta existența unei activități psihice fundamentale dinaintea nașterii noastre organice actuale, atunci trebuie cel puțin să acceptăm că natura este aristocratică, nu toți ne naștem cu aceleași înclinații și aptitudini și nici cu aceeași maturitate spirituală.

Iluminarea lui Venkataraman - faptul că s-a lăsat cuprins de fiorii morții, că nu a fugit îngrozit din fața ei, că a lăsat-o să treacă peste el și astfel a trecut și el prin ea, a fost o neintenționată "*meditatio mortis*", elementul central al tuturor ritualurilor de inițiere începând cu cele antice și până la retrăirea misterului morții și Învierii lui Iisus Hristos de către marii mistici creștini.

Contactul cu moartea, cu acest veritabil potop care spală imaginea persoanei și tot ce este legat de ea,

prezentat simbolic în vechile mituri akkadiene[59] a căror origine coboară cu siguranță mult în timp, este și semnificația tainică a botezului creștin. Ritualul creștin al botezului cu apă are o semnificație escatologică, el constituie o pregătire pentru acceptarea adevăratului botez, botezul "cu Duh Sfânt și cu foc" (*Matei* 3. 11). În botezul cu apă, aceasta simbolizează psihismul transcendent, haotic, necunoscut și ostil, moartea însăși. În potop, omul vechi moare, se îneacă, este spălat. Supraviețuiește doar ceea ce este nemuritor, omul adevărat, duhovnicesc. Botezul cu foc constituie același act purificator, exprimat poate mai energic, pe care îl întâlnim în multe mituri, el fiind de asemenea un simbol arhetipal[60]. Astfel trebuie privit și ritul holocaustului, al arderii de tot a jertfei și ritul incinerării cadavrelor la hinduși. După cum se știe, focul este semnul prezenței Duhului Sfânt iar botezul cu Duh Sfânt este funcția principală a lui Mesia (*Ioan* 1. 33), scopul creștinismului și de fapt al tuturor religiilor. El nu face decât să înlăture, să consume suportul fals, lumesc și să ne facă să-l descoperim pe cel adevărat, cel duhovnicesc. Căci omul vechi este centrat pe trup, cel nou, pe duh (*Ioan* 3. 3-8).

Dar cum Îl așteptăm noi pe Hristos? (*Apoc.* 3. 20). Suntem noi pregătiți, avem noi maturitatea necesară să lăsăm totul și să-L urmăm în necunoscut? (*Matei* 19. 21-26). Scopul religiei constă în familiarizarea celor care se află încă pe drum cu focul divin purificator.

Practica călugărilor de la *La Trappe*, care obișnuiau să doarmă fiecare în propriul sicriu și pentru care salutul "*Memento mori*" erau singurele cuvinte care puteau fi auzite în tăcerea de mormânt a

[59] Vezi Epopeea lui Ghilgameș (p. 245) și Cartea tainelor lui Enoh (p. 258) din "Miturile esențiale" de V. Kernbach, ediția 1978.
[60] Vezi Isis și Osiris la pagina 176 din lucrarea "Miturile esențiale" de V. Kernbach.

mânăstirii lor, este cu siguranţă cea mai lugubră formă a ascezei creştine.

Practici similare, mai mult sau mai puţin radicale, se regăsesc însă în toate religiile lumii. Contactul cu ceea ce este dincolo de moarte nu se poate obţine decât trecând într-un fel sau altul prin ea. Modalităţi de familiarizare, de pregătire, sunt multe, faptul în sine însă este unul singur, mereu acelaşi.

Asceţii şivaiţi pot fi întâlniţi meditând la locurile de incinerare, uneori chiar şezând lângă cadavre, pentru a se lăsa pătrunşi de sentimentul morţii, pentru a deveni conştienţi de perisabilitatea trupului şi a persoanei şi a penetra astfel dincolo de aceste învelişuri până la ceea ce este etern în sinea lor şi a tuturor fiinţelor.

Acelaşi scop îl are şi *Şavasana*, postura cadavrului, o străveche componentă a ascezei hinduse, cunoscută nouă mai ales din practica de Hatha-Yoga, ca exerciţiu de desprindere prin autosugestie de corpul inert, postură adoptată instinctiv de tânărul Venkataraman în criza sa spontană de iniţiere.

Prin atitudinea sa de desprindere conştientă de orice reprezentare şi de acceptare a morţii, el a ajuns dintr-un singur salt, direct la realitatea ultimă, la adevărata viaţă, fără să se agaţe de vreo treaptă intermediară, cum se întâmplă de obicei. Depăşind astfel toate învelişurile fiinţei, s-a lăsat absorbit de fascinaţia Sine-lui, a adevăratei sale naturi, singura realitate cu adevărat nepieritoare.

Într-o altă relatare consemnată în toamna anului 1945, de către Devaraja Mudaliar, unul dintre cei mai fideli discipoli, Bhagavan descrie astfel momentul:

În timp ce stăteam aşa, cu membrele întinse, reprezentându-mi scena morţii în minte şi îmi dădeam seama că trupul îmi va fi dus şi incinerat şi cu toate acestea eu voi trăi, s-a ridicat în mine o

putere, puteţi să-i spuneţi "atma-nică" sau cum doriţi, şi a pus stăpânire pe mine. M-am născut a doua oară, am devenit un alt om.

Această a doua naştere este o trecere într-o nouă dimensiune a existenţei, în dimensiunea spirituală (*Ioan* 3. 3-8). După această experienţă, nimic nu mai poate fi ca înainte, căci cele vechi nu mai sunt, este o viaţă nouă. Metamorfoza interioară transformă modul de percepţie al lumii şi deci şi reacţia în faţa ei. Toate durerile şi spaimele îşi pierd suportul. Orice atracţie sau repulsie dispare pentru totdeauna, în locul ei se instalează o acceptare a tot ce vine peste noi, indiferent de dificultate. Nu există cuvinte care să exprime toate acestea. Venkataraman nici nu a încercat să vorbească cu cineva despre experienţa sa; cum ar fi putut să-l înţeleagă cineva şi cui i-ar fi folosit? Acea forţă, acea siguranţă de sine care se trezeşte în urma unei asemenea experienţe ne dă puterea de a trece prin toate încercările, dificultăţile îşi pierd greutatea. Omul îşi pierde definitiv nevoia de a se raporta la ceilalţi.

Cu toate că Venkataraman se străduia să se comporte aşa cum se aştepta de la el, rezultatul era de regulă nesatisfăcător. Făcea tot ce i se cerea, îi era indiferent ce mânca, îşi pierduse toate preferinţele şi aversiunile, nu mai ieşea cu prietenii la joacă şi îşi pierduse şi puţinul interes pe care îl avea pentru şcoală. Nu este de mirare că aceste schimbări inevitabile în atitudine şi comportament au atras atenţia şi mai ales îngrijorarea celor din jur, care nu conteneau să-l dojenească.

Urmările noii mele atitudini au devenit curând vizibile în schimbările modului meu de viaţă.

Înainte de toate, am pierdut puţinul interes pe care îl mai aveam pentru rude, prieteni, şcoală şi

altele asemănătoare, în întregime. Tot ce făceam nu se mai derula decât automat. Luam o carte în mână și stăteam cu ochii ațintiți în paginile ei pentru a-i satisface pe cei din jur că învăț, dar eu eram cu totul altundeva, în realitate foarte departe de lucruri atât de superficiale ca învățatul.

În relația cu rudele și cu prietenii s-a dezvoltat supunere, blândețe și indiferență (nedeosebire). Dacă înainte, în cercul celorlalți băieți, îmi revenea o sarcină neplăcută, protestam față de repartizarea nedreaptă iar dacă ceilalți mă necăjeau, replicam sau îi amenințam pentru a mă scoate în evidență. Dacă cineva încerca să-mi facă o farsă sau încerca să profite de mine, îl lămuream repede că nu și-a găsit fraierul cu mine. Toate acestea s-au schimbat radical: toate sarcinile neplăcute, toate tachinările și glumele proaste le primeam cu blândețe. Cel de dinainte care suferea din cauza lor și care se lupta să se afirme, dispăruse. Nu mai ieșeam cu prietenii la joacă, preferam să rămân cu mine însumi. Stăteam foarte mult timp singur, așezat în poziția pentru meditație, închideam ochii și mă pierdeam în concentrarea pe Sine care le absoarbe pe toate, în curentul spiritual sau forța captivantă (aveșa) care pornea din Sinea mea. Persistam în asta cu toate că fratele meu mai mare își bătea mereu joc de mine, numindu-mă ironic "Înțeleptul" (jnanin) sau "mai-marele-yoginilor" (yogișvara) și mă sfătuia să mă retrag în adâncul codrilor asemenea profeților (rișii) din vechime.

Îmi dispăruseră și toate preferințele și aversiunile alimentare. Mâncam tot ce primeam, fără să acord vreo atenție gustului, mirosului sau aspectului.

O altă caracteristică a transformării care a avut loc în viața mea a fost rolul care a început să-l joace pentru mine marele templu al zeiței Minakși (Șakti) și al soțului ei Sundareșvara (Șiva). Până atunci îl

vizitam rar și atunci în compania prietenilor, priveam figurile, îmi însemnam fruntea cu cenușă sfântă și cinabru și mă întorceam acasă fără să fi fost impresionat în vreun fel.

După ce m-am trezit însă la noua mea viață, mergeam aproape în fiecare seară la templu. Mergeam singur și zăboveam mult în fața icoanei lui Șiva sau a lui Minakși sau în fața lui Nataraja (Șiva dansând) și în fața imaginilor celor 63 de sfinți. Fiori de emoție și de profundă înduioșare mă cuprindeau. Sufletul meu a abandonat suportul pe care îl avuse până atunci în corp, atunci când s-a șters închipuirea: "eu sunt corpul" sau "corpul este ființa și Sinea mea". Sufletul meu căuta un nou suport: mergeam de aceea des la templu, unde acesta se revărsa în râuri de lacrimi. Era jocul Ființei supreme (Ișvara) cu sufletul meu. Stăteam în fața lui Dumnezeu, Domnul universului și al tuturor destinelor, Omniprezentul, Atoatecunoscătorul și mă rugam din când în când ca Harul Său să coboare asupra mea pentru ca dragostea mea înflăcărată să crească și să devină atât de continuă ca cea a celor 63 de sfinți. De cele mai multe ori însă nu mă rugam deloc, ci lăsam adâncul din mine să curgă și să se reverse în adâncul din afara mea. Lacrimile erau semnul exterior al acestei revărsări a sufletului, ele nu însemnau însă vreo durere sau vreo bucurie anume.

Nu eram supărat pe viață. Nu știam nimic despre greutățile vieții și habar n-aveam că este plină de necazuri și de griji. Nu îmi doream să părăsesc ciclul renașterilor și să caut mântuirea, să fiu liber de patimi (vairagya) și să dobândesc fericirea. Nu am citit decât Periya-Purana, pasaje din Biblie și fragmente din Tevaram. Reprezentările mele despre Dumnezeu sau Ișvara, Domnul suprem, cum

numeam eu divinitatea nemărginită dar totuşi personală, erau aproximativ aşa cum se găsesc ele în tradiţia sfântă a Puranelor. Atunci nu auzisem încă nimic despre Brahman, deitatea transpersonală, a-morfă, care se află ca realitate unică în şi dincolo de toate formele; nu auzisem nimic despre Samsara, ciclul neîntrerupt al naşterilor şi al morţilor sau altele asemănătoare. Nu aveam nici o idee că există o realitate ontologică transcendentă, care este suportul tuturor fiinţelor şi că eu însumi şi Domnul Suprem (Işvara) nu suntem în esenţă altceva decât această realitate.

Mai târziu, la Tiruvannamalai, când am auzit citindu-se din Ribhu-Gita şi din alte scrieri sfinte asemănătoare, am preluat toate acestea descoperind că aceste cărţi denumeau şi analizau ceea ce eu simţisem intuitiv fără a fi în stare să le denumesc sau să le analizez. În limbajul acestor cărţi am putea denumi starea în care m-am aflat după trezire ca "puritate mentală" (şuddham manas) sau "discriminare" (vijnana), ca intuiţia celui iluminat.

Intuiţia care devine dominantă, ca un rezultat al pierderii în greutate a eu-lui obişnuit, nu este altceva decât expresia voinţei divine. Iar aceasta nu lucrează decât spre binele nostru cel mare, ea ne arată drumul spre casă, spre originea fiinţei noastre. Chemarea ei l-a trezit pe tânărul Venkataraman din somnul copilăriei şi din visul cotidian. Un asemenea om, care şi-a pierdut voinţa proprie, care a restituit naturii funcţiile care oricum îi aparţin, acela nu mai poate fi judecat de pe poziţia obişnuită, căci nu îi mai aparţine. În mintea sa se face totdeauna o deosebire limpede între adevăratul subiect şi obiectele sale, între Spirit şi Natură, între ceea ce este absolut şi ceea ce este relativ, o simplă manifestare. Această discriminare

Aspect interior al Marelui Templu al zeiţei Minakşi

împiedică revenirea, datorită inerţiei, la starea iniţială de confuzie, de indistincţie a subiectului de obiecte.

Ca o consecinţă a marii transformări interioare care a avut loc în sufletul lui Venkataraman şi a efectelor acesteia, a urmat inevitabil şi o mare transformare a vieţii sale exterioare. Ea a survenit şase săptămâni mai târziu.

În dimineaţa zilei de 29 august 1896, Venkataraman era acasă, aplecat asupra unei teme ce o primise ca pedeapsă. Trebuia să copieze de trei ori o lecţie din cartea de gramatică engleză la care, din cauza neparticipării interioare, a dezamăgit profund aşteptările profesorului. A copiat-o o dată, a copiat-o a doua oară, a treia oară însă n-a mai mers, a pus cartea şi caietul de o parte şi s-a aşezat în poziţia de meditaţie, a închis ochii şi s-a cufundat în contemplaţie.

Nagasvamin, fratele său mai mare, care lucra în aceeaşi cameră şi care în ultimul timp nu a contenit să-l dojenească, izbucni indignat în faţa acestui comportament: "De ce să se mai bucure cineva de toate acestea, dacă se poartă ca tine?" Venkataraman îi auzi cuvintele şi îi dădu dreptate în sinea lui: ce rost mai au familia, şcoala şi viaţa aceasta din jurul lui cu solicitările şi perspectivele ei deşarte? Deschise ochii şi se ridică brusc, hotărât să părăsească totul chiar acum. Unde să plece altundeva decât la Arunachala, la "inima lumii", acolo unde îi era cu adevărat locul.

Fratelui său îi spuse că mai are o oră de fizică, la ora 12 şi că va trebui să meargă la şcoală. "Nu uita atunci să-mi plăteşti cele cinci rupii, taxa şcolară, la College", mai apucă să strige fratele său după el. Coborî la parter, ceru cele cinci rupii de la mătuşa sa, înfulecă repede ceva şi se uită într-un atlas vechi să vadă unde se află Tiruvannamalai. Se gândi că trei rupii îi sunt de ajuns pentru călătorie şi le păstră. Pe celelalte două le lăsă lângă câteva cărţi ale fratelui său,

împreună cu un bilet în care arăta cauza dispariţiei sale:

Am plecat în căutarea tatălui meu spre împlinirea poruncii sale. Acesta a pornit o acţiune nobilă. De aceea nimeni nu trebuie să se tulbure în legătură cu aceasta. Nu cheltuiţi bani pentru a-l căuta.

. . . . . .

Taxa pentru College nu este încă plătită. Alăturat sunt două rupii.

Un ultim cuvânt fără semnătură. Nu a mai putut semna cu numele său, în locul său a pus câteva liniuţe. Nu mai era nici o persoană care să se poată identifica cu acest nume. Cel care pleca nu mai era acelaşi cu cel de până acum. Era doar un acesta sau un acela, un el despre care nu se mai putea vorbi decât la persoana a treia, unul care s-a pornit într-o acţiune nobilă şi de care nu mai avea rost să se mai preocupe cineva. Această renunţare la nume nu trebuie privită numai ca o simplă respingere a identităţii corporale pe care numele o desemnează de fapt, ci ca o consecinţă a descoperirii unei identităţi mult mai cuprinzătoare şi "mai reale", pe care nici un nume n-o mai poate cuprinde. Căci numele desemnează doar forme şi are de aceea valoare doar pentru cei din lumea formelor, unde serveşte la deosebirea acestora.

După toate acestea, se grăbi la gară şi luă primul tren spre nord. Necunoscând însă cu exactitate drumul şi neavând nici destui bani, trece prin mai multe peripeţii. Este nevoit să meargă şi pe jos şi să-şi cerşească mereu mâncarea. În cele din urmă, în zorii zilei de 1 septembrie 1896, ajunge în sfârşit la ţinta călătoriei sale.

În faţa sa, în lumina dimineţii, se înalţa divinul munte Arunachala, iar la poalele sale impunătorul

templu din Tiruvannamalai. În el, aceeași prezență divină care l-a sprijinit de când s-a trezit la Adevărata Realitate și a găsit drumul spre Ea în Marele Templu de la Madura. Și același divin prezent încă o dată în lăuntrul său ca propriul Sine, originea existenței, a luminii și a împlinirii, o prezență în care nu se mai sătura să se cufunde. Odată ajuns aici, toate cele trei, care de fapt sunt una și aceeași, se regăsiră reciproc.

Această întâlnire, care a rămas fără de sfârșit, a constituit conținutul ședерii sale de o viață în acest loc, a sensului exemplului său pe care l-a dat credincioșilor care s-au adunat în număr tot mai mare la picioarele sale, fără ca el să-i fi chemat sau să-i fi respins vreodată.

Mulți ani mai târziu a turnat în cuvinte emoția acestei întâlniri cu Arunachala, sub forma mai multor imnuri, poate cel mai elocvent fiind "*Sri Arunachala Aștakam*" (Opt strofe către Arunachala):

1.

Iată-l! Stă aici neclintit, în chip de munte. Misterioasă și tainică este lucrarea lui, ea depășește orice înțelegere omenească.

Din copilărie a strălucit în mintea mea Muntele Aurorei, ca fiind de-o neasemuită măreție.

Când un altul mi-a spus însă, că El este totuna cu Tiruvannamalai, n-am putut înțelege ce înseamnă aceasta.

Abia după ce am fost chemat și mi s-a umplut sufletul de pace, după ce m-am apropiat de El, atunci am înțeles: El este Cel Nemișcat.

2.

Cine-i cel ce vede? Căutând astfel în sinea mea, văzătorul a dispărut și am văzut ceea ce a rămas în urma lui.

Nici un gând nu se porni în mine care să spună: "eu văd" și cum ar fi putut să se ivească gândul: "eu nu văd"?

Cine ar putea să exprime în cuvinte ceea ce Tu, prin apariția Ta miraculoasă, plină de har, ai exprimat prin tăcere, în vremurile străvechi?

Numai pentru a manifesta, prin tăcere, prezența Ta de dincolo de lume, stai Tu aici, în chip de munte și strălucești de la Cer la Pământ.

3.

Dacă apropiindu-mă de Tine, Te privesc ca ființă întrupată, atunci Tu stai în chip de munte pe pământ.

Cel care caută să vadă cu mintea, adevărata Ta formă, care este fără de formă, acela e asemenea unuia care, pribegind pe pământ, caută omniprezentul spațiu ce le cuprinde pe toate.

A zăbovi fără nici o pornire de gând, în ființa Ta nemărginită, înseamnă să te pierzi, asemenea unei figurine de sare ce cade în mare dizolvându-se.

De trăiesc ceea ce sunt cu adevărat, ce este atunci ființa mea altceva decât Tu, Cel care Te odihnești impunător în chip de Munte al Aurorei.

4.

Cine pornește să-L caute pe Dumnezeu și nu Te recunoaște ca Sine, în lăuntrul ființei sale, este asemenea celui care pornește să-și lumineze cu o lampă, umbra.

Înainte de a Te revela drept conștiință pură, Tu zăbovești, sub multe nume și forme, în multe religii.

Și dacă oamenii nu Te recunosc ca atare, atunci sunt orbi ce nu văd soarele, originea luminii.

O, măreț Munte al Aurorei, nestemată fără de asemănare, viețuiește și strălucește ca Sine-le meu, Tu Unul, alături de care al doilea nu există!

5.

Tu pătrunzi toate ființele și revelațiile, ca sfoara mărgelele ce sunt înșirate pe ea.

Așa cum o nestemată este tăiată și șlefuită, așa vrea și mintea impură să fie limpezită de piatra minții pure, pentru a deveni fără de pată.

Atunci, ea se umple de lumina harului tău, strălucind ca un rubin, al cărui foc nimeni din afară nu-l poate atinge.

O Munte al Aurorei, strălucitor și plin de har, există oare ceva, cu adevărat, în afară de tine?

6.

Tu ești Cel ce ești: existență unică, mereu conștient, inima care luminează în propria-i lumină; în tine este o forță misterioasă (șakti) care nimic nu e în afara ta.

Din ea pornesc aparițiile spectrale ale minții, o emisie de ceață fină, tainică, obscură; razele conștiinței Tale, care o ilumineză, se oglindesc pe suprafața ei.

Din acest joc apar în mintea noastră reprezentări, care în vârtejurile și repezișurile destinului (karman) se încolăcesc una de alta și se dezvoltă în realități sufletești; proiectate în afară, ele devin realitatea obiectivă a lumii.

Aceasta, mărită de simțurile ce privesc în afară ni se prezintă asemenea unor imagini ale unei pelicule ce se derulează; văzute sau nevăzute, nimic sunt ele fără tine, o Arunachala.

7.

Cât n-a apărut încă gândul "eu", nu apare nici un alt gând. Cui să-i apară? Gândurile nu pot să-mi apară decât "mie".

Cel ce caută neîncetat de unde vine gândul "eu" și-l urmărește în lăuntrul său, pătrunzând în inimă, în lăcașul minții, acela se recunoaște ca Stăpân Suprem, la adăpost de grandioasa desfășurare a universului.

O, mare nemărginită a harului și a luminii numită Arunachala, tu dansezi nemișcată în curtea inimii mele!

Aici nu mai există nici vis nici veghe, nici un fel de dualitate, de interior și de exterior, de adevărat și fals, de naștere și moarte, de plăcere și durere sau de lumină și întuneric.

8.

Apa se ridică din mare în chip de nori pentru a coborî apoi în chip de ploaie, pe pământ. Aici ea se adună în râuri ce curg năvalnic, pentru a se vărsa iarăși în mare. Nimic nu o poate opri să se întoarcă la originea ei.

Tot astfel sufletul omului se ridică din Tine și nu poate fi oprit să se unească din nou cu Tine, chiar dacă, pe drum, trebuie să se rotească în nenumărate vârtejuri.

Pasărea se ridică de pe pământ pentru a zbura în înaltul cerului, aici însă, ea nu găsește nici un loc să poposească; astfel ea trebuie să se întoarcă inevitabil, pe pământ.

Tot astfel, trebuie să găsească cu toții drumul înapoi; iar când sufletul își regăsește originea, el se varsă și se pierde în Tine, o Arunachala, Tu, mare a fericirii!

Întâlnirea cu un loc sau, în general, cu un simbol sacru este întotdeauna un contact cu sacrul însuși, căci prin ea se deșteaptă nevoia tainică de împlinire, ne amintim și uneori devenim chiar conștienți de prezența divină din noi și din jurul nostru. Divinul

întâlneşte astfel totdeauna divinul, de aceea aceasta este totdeauna o regăsire de Sine. Această realitate, pe care Venkataraman o întâlnea ori de cîte ori se cufunda în contemplaţie, l-a întâmpinat şi în dimineaţa acelei zile de 1 septembrie, când se afla în drum spre Marele Templu. Vastele sale construcţii sunt înconjurate de trei rânduri de ziduri întrerupte doar de *gopuram*-uri, porţi piramidale caracteristice stilului tamil, ce se înalţă mişunând de figuri, asemenea unor scări, spre cer. Tânărul înaintă fără să se oprească nicăieri, direct, până în inima templului, până în cella, unde se opri în faţa marelui simbol al divinităţii Linga şi se cufundă în contemplaţie.

După ce a ieşit din sanctuar, trecând pe lângă un iaz, a aruncat un pachetel de prăjituri pe care le primise pe drum, cu o zi înainte. Atunci, un om care se pare că a recunoscut imediat despre ce fel de vizitator este vorba, i se adresă: "Vrei să fii ras în cap?", "Da!" veni hotărât răspunsul şi curând tânărul ieşi de la bărbier cu capul ras, asemenea călugărilor cerşetori (*parivrajaka*). Sacrificarea părului capului este, ca şi lepădarea numelui, un gest de despărţire de imaginea propriei persoane, renunţarea la vechea identitate. Părul este cel care ne dă o notă personală, expresia persoanei, a farmecului şi succesului social. El este simbolul puterilor vegetative, al vitalităţii. Raderea lui este o sluţire şi o castrare în acelaşi timp, un semn al părăsirii tuturor privilegiilor dobândite prin naştere. Ea este o renunţare la orice amestec în lumea materială, părăsirea tuturor ispitelor acesteia şi acceptarea condiţiei celor care astfel nu mai au nici o valoare din punct de vedere social.

Gestul tânărului Venkataraman a fost atât de firesc şi de hotărât, asemenea celui al prinţului din neamul Sakya, care cu două milenii şi jumătate înaintea lui, păşise pe calea ascezei anonime, pentru a deveni Buddha. Primul act al lui Boddhisattva

(Buddha în devenire) în dimineaţa de după "marea plecare" din lumea palatelor părinteşti, a fost tăierea părului. Ajuns la hotarele regatului, la râul Anoma, îi spune lui Channa, vizitiul său credincios care l-a însoţit împreună cu calul său favorit Kanthaka, să se întoarcă şi să spună tatălui şi mamei sale că fiul lor e bine. Channa îi dădu ascultare şi plecă. Kanthaka, însă, "neputând suporta mâhnirea", muri. Prin aceasta se simbolizează aici încă o dată, despărţirea de corporalitate, calul fiind simbolul vehicolului corporal, al cărui călăreţ este Spiritul. Când acesta coboară de pe cal, vehicolul îşi pierde funcţia, moare. După aceasta Boddhisattva îşi trase sabia şi îşi tăie părul odată cu diadema (turbanul împodobit cu nestemate) şi le aruncă. Îşi lepădă de asemenea şi veşmintele regale, îmbrăcând mantia galben-portocalie a asceţilor. Prin acest veşmânt, destinat iniţial osândiţilor care erau duşi la locul execuţiei, se arată astfel încă o dată că pentru societate ei sunt morţi.

Venkataraman s-a despărţit de hainele sale şi de ceea ce înseamnă ele, rupându-le în bucăţi şi păstrând doar un petic în jurul şoldurilor. El a renunţat şi la şnurul sacrificial, semnul descendenţei sale nobile, al apartenenţei la categoria socială privilegiată a brahmanilor. Acesta a fost sacramentul renunţării la tot ce ţine de lumea aceasta, *samnyasa*, al cărui singur martor a fost numai propriul Sine[61].

Renunţarea la nume, la farmecul personal şi la îmbrăcăminte şi astfel la toate privilegiile sociale, este o practică care în toate religiile constituie semnul exterior al trecerii la viaţa monahală. *Samnyasa* însă înseamnă nu numai o renunţare la societate, ea este o despărţire completă de viaţă. Pentru cel care pleacă, se organizează uneori rituri funerare, el devine astfel un

[61] Samnyasa înseamnă renunţarea de a mai juca jocul lumii, a renunţa de a se mai zbate pentru a se afirma, a renunţa de a mai face pe grozavul, renunţarea la individualitate.

"mort viu". Aceste semne exterioare ale renunţării la masca persoanei şi la rolul ei social, pot fi, ca în cazul lui Buddha sau al lui Francisc din Assisi de exemplu, premergătoare iluminării sau, ca în cazul lui Ramana Maharişi, consecinţe ale acesteia.

Hirotonosit astfel prin Sine însuşi, necondus de vreun maestru prin vreo renaştere mistică formală, acest tânăr fără nume a trecut fără a atrage atenţia, la condiţia de *muni*, de ascet tăcut. Şi astfel, acest Venkataraman care nu mai era Venkataraman a găsit acasă şi în lumea exterioară. Şi aşa cum viaţa sa de dinaintea marii treziri a fost cea a unui şcolar obişnuit, aşa şi viaţa sa de după sosirea la Arunachala a fost cea a unui *sadhu*[62] cât se poate de obişnuit. El a adoptat intuitiv toate semnele exterioare caracteristice acestuia, lepădarea numelui, a hainelor şi legământul tăcerii.

Ce îi lipsea lui Brahmana-svamin, cum a fost el denumit aici mai apoi, era numai *dikşa*, hirotonosirea formală prin care se marchează această trecere. El nu mai avea însă, desigur, nevoie de ea. Unii credincioşi bigoţi i-au reproşat că lezează regulile tradiţiei prin faptul că nu cere să fie hirotonosit în mod solemn. El nu şi-a făcut însă niciodată gânduri despre asta, trecuse de mult dincolo de toate acestea.

[62] Literal: om bun, are sensul de sfânt.

ASCETUL TĂCUT DE LA ARUNACHALA

În capitolul al nouălea se încearcă prezentarea principalelor evenimente din perioada scursă de la sosirea la Tiruvannamalai și până la formarea sihăstriei de la poalele muntelui. Este o perioadă de trecere, de înrădăcinare în propria condiție, pe de-o parte și de acomodare a lumii cu prezența concretă a sacrului, pe de altă parte.

Venkataraman și-a petrecut primele luni ale șederii sale în preajma Sfântului Munte, retrăgându-se în diferite locuri din incinta Marelui Templu. Aici, el stătea mai ales cufundat în extaz. Răbdarea și toleranța sa au fost puse însă la grea încercare de către cetele de ștrengari, în primul rând musulmani, care se jucau în incinta templului și care nu aveau nici un fel de respect față de sfinții hinduși. Ei aruncau cu pietre sau cu pământ în el, oriunde îl descopereau cufundat în extaz, pentru a-l trezi și a râde apoi de el. Ei au mai avut un asemenea obiectiv în același loc, pe ascetul Șeșadri-svamin. De aceea l-au poreclit și pe cel nou Chinna-Șeșadri, adică Șeșadri cel mic și l-au hărțuit la fel ca pe primul.

In cele din urmă, golanii l-au gonit cu hărțuiala lor din marea sală a pelerinilor, într-un ungher întunecat dintr-un sector al templului care nu fusese niciodată curățat și unde mișunau tot felul de gângănii. Acestea s-au năpustit asupra victimei nemișcate și mai ales partea de jos a coapselor sale, care erau mereu încrucișate în poziție de meditație, a fost curând acoperită de răni cu sânge închegat și puroi. Tânărul yogin nu s-a lăsat însă deranjat de aceasta. Totuși, golanii l-au găsit până și în acest ascunziș; dar le era prea teamă să se aventureze în întuneric și loviturile lor cu greu îl puteau ajunge.

Șeșadri-svamin, care avea pe atunci 26 de ani, care renunțase la lume și venise la Tiruvannamalai în 1890, la 19 ani, a recunoscut în acest tânăr

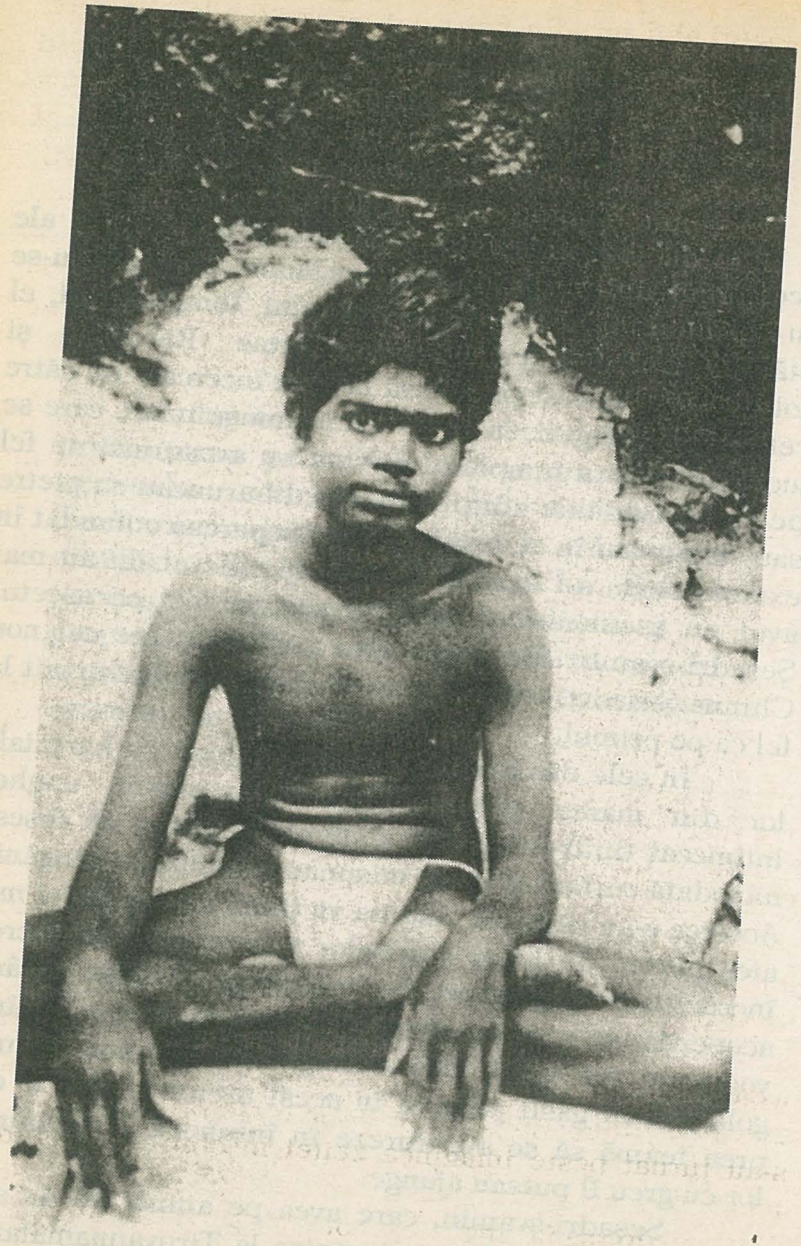

Tânărul Brahmana-svamin, la vârsta de 21 de ani

imperturbabil un afin spiritual cu veritabilă chemare. El provenea dintr-o familie de brahmani din sudul Indiei şi avea o solidă cultură spiritulală, cunoştea sanskrita şi era un bun cunoscător al Puranelor şi al Epopeilor. Era un iniţiat al Marii Zeiţe (Mahadevi), Forţa creatoare a lumii (Şakti), pe care o venera sub forma zeiţei Kamakşi. A murit în ianuarie 1929. El şi Ramana Maharişi au fost numiţi "Cei doi ochi de la Tiruvannamalai" căci sfinţeau locul cu privirea lor. El a fost primul care i-a purtat de grijă acestui tânăr nou venit care era asemenea lui, gonindu-i pe derbedei şi protejându-l de loviturile pietrelor. Odată, pe când devenise din nou ţinta cetei de golani, în timp ce era în extaz, Şeşadri l-a dus în braţe din cotlonul său murdar şi l-a aşezat cu grijă la un sanctuar al lui Karttikeya (Skanda). Cu toate că a observat în ce hal l-au adus gângăniile, nu a vrut să îl deranjeze îngrijindu-l şi l-a lăsat, din respect, în voia soartei.

Capacitatea tânărului Ramana de a se cufunda atât de profund în extaz, i-a atras curând simpatia şi respectul asceţilor cu aceleaşi aspiraţii. Ei l-au denumit "Brahmana-svamin". Aici, la sanctuarul lui Karttikeya, îşi găsise adăpost şi un alt yogin, Mauna-svamin. Insoţit de un grup de asceţi cerşetori, acesta s-a aşezat în grădina de lângă sanctuar. Nici unul dintre aceşti *sadhu* nu s-a ocupat în mod regulat de tânărul Ramana. Mauna-svamin îi ducea însă zilnic laptele care era spălat după aducerea sacrificiilor de pe icoana altarului zeiţei Uma (Şakti). Acesta era un amestec tulbure din toate darurile care s-au adus şi s-au turnat peste imaginea zeiţei în chip de adorare: lapte, apă cu zahăr, bucăţi de banane şi alte fructe. Tânărul Ramana înghiţea totul fără reţinere. Când preotul descoperi într-o bună zi aceasta, a fost cuprins

de consterare și a lăsat laptele care se aducea în dar zeiței să-i revină lui Brahmana-svamin, curat.

După un timp, tânărul Ramana s-a retras într-o grădină învecinată, la umbra unor copaci uriași. Aici i s-a întâmplat să se trezească uneori în alt loc decât în locul în care se așezase. Același lucru s-a petrecut și mai târziu, când s-a retras în remiza Marelui Templu, unde erau adăpostite carele care purtau icoanele cu ocazia procesiunilor festive. Își găsea deseori corpul sub un alt car decât cel sub care se așezase, fără ca obstacolele din cale să-l fi deranjat sau să-l fi trezit din transă. Aici a fost însă din nou expus hărțuielii derbedeilor care l-au descoperit curând și a trebuit să se piardă în întunericul vastei hale, pentru a avea liniște.

Odată, în timp ce stătea la umbra unui copac pe marginea unui drum din incinta Marelui Templu, i s-a alăturat primul discipol - în măsura în care se poate folosi acest termen în cazul său, deoarece nu a împărtășit nimănui, niciodată, inițierea rituală *(dikșa)*. Era Uddandi Nayinar, un ascet rătăcitor, foarte cultivat, care a recunoscut în tânărul yogin împlinirea Scripturilor. S-a apropiat de el cu cuvintele: "*Aici este împlinire și pace, aici trebuie să le caut*".Și le-a găsit pe amândouă în prezența lui Sri Ramana. El l-a protejat de cei care îl deranjau și recita în prezența sa din Sfintele Scripturi Vedanta și Yoga, mai ales din Kaivalya-Navanita și Yoga Vasiștha. Acesta a fost primul contact al lui Ramana cu scripturile tradiționale ale hinduismului.

Treptat, tânărul ascet devine tot mai cunoscut, oameni simpli îl vizitează și îi aduc ofrande. Cine vizitează lăcășurile sfinte se așteaptă să întâlnească și oameni sfinți pe care venerându-i să se aleagă cu

mângâiere și întărire sufletească, pe lângă răsplata cerească pentru pomana pe care omul sfânt binevoiește a o primi. Odată cu marea sărbătoare a templului, din luna Karttika (noiembrie - decembrie) 1896, care atrage anual o mulțime de pelerini, s-a mărit și numărul celor care veneau să-și exprime veneratia tânărului Ramana.

Prin Uddandi Nayinar a ajuns și Annamalai Tambiran la ascetul tăcut. Acesta cutreiera țara împreună cu cei care-l urmau, cânta cântece din *Tevaram* și strângea pomeni. Îi hrănea astfel pe săraci și oficia slujba într-un templu de la marginea orașului, care se numea Gurumurta. Cum Marele Templu devenise neliniștit datorită mulțimii pelerinilor, el i-a propus lui Ramana acest loc.

Pe atunci, indiferența sa față de lume și față de propriul corp a atis un apogeu: era nespălat, cu părul încleiat, iar unghiile îi crescuseră lungi și strâmbe. Cufundat mereu în Sine, se înstrăinase de-a dreptul de învelișul său corporal. Stătea zile în șir în același loc pe pământ, năpădit uneori de furnici și insensibil la mușcăturile acestora.

Aici la Gurumurta, Annamalai Tambiran voia să-l venereze ca pe o Sfântă icoană, turnîndu-i diferite ofrande - ulei, lapte și celelalte - pe cap. In timp ce se pregătea să facă acest lucru pentru a doua oară, Ramana luă o bucată de cărbune și scrise pe perete: "*Aceasta este tot ce-i trebuie acestuia.*" și a arătat apoi spre text, spre mâncare și spre corp.

După această întâmplare, admiratorilor săi le-a venit pentru prima dată ideea că acesta ar putea fi un mijloc de a intra în contact cu yoginul tăcut (*muni*), care refuza orice comunicare. Unul dintre aceștia, un funcționar public care era în concediu, l-a presat să-i

spună cine este. Ramana îi rămase multă vreme dator, dar când acesta îl amenință că nu se întoarce acasă, la serviciul său și că astfel totul se va duce de râpă, a înțeles cât de mult însemna aceasta pentru el și a scris în cele din urmă, două cuvinte: "Venkataraman Tiruchuzhi". Când funcționarul îi spuse că nu a auzit niciodată numele acestei localități, i l-a arătat într-un exemplar din Periya Purana. Astfel s-a aflat numele și originea sa, învelișuri care s-au uscat și s-au desprins demult, dar care pentru omul obișnuit pot deveni uneori mai importante decât miezul în care el trăia și pe care îl dezvăluia fără voia sa, lumii întregi.

Uddandi Naiynar și Annamalai Tambiran, amândoi asceți rătăcitori, au plecat fiecare mai departe, fiecare pe drumul său. Sfântul rămase singur și trăia din darurile ocazionale ale diferiților vizitatori evlavioși și din ceea ce îi aduceau zilnic admiratorii săi.

In vremea aceea a ajuns Palani-svamin la el. Acesta trăia într-un sanctuar al lui Ganeșa[63], din darurile ce îi erau aduse acestuia. Un om care l-a văzut odată cufundat în meditație în fața zeului cu cap de elefant, îi spuse: "De ce îți petreci viața adorând un maestru (svami) de piatră? La Gurumurta este un tânăr svami viu care trăiește în asceză fierbinte, asemenea sfinților din vremurile străvechi. Du-te și slujește-i lui și urmează-l, atunci se va împlini visul vieții tale." Astfel, Palani-svamin a ajuns să-l venereze pe sfântul Ramana și a devenit însoțitorul său permanent.

[63] Ganeșa, zeul cu cap de elefant, foarte îndrăgit de indieni, este fiul lui Șiva și Parvati; reprezintă grația și harul divin, puterea acestuia de a învinge obstacolele. El asigură succesul și constituie astfel ajutorul omului în tot ceea ce întreprinde.

Ramana, care sătea mereu cufundat în contemplație, a ajuns în vremea aceea, datorită lipsei de mișcare, asemenea unui bolnav ce a stat mult timp la pat. Era foarte slăbit, se hrănea uneori doar cu o cană de lapte pe zi și nu mai era în stare să stea în picioare, când se ridica pentru a face câțiva pași.

Datorită numeroșilor vizitatori, Gurumurta devenise tot mai neliniștit și după 18 luni petrecute aici, Ramana s-a retras într-o livadă de mango. Palani-svami l-a urmat, iar proprietarul livezii, Venkataraman Naicker nu lăsa pe nimeni înăuntru. Aici, cei doi au locuit în colibele paznicilor și nu au fost deranjați. Palani-svami a adus din oraș traducerile tamil ale celor mai frumoase scripturi sanskrite, și astfel au citit împreună Kaivalya-Navanita, Yoga-Vasiștha și Viveka-Chudamani, scripturi în care spiritul Vedanta este prezentat într-o limpezime cristalină.

Intre timp, Annamalai Tambiran a ajuns în peregrinările sale la Madura și acolo a povestit, animat de un entuziasm cuvios, despre un tânăr sfânt, pe care l-a venerat la Tiruvannamalai și care este din Tiruchuzhi. Un tânăr l-a auzit și avu curând ocazia să transmită vestea: "Venkataraman este un sfânt la Tiruvannamalai", unui unchi al acestuia, pe care l-a întâlnit în august 1898 la Madura, la înmormântarea celuilalt unchi, a aceluia din casa căruia plecase Venkataraman, cu doi ani mai devreme.

Astfel, în sfârșit, familia a prins de veste despre fiul pierdut, și și-a întins numaidecât brațele iubitoare spre el. Cumnatul mamei a plecat la cererea acesteia, împreună cu un prieten, în căutarea lui. In cele din urmă, l-a găsit pe tânăr în livada de mango. Dar proprietarul, care-i respecta dorința de solitudine, nu

i-a lăsat pe cei doi înăuntru: "Este un *muni*, de ce vreţi să-l deranjaţi?" Degeaba au insistat spunând că sunt rude. In cele din urmă, unchiul i-a trimis un bileţel şi proprietarul primi încuviinţarea de a-i lăsa înăuntru. Cum Venkataraman nu putea fi scos însă din tăcerea sa, unchiul s-a adresat în cele din urmă celor doi însoţitori, Palani-svami şi dl. Naicker: "Familia nu doreşte să-i tulbure sfânta transformare, dar ar dori să-l aibe în preajmă, la Madura. Se va ţine cont de toate dorinţele sale." Tânărul ascet rămase însă mut, ca o icoană de piatră. Unchiul său a constatat cu îngrijorare şi cu respect totodată, cât era de neîngrijit, părul murdar şi lipit, unghiile netăiate şi a înţeles ce transformare profundă a avut loc în el şi că orice discuţie este fără rost. El s-a întors şi i-a adus mamei vestea consolatoare dar tristă, că fiul ei este în viaţă, dar pentru familie este definitiv pierdut. Mama nu s-a putut mulţumi însă numai cu atât. In iarna aceluiaşi an, când fiul ei cel mare primi concediu de Crăciun , a pornit împreună cu el la drum, în căutarea fiului ei mijlociu.

Intre timp, Brahmana-svamin a părăsit livada de mango pentru a fi absolut singur şi s-a mutat într-un mic templu al divinităţii ocrotioare a muntelui. I-a spus şi lui Palani-svami: "*Du-te tu pe calea ta şi cerşeşte-ţi singur mâncarea şi lasă-mă să merg pe calea mea şi să-mi cerşesc singur mâncarea. Să nu mai stăm împreună.* "

Palani-svami a plecat, dar după ce a stat o zi singur, s-a întors la Ramana: "Unde să mă duc? Tu ai cuvântul vieţii. " Au stat astfel o lună în micul templu, apoi o săptămână în turnurile Marelui templu şi într-una din grădinile sale. Aici au început însă să fie vizitaţi de tot mai mulţi admiratori.

Pentru a-i evita, Ramana s-a retras într-un mic templu al lui Şiva, situat pe o culme a muntelui, în apropierea unui vârf secundar; aici se afla o mică grotă şi un izvor. Ramana şedea de obicei în cella, cufundat în contemplaţie. Cobora în oraş la cerşit doar când nu era Palani-svami care s-o facă pentru amândoi. Preotul templului îi ignora prezenţa şi îl încuia deseori în cella după terminarea slujbei.

Şi aici l-au vizitat mulţi oameni evlavioşi, care îl aşteptau cu răbdare, să apară din întunericul templului sau al grotei. Aici l-a găsit şi mama sa când a venit pentru prima dată cu Nagasvamin, după ce îl căutase degeaba în livada de mango. Era culcat pe o stâncă, aproape de nerecunoscut, cu trupul neîngrijit, acoperit doar de un petic murdar în jurul şoldurilor. Ea îl recunoscu însă numaidecât şi îl rugă stăruitor să se întoarcă cu ea acasă. El nu s-a arătat însă deloc mişcat. Zi de zi a urcat la el coama muntelui, împreună cu Nagasvamin, îi aducea prăjituri şi îl ruga să vină cu ea. El nu-i dădu însă nici un răspuns. Când în cele din urmă îl dojeni şi izbucni apoi în plâns, Sfântul se ridică tăcut şi plecă.

După aceasta a mai venit o dată la el să-i vorbească, dar el a rămas la fel de tăcut, ca o icoană de piatră. Atunci, disperată, s-a adresat celor de faţă şi s-a plâns lor, spunând că e mama sa şi i-a rugat să i se adreseze pentru ea. Unul dintre vizitatori interveni şi spuse: "Mama ta se roagă de tine şi plânge. De ce nu-i spui măcar un cuvânt, fie el "da" sau "nu" - de ce nu-i răspunzi? Pentru asta nu trebuie să rupi legământul tăcerii. Poftim un creion şi o hârtie, scrie cel puţin ce ai de zis!"

Tânărul *muni* luă creionul şi hârtia şi scrise:

"Dumnezeu guvernează destinele sufletelor corespunzător faptelor lor din viețile anterioare (prarabdha-karma). Ceea ce nu trebuie să se întâmple, nu se întâmplă, oricât te-ai strădui. Ceea ce trebuie să se întâmple se va întâmpla, nimeni n-o poate împiedica. De aceea, cel mai bun lucru este să păstrezi tăcerea."

Acestea erau cuvintele pe care mama sa, femeie credincioasă, le putea înțelege. Trebui să se întoarcă astfel acasă, fără el. In timp ce cobora muntele, s-a plâns lui Nagasvamin: "Pentru asta am venit noi oare aici?"

La scurt timp după întoarcerea lor de la Tiruvannamalai, în 1900, Nagasvamin moare. Nagasundaram ajunge secretar într-un templu. In 1901 a venit la Ramana și a vrut să rămână cu el, s-a întors totuși acasă, la îndrumarea fratelui său. Mama și alte rude l-au vizitat ocazional în anii ce au urmat.

Uddandi Nayinar și Annamalai Tambiran au fost primii care l-au familiarizat pe Brahmana-svamin cu tradiția religioasă a hinduismului; apoi a venit Padmanabhi-svamin, un învățat (*șastrin*) din Chidambaram. Tânărul *muni* i-a ascultat pe toți cum recitau pe de rost sau cum citeau din cărțile lor în tamil sau sanskrită; mai apoi a citit și singur traducerile tamile ale scripturilor sanskrite. Și-a însușit astfel, fără să-și fi propus, bogăția noțiunilor și imaginilor cu care tradiția mistică indiană a formulat trăiri asemenea cu ale sale.

El a putut astfel să structureze toate aceste cunoștințe teoretice, termeni și pilde, comparându-le cu trăirile sale și să le interpreteze. Vizitatori cultivați,

veneau la el și îi puneau întrebări în legătură cu lucruri pe care le-au citit și nu le-au înțeles. Ei au obținut de regulă, scurte răspunsuri, scrise la început pe bilețele.

Unul dintre primii care a obținut astfel de răspunsuri a fost admiratorul său Gambhiram Șeșayya, funcționar la Tiruvannamalai. Acesta l-a vizitat de multe ori și i-a adresat multe întrebări despre felurite lucruri pe care le-a citit. Sri Ramana i-a răspuns în scris, pe foi volante. Răspunsurile astfel obținute între anii 1901-1902, Gambhiram le-a adunat sub forma unui caiet de însemnări.

Tot în această perioadă i-a adresat întrebări și un alt funcționar, Șivaprakașam Pillai, un om cultivat, cu studii de filosofie. Și el a căpătat răspunsuri scrise, pe care le-a adunat. Astfel au început să se adune primele mărturii scrise ale învățăturilor maestrului. Aceste prime două culegeri de dialoguri au fost editate cu mulți ani mai târziu, inițial prin grija lui Șivaprakașam Pillai.

Nu mai poate fi datoria Înțeleptului să se prezinte singur. Lumea care este însă dornică să aibă parte de înțelepciunea sa, încearcă să-i stilizeze mesajul și să-l fixeze. Așa au făcut la vremea lor ucenicii lui Buddha, păstrând și transmițând cuvintele Iluminatului și așa au făcut și primii creștini cu cuvintele Domnului. Desăvârșirea, împăcarea, idealul tainic al fiecăruia, acționează asupra neliniștii lumești ca un sorb.

Astfel a fost atras de personalitatea lui Brahmana-svamin și neliniștitul, mereu nemulțumitul dar foarte talentatul și cultivatul poet Ganapati Șastri. Acesta și-a găsit pacea și împlinirea la picioarele sale și inspirat de aceste întâlniri a devenit popularizatorul entuziast al acestuia. Prin el și-a căpătat numele sub

care îl cunoaștem astăzi și faima sa a încetat de a mai fi locală.

Ganapati era doar cu doi ani mai în vârstă decât Ramana. A fost un copil bolnăvicios dar precoce și foarte dotat intelectual. La zece ani scrisese deja poeme în sanskrită iar în 1900 pe cînd avea 22 de ani a primit, la o întrunire a scriitorilor și învățaților cunoscători ai limbii sanskrite, titlul de onoare "Kavya-Kanta" - "Gură de aur" a poeziei - pentru virtuozitatea sa în improvizația poetică.

Adevărata ambiție a vieții sale țintea însă mult mai departe. El dorea să devină asemnea poeților vedici care s-au ridicat prin asceză la cele mai înalte culmi ale spiritualității. Era preocupat în același timp de fel de fel de planuri și proiecte de îmbunătățire a societății, care să înnobileze imaginea Indiei și care să acționeze reformator asupra lumii întregi. Era totodată un înfocat adept Yoga care practica rugăciunea inimii (*mantra-japa*) și care a întreprins nenumărate pelerinaje, fără a găsi însă împlinirea ascezei sale. A avut câteva experiențe în acest sens, ele au fost însă prea slabe pentru a-l transforma cu adevărat.

El a ajuns astfel în 1903, pentru prima dată, la Sfântul de pe muntele Arunachala. A plecat de aici, însă fără să fi fost impresionat[64] în vreun fel, la Vellore unde a acceptat un post de profesor de yoga. Aici el se va ruga (*mantra-japa*) împreună cu un grup de elevi, Energiei cosmice (Șakti) care să ducă la reformarea țării sale și a lumii întregi.

În 1907 a renunțat la acest post. Profund nemulțumit, în ciuda științei și virtuozității sale, a venit din nou, demoralizat, la Arunachala. Era în timpul marii sărbători Karttika; a urcat muntele în căldura amiezii și spre norocul său, l-a găsit pe

[64] Cum i se va întâmpla mai târziu și lui Paul Brunton, celălalt entuziast popularizator al lui Ramana.

maestru singur, așezat în fața grotei sale. S-a aruncat la pământ în fața lui, i-a cuprins picioarele cu palmele și i-a spus cu glas tremurat:

Am citit tot ce se poate citi, și învățătura Vedanta o cunosc și am înțeles-o în întregime. Dar nici până astăzi nu am înțeles care este esența ascezei (tapas). De aceea mă refugiez la picioarele tale. Luminează-mă în privința ascezei!

Ramana l-a privit tăcut, mai bine de un sfert de oră, cum stătea culcat în fața sa, în așteptare. Apoi i-a spus:

Cel care nu scapă din vedere locul din care se ivește reprezentarea "eu", mintea aceluia va fi absorbită în acest loc - aceasta este asceza.

Dacă o rugăciune este repetată interior și atenția este focalizată pe locul de unde vine sunetul interior al acesteia, atunci mintea va fi înghițită în acest loc - aceasta este asceza.

Aceste cuvinte au răspuns atât de bine frământărilor lui Ganapati, încât acesta fu cuprins de o mare fericire. A mai rămas câteva ore alături de maestru și l-a rugat mai apoi pe Palani-svamin să-i spună numele acestuia. Află astfel că acesta se numește "Venkataraman Ayyar" și compuse pe loc un poem în cinci strofe în cinstea lui. În acest imn de cinstire al maestrului el a prescurtat numele său de la Venkataraman la Ramana și așa îi va rămâne de acum înainte numele. A scris apoi imediat scrisori la toți cunoscuții și discipolii săi, înștiințându-i despre învățătura (*upadeșa*) pe care a primit-o de la "tânărul Brahmana-svamin de pe munte" cum era el denumit pe vremea aceea, și anunțându-i pe fiecare să îl numească de acum înainte Maharișî (Marele Profet) iar discipolii săi să i se adreseze cu Bhagavan[65] Maharișî.

[65] Bhagavan sau Bhagavat înseamnă la origine "cel care dă", care se împărtășește și este o formă de adresare rezervată divinității.

În această instruire (*upadeșa*) ce i-a fost astfel transmisă, marele poet a văzut grația și harul mamei divine Uma (Șakti), forma pe care el o venera și a început imediat să compună un imn de o mie de versuri spre cinstirea ei. Pentru aceasta nu i-au trebuit decât trei săptămîni. Flacăra inspirației sale era alimentată și întreținută prin apropierea Venerabilului Maharișa.

După circa trei luni petrecute alături de el pe munte, Ganapati s-a simțit însă mânat spre șesul fremătător, purtat de forța divină (Șakti) care prin harul pe care i-l dăruise îl investea, credea el, cu darul de a-și pune în aplicare aspirațiile reformatoare. La despărțire l-a mai întrebat pe Marele Rișa:

Este de ajuns această căutare după sursa reprezentării de sine pentru a-mi atinge toate obiectivele, sau am nevoie și de concentrarea interioară pe rugăciunea inimii?

La care acesta i-a răspuns:

Prima este de ajuns.

În legătură cu obiectivele lui Ganapati îi spuse:

Mai bine ai lăsa toată povara pe seama lui Dumnezeu. El ți-o va duce și tu vei scăpa de greutatea ei. Nu-ți face griji, El își va îndeplini datoria!

Dar lui Ganapadi, întreprinzătorul, nu i-a fost cu putință să aplice acest sfat. El s-a avântat în lumea aptitudinilor, aspirațiilor și preocupărilor sale. În anii care au urmat a venit însă deseori în vizită.

Între timp, viața lui Ramana s-a normalizat, tendințele înăscute s-au mistuit treptat în focul cunoașterii; asceza își pierdea astfel temeiul, iar extazul începea să devină continuu. Ascetul începu să vorbească cu vizitatorii, cei drept foarte puțin și doar pentru a le răspunde problemelor lor spirituale. Cu timpul s-a strâns în jurul său o mică comunitate de asceți, dornici să-i urmeze învățătura.

Mulți ani mai târziu a vorbit odată despre etapele îndumnezeirii, așa cum le știa el din propria-i experiență:

Adevărata cunoaștere (jnana) are nevoie de timp pentru a se consolida după ce, mai întâi, s-a dezvăluit. Cu toate că Sinele se află mereu în raza percepției nemijlocite a fiecăruia, El este altfel decât ni-l imaginăm. El este așa cum este. Această experiență se numește samadhi. Sine-le rămâne învăluit în prezența tendințelor latente (vasanas) și se dezvăluie în absența lor. O cunoaștere nestatornică a Absolutului nu este încă suficientă pentru împiedicarea renașterilor. Atât timp cât mai există aspirații latente (vasanas), adevărata cunoaștere (jnana) nu se poate menține.

Este adevărat că în apropierea unui Maestru (sat sanga) aspirațiile latente (vasanas) încetează de a se mai manifesta, mintea se liniștește și se produce starea de samadhi, tot așa cum prin folosirea unor mijloace adecvate, focul nu ne mai pârlește. Astfel, elevul ajunge la adevărata cunoaștere și percepție în prezența Maestrului. Dar pentru a se statornici în ea, este nevoie de strădanii în continuare. Abia atunci el va recunoaște această stare ca fiind adevărata sa ființă și va fi astfel eliberat încă din timpul vieții (jivanmukta).

Samadhi cu ochii închiși este un lucru bun, dar trebuie mers mai departe, până se realizează că activitatea și lipsa ei nu sunt una dușmanul celeilalte. Este un semn de necunoaștere să ne temem că extazul (samadhi) s-ar putea pierde dacă devenim activi. Extazul trebuie să devină starea naturală a fiecăruia.

Această stare este dincolo de osteneală și neosteneală; până o atingem însă, trebuie să ne ostenim. Dar cine a trăit odată această fericire,

acela va încerca mereu să o retrăiască. Nimeni care a experimentat vreodată fericirea Marii Păci nu ar mai vrea să trăiască fără ea, sau să se lase antrenat în altceva. Pentru un înțelept (jnani) este la fel de dificil să se lase antrenat în gânduri, cum este pentru omul obișnuit (ajnani), dificil să se elibereze de ele.

Omul obișnuit crede că nu se cunoaște; el are multe gânduri și nu-și poate opri fluxul gândirii. Înțeleptul nu mai este atins de nici un fel de activitate, mintea sa se odihnește mereu în eterna pace.

O asemenea personalitate este o veritabilă încarnare divină, iar cei din jurul Său sunt fascinați de misterul care li se revelează astfel chiar dacă, sau poate tocmai pentru că, nu-l pot pătrunde. Prin intermediul acestor personalități, Dumnezeu își face simțită prezența printre noi în mod concret. Este de la sine înțeles că aceste ființe se bucură de o considerație deosebită din partea oamenilor. Și este de asemenea firesc ca cei în cauză să respingă o asemenea venerație, deoarece pentru ei starea lor nu este altceva decât cel mai firesc și mai natural lucru cu putință.

În 1912, când admiratorii Marelui RișI se pregăteau să-i sărbătorească pentru prima dată ziua de naștere, acesta a compus pentru ei următoarele versuri:

Voi, cei care vreți să sărbătoriți ziua de naștere, cercetați mai întâi de unde a venit propria voastră naștere. Adevărata zi de naștere este atunci când omul trece în ceea ce este dincolo de naștere și de moarte, în viața veșnică.

Cel puțin de ziua sa de naștere omul ar trebui să-și jeluiască intrarea în lumea aceasta a nașterilor și a morților. A jubila și a-l sărbători înseamnă a împodobi un cadavru. A-ți căuta în schimb

adevărata identitate (Sine-le) și a te cufunda în ea, aceasta este înțelepciunea.

Cu toate acestea, începând din 1912, Ramana Marele RișI, a fost sărbătorit în fiecare an și în jurul său s-a strâns, cu această ocazie, de fiecare dată, un număr impresionant de pelerini. Mai târziu se va sărbători anual și ziua de naștere a mamei sale.

Mama sa a continuat să-l viziteze în tot acest timp. În 1914 când s-a oprit din nou nou la el, în timp ce se întorcea dintr-un pelerinaj de la Tirupati, s-a îmbolnăvit de tifos. Când soarta ei a ajuns să stea în cumpănă, Sri Ramana a vegheat la căpătâiul ei și a compus o rugăciune în patru versuri:

Munte al refugiului meu, tu care vindeci suferințele din vârtejul renașterilor, tu poți să vindeci și febra mamei mele.

Tu, care învingi chiar moartea, tu singurul meu refugiu, dăruiește-i mamei mele harul tău și ferește-o de moarte.

Ce este moartea de-o privim mai bine? O, Arunachala, lumină orbitoare a cunoașterii, învelește-mi mama în strălucirea flăcării tale și fă-o una cu tine; ce nevoie mai are ea de rugul morților?

O, Arunachala, tu alungi mania mayei, de ce șovăi să-i alungi mamei mele obsesia febrei? Cine, în afara ta, își întinde grija maternă peste sufletul implorator, ferindu-l de loviturile destinului?

În cele din urmă, mama sa se vindecă și se întoarse acasă. Anul următor muri însă soția fiului ei mai mic și condițiile casnice se înrăutățiră. Bătrâna femeie se simți din nou atrasă de fiul ei mijlociu. Ea a venit astfel în 1916 la Tiruvannamalai și a rămas aici până i-a venit sfârșitul, în mai 1922. Inițial, însoțitorii lui Ramana s-au opus prezenței ei, căci se temeau că el

va părăsi locul pentru a o evita. Dar ceea ce cu ani în urmă l-ar fi deranjat nu îl mai putea atinge acum. El a lăsat lucrurile să se întâmple pur şi simplu.

La scurt timp după aceea a venit şi fratele său mai mic. Nagasundaram îmbrăcă mantia galben -portocalie a asceţilor şi deveni un devotat discipol al fratelui său, sub numele monahal de Niranjaananda-svamin. El a preluat administraţia micii comunităţi care s-a format în jurul lui Sri Bhagavan. Mama improviză o mică bucătărie, pentru a purta de grijă fiilor ei şi celor care trăiau cu ei sau care veneau în vizită. Astfel mica comunitate deveni ca o familie. Ea se întreţinea din pomeni sau daruri şi cerşind prin oraş, fără a renunţa însă la îndatorirea ascetică de a nu strânge pentru ziua de mîine şi a nu-şi face griji în privinţa ei. Astfel, Bhagavan a trăit aparent ca un cap de familie. El a rămas însă în continuare ascetul singuratic, ale cărui cuvinte se puteau număra. Mama nu mai era pentru el mamă în sensul obişnuit al cuvântului, nu mai putea fi vorba deci despre o viaţă de familie. Pentru el, cum el însuşi a spus-o, toate femeile îi erau mame.

Ea s-a adaptat noului ei rol de a îngriji ca o mamă, fără a domni însă ca o mamă sau a avea măcar pretenţia statutului de mamă. Această renunţare este ceea ce a învăţat de la fiul ei, aceasta a fost calea ei spre desăvârşire. Şi ea a urmat-o cu supunere 6 ani până când şi-a găsit odihna veşnică. A îmbrăcat mantia galben-portocalie a renunţarii la lume, devenind o parivrajaka (ascet cerşetor) şi abandonând în atitudini şi gesturi, rolul matern al eu-lui ei. Din relaţia cu fiul ei şi cu cei din jurul său, i-a prins învăţătura şi i-a asimilat esenţa. Credinţa ei s-a lărgit de la nivelul faptelor bune la cel al înţelegerii subtile a Celui fără de nume şi fără de formă, spre care conduce ameţitoarea diversitate de nume şi forme a hinduismului, cu nenumăratele sale rituri şi mituri, imagini şi practici.

Cînd i s-a apropiat ceasul, Sri Bhagavan a stat ultimele 12 ore la căpătâiul ei. În tot acest timp, el i-a ţinut cu mâna stângă capul, iar mâna dreaptă se odihnea pe pieptul ei, până şi-a dat ultima suflare. Ulterior, Sri Bhagavan a explicat acesta, spunând că a fost nevoie de acest timp pentru a aduce spiritul încă neliniştit al mamei, în inimă. Sufletul mai avea de parcurs o serie de experienţe subtile şi prin atingerea mâinilor lui Bhagavan s-a creat un curent, care i-a absorbit în cele din urmă sufletul în întregime, în inimă. Urmele faptelor anterioare (*samskaras*) se opun înainte de toate şi începe o luptă între forţa spirituală indusă de Înţelept şi tendinţele latente ale minţii (*vasanas*), o luptă care durează până când acestea din urmă s-au mistuit integral, sufletul găsindu-şi astfel odihna, în pacea eternă din inimă. Aceasta este eliberarea, aceasta este mântuirea[66].

Resorbţia minţii în inimă este percepută de Înţelept; ea este asemenea sunetului unui clopot. În timp ce Bhagavan a stat la căpătâiul lui Palani-svami care era pe moarte, a luat mâna de pe pieptul său în momentul când a perceput acest sunet, sufletul acestuia a evadat însă imediat după aceea. Astfel, Palani-svami s-a îndreptat spre o renaştere superioară, nu însă spre mântuire. Datorită acestei experienţe cu tovarăşul său care l-a însoţit fidel ani de zile, Bhagavan şi-a mai lăsat câteva minute mâna pe pieptul mamei după ce a perceput semnul cufundării sufletului în inimă. Cu aceasta mântuirea mamei sale a fost desăvârşită.

La ritualurile funerare nu s-a implicat; ca yogin a stat deoparte şi a privit tăcut. Cu ani în urmă a spus odată că o femeie sfântă nu trebuie arsă ci trebuie îngropată, asemenea unui yogin. Şi aşa s-a şi petrecut.

[66] Requiem aeternam dona ei, Domine, et lux perpetua luceat ei (Odihna eternă dăruieşte-i-o Doamne şi lumina veşnică s-o lumineze).

Inițial totul a fost plănuit să se petreacă într-un cadru restrâns, dar vestea s-a răspândit repede și a venit foarte multă lume.

Trupul ei a fost așezat într-un mormânt și acoperit cu cenușă sfântă, sare, camfor și tămâie. Apoi mormântul a fost zidit. Deasupra lui s-a așezat un Lingam, Sfântul Semn. Astfel, s-au pus și semnele exterioare ale unirii ei cu Dumnezeu, ale pătrunderii în slava Sa. Devenită una cu Lingam, semnul slavei divine, ea este venerată ca Matribhuteșvara: Dumnezeu în ipostază maternă. Stravechiul cult al zeițelor mamă răspândit în India de sud i-a transformat mormântul într-un loc sfânt, într-un loc de pelerinaj. Ea a devenit astfel zeitatea protectoare a locului, loc ce a fost sfințit mai întâi de prezența fiului ei. În numele și în spiritul ei, al prezenței sale vizibile, are loc zilnic împărțirea de bucate pelerinilor care vin să-l viziteze pe marele RișI.

Venerația față de apariția lumească a lui Sri Ramana, venerație pe care MaharișI o respinge în măsura în care o poate face, se canalizează astfel spre cea trecută în veșnicie. Coloana de pe mormântul ei este venerată asemenea celei din templu. Lingam este cea mai sfântă icoană și altar de sacrificiu totodată. Peste ea se toarnă lapte, apă, ulei, precum și alte alimente, de regulă fructe[67] și se cântă litania celor de nouă ori doisprezece nume ale lui Șiva. Cum acest ritual se practica zilnic, mica comunitate a părăsit curând adăpostul din grota de pe munte și s-a așezat la poalele acestuia, formând o sihăstrie (*așram*) lângă mormântul mamei. Fiecare pelerin la sihăstria lui Sri Ramana MaharișI își face rugăciunea în fața Sfântului Semn al prezenței divine, al imaginii sacrului omniprezent din inima sa și a tuturor.

[67] Corespondentul pâinii și vinului la creștini.

SRI BHAGAVAN

În capitolul al zecelea se încearcă prezentarea lui Sri Bhagavan, așa cum l-au cunoscut cei ce l-au vizitat la sihăstria care s-a format în jurul său. Aici, principala sa funcție era de a fi la dispoziția lor și de a răspunde, de multe ori doar prin prezența sa tăcută, îndoielilor de tot felul.

În așramul de la poalele muntelui, viața era strict regulată, conform tradiției strămoșești; totul era curat și ordonat, nimic nu se risipea. Bhagavan trăia extrem de simplu și nu avea niciodată nici o pretenție. Cu toate acestea, era mereu la dispoziția tuturor.

Una dintre clădirile care s-au ridicat cu timpul a fost marea sală. Aici Bhagavan își petrecea cea mai mare parte a timpului. În fața lui se așezau pelerinii. Nu toți puneau întrebări; maestrul instruia în primul rând prin tăcere, prin binefăcătoarea sa prezență. Dacă vorbea, atunci limbajul său era plastic și ilustrativ și înainte de toate, plin de umor. Când râdea, ceea ce se întâmpla foarte des, râsul său era contagios, încât se transmitea și celor care nu cunoșteau limba în care s-a purtat discuția.

Convorbirile cu Sri Bhagavan erau simple și vii. Ele apropie astfel omului de astăzi mesajul mistic al străvechii tradiții a Indiei, într-o formă care îi este mult mai apropiată de cuget și simțire decât abstractele tratate de Vedanta sau Yoga, cu stilizările lor, cu maxime condensate și enigmatice, cu comentarii stufoase și contradictorii. Este același mesaj pe care l-a prezentat și Buddha cu două milenii și jumătate în urmă, când a pus în mișcare "roata învățăturii", același mesaj pe care îl întîlnim și în Upanișadele vechilor Rișii de dinaintea lui Buddha. Este mesajul care întoarce spatele plăcerilor și durerilor trecătoare ale lumii, care depășește condiția umană captivă a persoanei, pentru a ajunge la trăirea a ceea ce este dincolo de aparențe. Aceasta este "vestea cea bună" prin care ni se dezvăluie Absolutul și Desăvârșirea, esența ființei noastre și singura realitate a lumii. Este

vestea care prin claritatea ei a triumfat întotdeauna în polifonia și aparentele contradicții spirituale ale Indiei, în mod definitiv în forma dată de Sri Sankara ale cărei forme și imagini Sri Ramana le-a folosit frecvent pentru a formula ceea ce el trăia nemijlocit în Sinea sa, Ceea ce nu are nume și care este dincolo de orice formă.

- Are Dumnezeu o formă?

- Cine spune asta?

- Dacă Dumnezeu este fără formă, poate atunci adorarea icoanelor să fie corectă?

- Lăsați-L pe Dumnezeu pe care nu-L cunoașteți, deocamdată deoparte. Cum este cu dumneavoastră, aveți dumneavoastră o formă?

- Da, eu sunt acesta, aici, așa și așa.

- Sunteți deci un om, aproximativ 1,70 m, ș.a.m.d.

- Așa este.

- Și în somnul adânc vă vedeți așa?

- După ce mă trezesc, constat că am dormit. De aici trag concluzia că am fost la fel și în somn.

- Dacă dumneavoastră sunteți corpul, de ce este atunci acesta îngropat după moarte? El ar trebui să se opună.

- Nu este așa. Eu sunt sufletul (jiva) care locuiește în corp.

- Vedeți și dumneavoastră că în realitate sunteți fără formă și că numai acum vă identificați cu corpul. De ce să nu adorați atunci divinitatea fără de formă într-o formă, din moment ce vă considerați și pe dumneavoastră a avea o formă.

Când întrebările sunt puse de oameni simpli, este frumos că ei nu ezită să-și exprime sincer și deschis îndoielile și neînțelegerile. Din acest impact dintre banalitate și Înțelepciune sar asemenea unor

scântei răspunsuri foarte limpezi, remarcabile. Aceste dialoguri nu sunt inventate, ca cele ale lui Platon de pildă, ci sunt documente autentice, ale întâlnirii a două puncte de vedere, ale întâlnirii umbrei cu lumina, un spectacol ce merită totdeauna urmărit.

- Dumneavoastră sunteți Bhagavan, trebuie deci să știți când voi atinge eu iluminarea (jnana). Spuneți-mi-o vă rog!

- Dacă sunt Bhagavan, atunci pentru mine nu există nimeni diferit de Sinea mea, nu există astfel nici iluminați (jnani) nici neiluminați (ajnani). Dacă nu este așa, atunci sunt ceea ce sunteți și dumneavoastră și știu la fel de mult ca dumneavoastră. Nu pot să vă răspund deci la întrebare în nici unul dintre cazuri.

- Nu este meditația (dhyana) mai bună decât căutarea (vichara)?

- Meditația presupune o reprezentare mentală, în timp ce căutarea este conformă cu realitatea. Meditația este obiectivă, căutarea este subiectivă.

- Trebuie să existe însă un acces științific la acest subiect.

- A evita ceea ce este ireal și a căuta realitatea este științific.

- Eu m-am referit la o dizolvare treptată care afectează întâi mintea apoi inteligența și în cele din urmă eu-l.

- Numai Sine-le este real; tot restul este ireal. Mintea și inteligența nu sunt diferite de dumneavoastră. În Biblie se spune: " Opriți-vă și cunoașteți că Eu sunt Dumnezeu". Oprirea este singura condiție pentru conștientizarea deplină de Sine.

- Va înțelege Occidentul vreodată această învățătură?

- Asta nu depinde de timp și spațiu. Înțelegerea depinde de maturitatea spirituală. Ce contează atunci unde trăim.

Mai târziu, Sri Bhagavan a spus că "întreaga Vedanta este cuprinsă în cele două versete biblice: "Eu sunt: Eu sunt" și "Opriți-vă și cunoașteți că Eu sunt Dumnezeu"[68]".

- Se spune că privirea unui Înțelept este mai eficace decât toate rugăciunile în fața icoanelor, decât pelerinajele ș.a.m.d. Eu sunt deja de trei luni aici, nu constat însă că aș fi devenit mai matur prin privirea maestrului.

- Privirea limpezește, ea are un efect purificator. Aceasta nu se poate vedea. Așa cum o bucată de cărbune se aprinde greu, o bucată de lemn mai ușor iar praful de pușcă se aprinde instantaneu, așa reacționează și oamenii care vin în contact cu un Mare Suflet (Mahatma), în mod diferit.

- Ce este harul Învățătorului (guru)? Cum acționează el?

- Învățătorul este Sine-le.

- Cum ne conduce El la împlinire?

- Dumnezeu, Învățătorul și Sine-le[69] sunt unul și același. Omul începe să fie nemulțumit de lume și se roagă la Dumnezeu pentru împlinirea dorințelor sale. Rugăciunea îi limpezește mintea într-atât, încât în cele din urmă îi va fi mai de preț cunoașterea lui Dumnezeu decât să-și vadă dorințele împlinite. Atunci harul lui Dumnezeu începe să devină manifest. El ia înfățișarea unui Învățător și îi apare celui evlavios, îl învață Adevărul, îi limpezește mintea prin învățătura Sa și prin contactul cu El.

[68] Exod. 3, 14 și Ps. 45, 10 sau Ps. 46, 11.
[69] Pentru creștini Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh.

Mintea câștigă putere și devine capabilă să se întoarcă spre interior. Meditația îl purifică în continuare, așa încât în cele din urmă el își găsește odihna în Sine, lipsit de cea mai mică pornire. Această odihnă este Sine-le.

Învățătorul este astfel și în afara și în lăuntrul nostru; din exterior el îi dă minții un impuls, pentru a se întoarce spre interior; în interior el o atrage spre Sine și o aduce la pace. Acesta este harul. Astfel nu există deci nici o deosebire între Dumnezeu, Învățător și Sine.

- De ce vorbesc toate religiile despre zei, rai, iad și toate celelalte?

- Numai pentru a le face clar oamenilor că acestea sunt asemenea acestei lumi și că numai Sine-le singur este cu adevărat real. Religiile se adaptează întotdeauna punctului de vedere al celui care caută.

- Dar ce urmăresc religiile cu asemenea reprezentări?

- Ele nu vor decât să scoată în evidență adevărata realitate a Sine-lui.

- Bhagavan vorbește întotdeauna numai din punctul de vedere suprem.

- (zâmbind) Oamenii nu vor să înțeleagă adevărul simplu și gol, experiența mereu prezentă a adevărului cotidian: Adevărul Sine-lui. Există oare cineva care nu este conștient de Sine? Dar ei nici nu vor să audă despre asta, pe când sunt foarte interesați de transcendent și paranormal, de rai, de iad și de renașteri. Ei preferă Adevărului ceea ce este misterios și straniu și religiile le fac această plăcere, venindu-le în întâmpinare numai pentru a-i conduce chiar dacă pe căi ocolite, tot la Sine. Oriunde ar vrea să se abată, în cele din urmă trebuie să se întoarcă oricum la Sine. De ce să nu ne îndreptăm atunci

privirea de la început, acum și aici, în Sine și să rămânem în El.

Toate aceste lumi cer existența unuia care le vede: acesta este Sine-le. Realitatea lor are același grad cu cea a celui care le vede, sau reflectează asupra lor; ele nu sunt astfel diferite de Sine. Chiar și omul obișnuit, neștiutor, nu vede altceva decât Sine-le, acolo unde crede că percepe obiecte; el nu vede însă limpede și identifică Sine-le cu obiectele, cu corpul și simțurile și se pierde în cele lumești. Subiectul și obiectul, toate se dizolvă în Sine; în El nu există nici cel care vede nici ceea ce se vede; văzătorul și văzutul nu sunt altceva decât Sine-le. Și nu există în nici un caz mai mulți de Sine; toți nu sunt altceva decât Sine-le unic.

Omul sfânt acționează asupra lumii înconjurătoare ca exemplu inspirator. El însuși, care nu mai urmărește vreo acțiune, care a întors inevitabil spatele lumii, odată ce a găsit adevărata sa ființă prin cufundare în lăuntrul său, nu face decât să-și urmeze natura interioară, legea sa proprie. Măreția sa în ochii lumii constă tocmai în această independență ce rezultă din urmarea legii proprii, el nu se mai lasă influențat de nici o convenție lumească, nici de dificultățile sau lipsurile vieții; nici vorbele mamei nu-l mai pot atinge. El merge pe calea sa, calea destinului său, hotărât, până la capăt.

Cel cu chemare autentică nu are nevoie de învățător și de hirotonosire, sau de un ordin monahal drept cadru și regulă de viață; el își atinge ținta de regulă și fără toate acestea. Cât de departe ajung ucenicii cu toate acestea, este o problemă a destinului individual. Cel sincer față de Sine își urmează legea proprie, aceasta este măreția sa. Ea este doar aparent împotriva convențiilor lumii; în realitate, calea sa este neobișnuită doar pentru că se derulează independent

de ele. Aceasta îl conduce inevitabil la maturizare și astfel la împlinire. Suferințele noastre cotidiene sunt aproape exclusiv rezultatul împotrivirii noastre în fața destinului, împotriva legii noastre proprii, rezultatul dorinței de a fi altfel decât suntem de fapt. Desprinderea de convențiile lumii constituie un act de maturitate. De aceea, Maestrul i-a avertizat pe toți aceia care voiau să-l urmeze în credința că renunțarea la lume și la îndatoririle ei ascunde ea singură deja succesul, să verifice mai întâi dacă au maturitatea necesară. Atunci despriderea de lume se va petrece fără reținere și de la sine, ca singura modalitate de a deveni cu adevărat ceea ce suntem.

Septembrie 1936, o tânără doamnă:

- Am auzit despre dumneavoastră ca despre cel mai nobil și mai generos suflet și mi-am dorit de mult să vă întâlnesc. În ținutul nostru nu avem un om sfânt ca dumneavoastră. Aș putea spune că sunt fericită, căci pot avea tot ce-mi doresc. Ceea ce-mi lipsește însă pentru a fi cu-adevărat fericită, este pacea sufletului. Fie ca binecuvântarea dumneavoastră să-mi ajute.

- Dacă mergeți pe calea dragostei (bhakti) dorința dumneavoastră se va împlini.

- Ce trebuie să fac concret pentru a găsi pacea sufletului?

- Rugăciunea și dăruirea de sine vă vor ajuta pentru a găsi pacea.

- Sunt eu demnă de a merge pe acest drum?

- Fiecare este liber să ducă o viață spirituală, tânăr sau bătrân, bărbat sau femeie; nimeni nu este exclus.

- Mă bucur să aud asta. Eu sunt tânără, cu toate acestea deja căsătorită și am de îndeplinit îndatoriri gospodărești. Este compatibilă calea devoțiunii cu aceste îndatoriri?

- Cu siguranță. Dumneavoastră spuneți: "eu sunt...", dar ce sunteți dumneavoastră cu adevărat? Nu sunteți nicidecum acest corp, ci conștiință pură. Îndatoririle dumneavoastră casnice, asemenea lumii întregi, nu sunt altceva decât apariții în această conștiință pură. Ea rămâne neatinsă de toate acestea. Ce poate să vă împiedice să fiți ceea ce sunteți în Sine?

- Da. Cunosc deja liniile generale ale învățăturii Maestrului. Este vorba despre căutarea Sine-lui. Dar eu mă mai îndoiesc că o asemenea căutare este compatibilă cu viața cotidiană.

- Sine-le este mereu prezent. Tu ești acesta. Nu există nimic în afară de dumneavoastră. Din acest punct de vedere, întrebarea nici nu se poate pune.

- Trebuie să fiu mai explicită. Cu toate că sunt străină aici, trebuie să-mi expun cauza dificultăților mele. Am deja copii. Un băiat, care mi-a fost un bun fiu, a murit în februarie. M-am prăpădit de necaz. Mi-am pierdut dorința de viață. Atunci m-am decis să duc o viață spirituală. Îndatoririle mele de gospodină nu-mi permit însă să mă retrag. Aceasta este problema mea.

- A trăi retras înseamnă a trăi în Sine; nimic altceva. Nu se recomandă schimbarea mediului care nu ar duce decât la noi atașamente sau despriderea de lumea concretă și pierderea într-o înșelătoare lume mentală.

Amintiți-vă de starea din somnul adânc. Cât timp a durat ea ați perceput vreo întâmplare? Dacă fiul dumneavoastră sau lumea ar exista cu-adevărat nu ar fi trebuit să fie și atunci prezente? Nu puteți însă nega existența dumneavoastră din timpul somnului, nici nu puteți contesta că ați fost fericită. Și ați fost aceeași persoană care vorbește și se îndoiește acum. După cum spuneți, nu sunteți fericită. În somnul adânc însă, ați fost. Ce s-a

întâmplat între timp de a dispărut fericirea din somn? A apărut eu-l. El este noul venit în starea de veghe; în starea de somn nu a existat nici un "eu". Nașterea eu-lui este nașterea persoanei; o altă naștere nici nu există. Ceea ce se naște însă, trebuie să și moară. Nimiciți eu-l! Nu trebuie să vă temeți, ceea ce a murit nu se mai întoarce. Sine-le rămâne însă și după dizolvarea eu-lui. Aceasta este fericirea și viața veșnică

- Cum se face asta?

- Căutați să aflați cui aparțin aceste îndoieli. Cine se îndoiește? Cine este acela care gândește? Este eu-l. Nu-l slăbiți din vedere, atunci toate celelalte gânduri vor seca. Eu-l care rămâne în urma lor este pur; el este conștiința pură.

- Asta pare foarte dificil de realizat. Se poate progresa și pe calea dragostei (bhakti marga)?

- Asta depinde de fiecare în parte și de aptitudinile sale. Devoțiunea (bhakti), dacă e bine înțeleasă, este același lucru ca și căutarea (vichara).

- Eu mă gândeam la o meditație anume.

- Meditația urmărește o formă. Asta alungă gândurile. Gândul la Dumnezeu le domină pe toate celelalte. Aceasta este concentrarea . Și tot așa este și la căutare (vichara).

- Putem să-L vedem pe Dumnezeu și într-o formă concretă?

- Da. El poate fi văzut în minte și sub formă concretă. El există însă astfel numai în mintea adoratorului. Apariția și forma revelației divine este determinată de mintea sa. Dar aceasta nu este ținta finală, căci mai există sentimentul dualității. După ce Dumenzeu a fost perceput, începe căutarea. Ea se termină prin împlinirea, realizarea de Sine. Căutarea este astfel ultima bucată de drum. Pentru unii, intră în discuție căutarea, alții consideră dragostea mai potrivită.

- Nu v-a văzut domnul Brunton la Londra? Sau a fost doar un vis?

- El a avut o viziune. M-a văzut în mintea sa.

- Nu v-a văzut ca acest corp?

- Ba da. Dar totuşi numai în mintea sa.

- Cum pot eu atinge Sine-le?

- Nu există o atingere a Sine-lui. Dacă El ar putea fi atins, asta ar însemna că el nu este acum şi aici, ci ar trebui dobândit. Ceea ce este însă dobândit se şi pierde, nu este ceva de durată. Ceea ce nu este însă permanent nu merită aspiraţia noastră, de aceea am spus că Sine-le nu poate fi atins. Dumneavoastră sunteţi Sine-le, sunteţi deja Acesta. Nu sunteţi însă conştientă încă de starea dumneavoastră de fericire. Necunoaşterea a aruncat un văl peste fericirea pură. Toate străduaniile trebuie focalizate, concentrate pentru a înlătura această necunoaştere. Nu este vorba de fapt de o simplă necunoaştere, ci de o falsă cunoaştere, care culminează în falsa identificare a corpului şi a minţii cu Sine-le. Această falsă identificare trebuie să înceteze; atunci rămâne în urmă Sine-le singur.

- Cum se petrece aceasta?

- Prin căutarea Sine-lui.

- Asta este dificil. Credeţi că voi reuşi vreodată să conştientizez Sine-le? Vă rog spuneţi-mi! Pare atât de dificil.

- Dumneavoastră sunteţi deja Sine-le. Împlinirea este în toţi, ea nu face deosebire între cei care caută. Obstacolele sunt tocmai aceste îndoieli "pot să conştientizez?" sau sentimentul "nu-mi dau seama". Eliberaţi-vă de ele!

- Pentru a ajunge însă atât de departe trebuie să fi trăit cel puţin o dată experienţa Sine-lui. Cum ne putem elibera de gândurile chinuitoare cât timp nu avem încă această experienţă?

- Şi gândurile aparţin minţii. Ele sunt prezente pentru că vă identificaţi cu corpul. Dacă renunţaţi la această eroare, dispare necunoaşterea şi Adevărul se dezvăluie.

- Şi totuşi mi se pare dificil. Există adepţi ai lui Maharişi care au primit harul său şi au realizat Sine-le. Şi eu aş vrea să am parte de acest har. Cum locuiesc departe de aici şi pentru mine ca femeie nu-mi este uşor să călătoresc, nu pot să vin atât de des cât mi-aş dori. Este probabil să nu mă mai întorc niciodată. Am nevoie de harul dumneavoastră! Aş vrea să-mi amintesc de dumneavoastră când sunt din nou acasă. Fie ca Maharişi să-mi asculte rugămintea!

- Unde vă duceţi dumneavoastră? Nicăieri. Chiar dacă admitem că aţi fi corpul, a venit corpul dumneavoastră de la Lucknow la Tiruvannamalai? Aţi şezut într-un vehicul şi un mijloc de transport după altul v-a deplasat. În cele din urmă spuneţi că aţi ajuns aici. Dar de fapt, dumneavoastră nu sunteţi corpul; în dumneavoastră nu s-a schimbat nimic. Rămâneţi deci aici şi după ceea ce pare a fi o călătorie. Doar priveliştile se modifică.

Şi în ceea ce priveşte harul, el este în lăuntrul dumneavoastră. Dacă ar fi afară, nu v-ar folosi la nimic. Harul este Sine-le; nu vă aflaţi niciodată în afara razei Sale de acţiune. Harul este omniprezent.

- Numai dacă mă gândesc la dumneavoastră, aşa cum vă văd acum în faţa mea, mintea mea va deveni, cu siguranţă mai puternică. Şi cu siguranţă şi dumneavoastră vă veţi gândi atunci la mine. Nu aş vrea să construiesc singură, pe propriile mele străduanii, care sunt oricum slabe.

- Harul este Sine-le. Am spus deja: când vă amintiţi de Maharişi, atunci Sine-le v-a îndemnat la aceasta. Nu este harul deja prezent? Există o clipă în care el nu acţionează în dumneavoastră?

Amintirea dumneavoastră este vestirea harului. Ea este însă deja și răspunsul; este Sine-le și acesta este harul. Nu aveți nici un motiv să vă faceți griji.

- Mă pot consacra exercițiilor spirituale și în viața cotidiană?

- Cu siguranță. Asta trebuie făcut.

- Dar nu este viața în "lume" un obstacol? Nu recomandă toate Sfintele Scripturi renunțarea?

- Așa numita viață lumească se derulează doar în mintea dumneavoastră. Lumea nu spune: " eu sunt lumea", altfel ea ar trebui să fie mereu prezentă, chiar și în somnul adânc. Cum în somn ea nu există însă, înseamnă că ea are un caracter trecător, superficial, și nu are astfel nici o putere. Ea este cu ușurință depășită de Sine. Numai Sine-le este permanent. Adevărata renunțare este identică cu abandonarea identificării Sine-lui cu non-Sine-le (aspectele Sale).

- Dar dumneavoastră de ce ați plecat de acasă când ați fost tânăr?

- Acesta este destinul meu (prarabdha-karma). Forma de manifestare din această viață este determinată de acțiunile noastre din încarnările anterioare. Destinul meu este acesta, al dumneavoastră este un altul.

- Să nu renunț și eu mai bine la viața lumească?

- Dacă ați fi predestinată pentru aceasta nu ați întreba.

- Să-mi continui deci viață lumească și să mă dedic exercițiilor spirituale? Am eu astfel o șansă să ajung la împlinire încă în această viață?

- La această întrebare am răspuns. Dumneavoastră sunteți deja Sine-le. Eforturile serioase nu sunt niciodată degeaba, ele conduc întotdeauna la succes.

Spre sfârșitul anului 1948 a apărut o tumoare la brațul stâng al lui Sri Bhagavan. Câteva luni mai târziu ea s-a dovedit a fi malignă. Diferitele terapii, inclusiv operații, au fost inițial refuzate, suportate însă în cele din urmă, de dragul celor care se îngrijeau de sănătatea sa. Cu toate că era grav bolnav, Maharișii își respecta programul obișnuit cât l-au ținut puterile. Deși avea dureri tot mai mari, a refuzat categoric să primească analgezice[70] și cu toate că decadența fizică era tot mai evidentă, a ținut ca toți vizitatorii să-l poată vedea până în ultima clipă. Aceasta a sosit la 14 aprilie 1950, când a părăsit pentru totdeauna învelișul muritor. Cu toate acestea nu a fost o plecare, căci el și-a asigurat discipolii:

Se spune că voi muri; dar eu nu plec. Unde să mă duc? Eu sunt aici![71]

O urmă palpabilă a prezenței trecătoare a lui Sri Bhagavan rămân imnurile, îndrumările și maximele, explicațiile și răspunsurile la întrebări pe care le-a dat. Toate aceste scrieri constituie moștenirea care ne-a rămas de la Marele Rișii, prin grija discipolilor devotați.

Fie ca ele să constituie o călăuză pentru toți aceia care s-au aventurat în hățișul problemelor și care caută o ieșire din el.

[70] Vezi și Matei 27, 34 sau Marcu 15, 23.
[71] vezi și Matei 28, 20.

Volumul al doilea, pregătit să apară în curând, va prezenta pe larg etapele drumului spiritual cu ajutoarele, piedicile şi capcanele sale şi modul de a le depăşi. Toate acestea bineînţeles din perspectiva Marelui Rişi prin intermediul îndrumărilor sale şi ale tradiţiei pe care, fără voia sa, o reprezintă (*Advaita Vedanta*).

Marea majoritate a convorbirilor cu Sri Bhagavan s-au desfăşurat pe teme practice. Ramana Maharişi s-a adaptat întotdeauna celui care a pus întrebarea, indiferent că era vorba despre un puer spiritual sau despre un căutător avansat pe această cale.

Nu există probleme spirituale care să nu fi fost abordate în toţi aceşti ani, în care s-a aflat printre noi, şi la care să nu fi răspuns într-un fel sau altul. Cuvintele sale sunt marcaje atemporale pe calea eliberării din mizeria cotidiană.

Scopul învăţăturilor este conştientizarea legii proprii, a maestrului interior, singurul care ne poate conduce dincolo, în viaţa adevărată.

Volumul al doilea se adresează celor care au curajul de a porni efectiv în marea aventură a vieţii.

Tipar: Grupul Drago Print
TIPOGRAFIA FED Calea Rahovei 147,
sector 5 - Bucureşti; Tel.: 335.93.18; Fax: 337.33.77

Această carte constituie o lectură pentru ceasurile tainice, intime ale vieții; ea se adresează celor care-și găsesc răgazul și au curajul de-a se privi în oglindă, de-a se întâlni cu sine însuși. Este o carte despre aspirațiile și frământările omului matur; ea nu se adresează tinerilor sub 16 ani.

10/4

RAMANA MAHARIȘI o călăuză prin hățișul învățăturilor spirituale

RAMANA MAHARIȘI

o călăuză prin hățișul învățăturilor spirituale

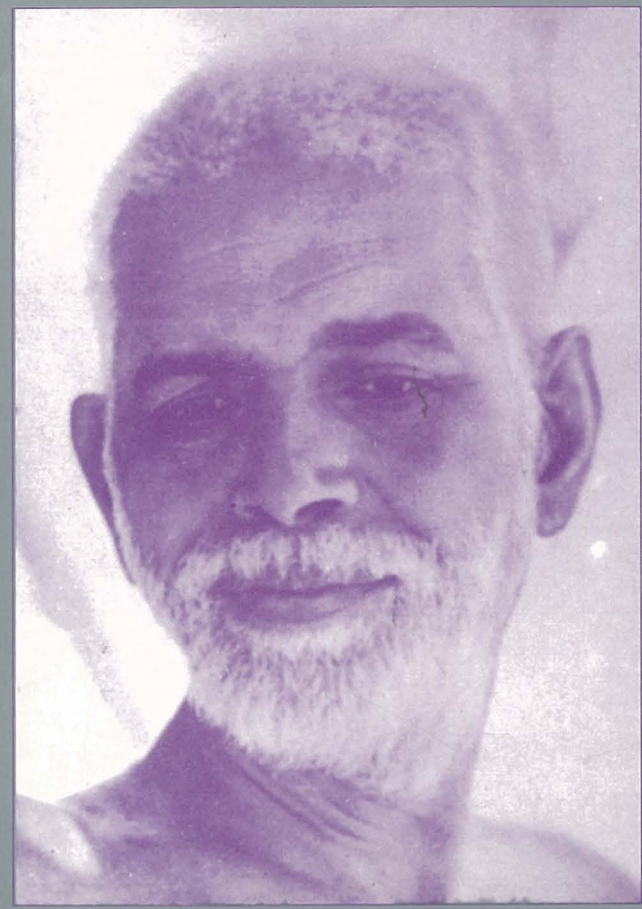

EDITURA LICORNA